Maridalens Venner

Stein Erik Kirkebøen

Klart? I farta ...

Skibakker og skihopping i Maridalen og i verden

ÅRSSKRIFT 2014

Maridalens Venner

Klart? I farta ...

Skibakker og skihopping i Maridalen og i verden

Stein Erik Kirkebøen

Innhold

Historien og sånn 5
Bakkelandet 37

Årsmøteinnkalling og
årsmeldinger 109

Historien og sånn

Skihopping. Hvor viktig er det? Egentlig ikke så viktig, ikke nå. Men før, da var skihopping viktig! For eksempel i 1876.

Da var det så viktig at da Oscar II, konge i tvillingrikene Norge og Sverige, var på besøk i Christiania – som året etter ble til Kristiania – ville han på hopprenn. I det som kanskje var byens største bakke. Den lå i Nydalen og het *Solbakken*, seinere *Mesterbakken.*

Den var ikke veldig svær. Men selv om de dristigste ikke hoppa mer enn ti, tolv meter, var hoppet så høyt at Kongen, som var en lang mann, kunne stå oppreist under det. Og det gjorde han. Kongen!

Dessuten er det ingen spøk å hoppe ti meter når foten er festet til skia kun med en tåbinding av vidje, og ingen ennå har funnet ut at det er lurt å tråkke unnarennet, eller sletta. I de tidligste tider var hoppet ofte plassert i overgangen slik at de djerve herrer landa på sletta – og brukte en lang stav til å dempe litt av slaget som blir tøft når du lander på flat mark – som følgelig var som en sveitserost; hull i hull.

I «Kongerennet» later det til at hoppet var akkurat der, nede i overgangen. Rennet fikk 29. februar 1876 behørig omtale i Morgenbla-

Kong Oscar II stilte opp og lot seg bli overhoppa av nydalsgutten Ludvig Haugerud i Mesterbakken i 1876. Slik gjenga tegneren i Morgenbladet hendelsen.

Til venstre: Det var ikke bare å hoppe. Først måtte det preppes, og det betydde å tråkke unnarennet. Det var en stor jobb. Her, i Østreheimsbakken rundt 1920, er det mange som deler på den. FOTO: Ukjent/Groruddalen historielag

det: «Kongen var ogsaa til stede ved disse rend, som var ganske private, dvs kun for Nydalens ungdom; men det var god tilslutning og mange tilskuere. Rendene ble holdt i Solbakken, og det var ingen betaling, hverken for løper eller tilskuer. Hoppet var lagt ved foten av bakken, saa man kom ned paa sletten, og man brugte en stor stav til at støtte sig paa naar man kom ned. Hoppet var meget høit, sikkert over 3 alen. Kongen stillet seg opp under hoppet i staaende stilling, (han var nemlig en høi mand) og saa sto en utfor og klarte seg bra. Det var Ludvig Haugerud, en i sin tid bra løper. For den bedriften fikk han 20 kr. i guld av kongen».

Det var her, i bakken kong Oscar II besøkte, den begynte, den «seriøse» skihoppinga her i strøket. Men *Solbakken/Mesterbakken*, den er borte.

Den ble tatt av toget i 1898. To år seinere ble Gjøvikbanen åpna. Den ble lagt gjennom Nydalen, og framskrittet, som jernbanen representerte, delte *Mesterbakken* brutalt i to. Dermed var det slutt på dens status som storbakke, men som guttebakke levde halvparten av den videre i mange tiår.

Noen år seinere gjenoppsto den som *Nydalsbakken* på den andre sida av Akerselva. Det kommer vi tilbake til. Hensikten med dette korte tilbakeblikket var rett og slett å vise hvilken posisjon skihopping hadde – og hvor viktig det var – i Norge allerede på 1870-tallet. Det var så viktig at Kongen, som kom på besøk fra Stockholm, ikke bare tok seg tid til å besøke rennet, han stilte seg til og med opp under hoppet og lot disse dristige menn hoppe over seg!

Vi snakker om nasjonalsporten. Rett og slett.

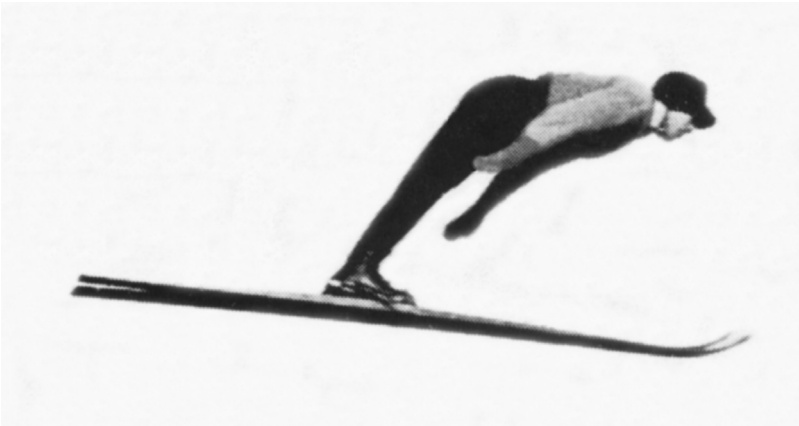
Den spede begynnelse

Men vi begynner med begynnelsen. Problemet er at ingen veit når det begynte. Ingen veit når og ingen veit hvor mennesket for første gang fløy gjennom lufta med ski på beina. Det eneste vi veit, er at de ikke fløy så langt.

Det aller første skihoppet vi kjenner til, ble utført i Eidsberg i Østfold i 1808. Mannen bak var den seinere så berømte offiseren Olaf Rye – ja, riktig, han som er blitt udødeliggjort ved å få en plass oppkalt etter seg på Grünerløkka. I dette rennet i Eidsberg satte han det som i ettertid blir ansett som den

Den staute offiseren Olaf Rye, litografi av P. Meidell, er på statistikken registrert som den første verdensrekordholderen i hopp. FOTO: Rune Aakvik/Oslo Museum.

Ole Oulie var en av de beste hopperne i mellomkrigstida. I 1928 vant han juniorklassen i Holmenkollen. Her er han i tidsriktig stil. FOTO: Ukjent/Historielaget Grefsen Kjelsås Nydalen.

første verdensrekorden i skihopping: «I en anstillet hoppskridning i en dyp dal, hvor det ble oppkastet en snebanke, ble han stående på skiene, i det han gjorde et sterkt løp og et hopp, der førte ham med skiene 15 alen fra bakken».

Slik lyder den første kjente beskrivelsen av et skihopp. Den ble ført i pennen av major Jens Edvard Hjorth og er sitert fra boka «Lengst gjennom lufta». Hoppet på 15 alen var i dagens metersystem på ikke veldig imponerende: 9,5 meter.

Det kan vi kanskje tillate oss å kalle skihoppingens offisielle start, og den forteller at hoppene ikke var all verden. Det var ikke utstyret heller.

Men begynnelsen, det var hoppet til Olaf Rye sikkert ikke.

Begynnelsen fant sannsynligvis sted noen tusen år tidligere, noen tusen kilometer mot øst. De eldste skituppene som er funnet, er fra Sibir og de er 8000 år gamle, men arkeologene trur det ble gått på noe som lignet ski i Sibir og kanskje i dagens Kina noen tusen år før det.

Når folk begynte å hoppe på ski, er det ingen som veit. Men det var neppe lenge etter at de hadde fått ski. Går du på ski,

NOEN BAKKEREKORDER I HOLMENKOLLEN

1892: 21,5 meter
1897: 25,5 meter
1909: 31 meter
1918: 42 meter
1929: 50 meter
1947: 70 meter
1962: 80,5 meter
1980: 105 meter
2011: 141 meter

blir det fort et hopp. Dessuten, mennesket har alltid hatt en drøm om å fly, og lenge kom vi ikke nærmere drømmen enn når vi spente på oss ski og satte utfor.

Skjønt fly, det var som nevnt ikke lange «flyturene» det handla om. Hvor langt de hoppa i de forskjellige bakkene veit vi ikke veldig mye om, men hvor langt de hoppa i *Holmenkollen*, det veit vi godt. Rekordutviklingen i verdens ledende hoppbakke gir et bilde på hvor langt de til enhver tid hoppa.

– Men *Holmenkollbakken* var ikke den største i byen. Flere bakker har på forskjellige tidspunkter vært større. Allerede i 1915 hoppa de 50 meter i *Østreheimsbakken* på Årvoll. I dag er det boliger der, og ingen spor etter hoppbakken, sier Ronny Ramberg. Og han veit hva han snakker om, vi skal komme tilbake til ham.

Bakkelandet

Vi tar et kjempehopp fra den spede begynnelse tilbake til vår tid, som i denne forbindelse betyr perioden fra slutten av 1800-tallet og utpå 1960-tallet.

I denne perioden krydde det av dem. Over alt var det hoppbakker. Kunne vi satt oss i en tidsmaskin og kjørt 50 – eller hundre – år tilbake i tid, så ville den største forskjellen i det norske vinterlandskapet vært alle hoppbakkene. De var der da, de er borte nå.

Nå kan du, midt på fineste vinteren, kjøre i timevis gjennom norske dalfører uten å se så mye som et lite spretthopp på et eneste jorde.

Hoppbakker var over alt. Denne var mellom blokkene på Tonsenhagen. FOTO: Arbeiderbevegelsens arkiv.

De hoppa hele tida, og i ei tid hvor klimaproblemer var et ukjent ord, begynte de sesongen 3. november.

– Det er bededagen, og det skulle være veldig dårlige forhold hvis det ikke var sesongåpning på Kongsberg da. Da vi ble litt eldre, prøvde vi alltid å reise dit, forteller Kolls fremragende guttehopper i åra etter krigen, Reidar Otto Ullevålseter. – Og etter at vi kom hjem derfra, var som regel sesongen i gang her hjemme også.

Finn Geiran vokste opp på Grefsen/Disen og har skrivi mye om

Arne Adolfsson med vandrepokalen som han vant til odel og eie i 1951.

lokale hoppbakker. Og han har nok å skrive om, også her i byen krydde det av bakker; innafor en radius på en drøy halvtimes gange fra sitt hjem på Disen hadde han i hvert fall ti bakker i forskjellige størrelser å velge mellom. I tillegg kom «sprøytehoppene» som fantes rundt omkring på jorder og i kneiker.

Bakkene var mange, og de ble brukt. Geiran skriver om hvordan det var bortimot obligatorisk å være med i skolehopprennet: «… alle kan ikke ha sett fram til dette med like stor glede. Det var antagelig ikke uten grunn at det var en del fall før hoppkanten i det rennet, presset for å delta må ha vært ganske stort. Men delta, det skulle de. Det var en del av det å være gutt på 50-tallet.»

Arne Adolfsson ble født i 1923, og vokste opp i Nydalen noen tiår før Geiran, men situasjonen var akkurat den samme: – Alle hoppa. Vi var sikkert 40, 50 guttunger som dreiv på. Men de fleste ga seg fort. Når de ble konfirmert, så var det slutt. Jeg veit ikke hva det kom av – om de fikk seg jobb eller kjæreste, eller om bakkene ble store og skumle – men da jeg ble 16, så var jeg aleine i bakken.

Men Adolfsson nekta å slutte med det morsomste han visste, og i 1950, da ble han 27 år, var han med i kombinertrennet i Holmenkollen. Året etter tok han sitt tredje napp og vant i Nydalens eldres vandrepokal til klubbens beste kombinertløper til odel og eie. Den hadde stått siden 1935. Den pokalen står i bokhylla hjemme på Sørbråten, mens en koffert med skjeer og gafler, stort sett vunnet i kombinertrenn, ligger på loftet.

– Ikke noe å ha framme, synes Adolfsson.

Alvor

De hoppa hele tida. Bakken var møtestedet for små og litt større gutter, der lekte de seg og hoppa for moro skyld. Men det var også alvor. Det var renn, renn med premier.

«Det var hopprenn nesten hver helg gjennom hele vinteren», skriver Geiran om situasjonen etter krigen og gjennom 50-tallet. «Vi reiste rundt på hele Østlandet for

De hoppa over alt hele tida. Her er en flokk stolte Kjelsås-hoppere fra den tida klubben hadde mange flere hoppere enn langrennsløpere. Bildet er fra 1948, og de glade hoppere er Florin Olsen (fra v.), Harold Svendsen, Erik Gundersen og Sverre Tandberg. FOTO: Ukjent/Historielaget

å få et par hopp på søndag formiddag før vi satte nesen hjemover. Av og til med et beger i lomma, men slett ikke alltid. Konkurransen var hard. Selv til Sverige kunne turen gå; til Arvika, der det fantes frukt- og sjokoladeforretninger. Noe slikt fantes ikke i Oslo. Premiene var større i Sverige, de ble gjerne kalt «bøtter», og det var selvsagt stas å komme hjem med en bøtte.»

350 bakker

Men det var ikke nødvendig å reise for å få hoppe. Ramberg, som har jobba

mye og saumfart mange kilder i et forsøk på å skaffe seg oversikt over tidligere tiders hoppbakker, mener at det kanskje har vært noe sånt som 350 bakker i Oslo.

– Ikke alle har vært i bruk på samme tid, Mange hadde kort levealder, det ble stadig lagd nye. Det later ikke til at det kosta mye å gå fra en bakke som det var lagt mye arbeid i, for å opparbeide en ny et annet sted. En annen ting var at byutviklinga, byens vekst, tok mange hoppbakker etter hvert som byen este utover og la beslag på løkker og friområder, sier han.

Sannsynligvis er tusen et like riktig tall på antall hoppbakker i Oslo som 350. Det blir et definisjonsspørsmål, et spørsmål om hva en skal telle som hoppbakker av alle de hoppene som ble bygd over alt. Hvilke var store nok, hvilke var varige nok til å bli definert som en hoppbakke? Hvilke var bare et hopp? Mens noen levde i generasjoner, ble mange bygd, brukt, forlatt etter noen år og erstatta av andre bakker.

På den annen side var de største bare toppen av isfjellet; i tillegg kom alle småhoppene. De var over alt, i alle bakker og skråninger var det små og litt større snøhopp – og små og litt større hoppere. Over alt, i hele landet, var det en yrende hoppaktivtet. På Sørlandet hadde de hoppbakker. På Kråkerøy. I Bergen. Og i Maridalen.

HOPPBAKKER I OSLO

I dag er det drøyt 20 hoppbakker som er i mer eller mindre drift i Oslo. Kommunen drifter anleggene i :
– Holmenkollen (K120)
– Midtstuen (K90) og fire småbakker
– Linderudkollen (K70) og fire småbakker.
I tillegg holder klubber/ildsjeler åpne bakker i:
– Kollbakkene (K10, K15, K23)
– Schrøderbakkene (K6, K15, K23)
– Husebybakkene (K8, K15)
– Bjørndalbakken (K8)
K-punkt (konstruksjonspunkt, kritisk punkt) er et uttrykk for bakkestørrelsen. Det er vanligvis mulig å hoppe 10-20 prosent over K-punktet.

Kilde: Hoppkomiteen, Oslo skikrets

HOPPKLUBBER I OSLO

Klubber som har (mer eller mindre) hopping på programmet i Oslo kommune:
Bjørndal
Bækkelaget
Heming
Koll
Kollenhopp
Ready
Vestre Aker Skiklubb
Østre Aker Skiklubb

Kilde: Hoppkomiteen Oslo skikrets

En gang var det en selvfølgelighet, i dag er det blitt en sjeldenhet å se glade barn i mange aldre i aktivitet på egenlagd hopp. Dette bildet er tatt ved Skjennungen, sannsynligvis rundt 1930. FOTO: Ukjent/Oslo Museum.

Om vi, i åra før og etter annen verdenskrig, gikk noen hundre meter nordover langs Gamle Maridalsvei fra *Skolebakken*, som lå rett på sørsida av Maridalen skole, så ville vi passert *Måsabakken, Sagbakken*, *Turterbakken* og den lille og den store *Skarsbakken* på rekke og rad. Vi kommer tilbake til disse bakkene og mange, mange flere seinere i dette skriftet.

I dag er det rundt 20 hoppbakker i Oslo. Halvparten i de to hoppanleggene Linderudkollen og Holmenkollen/Midtstuen.

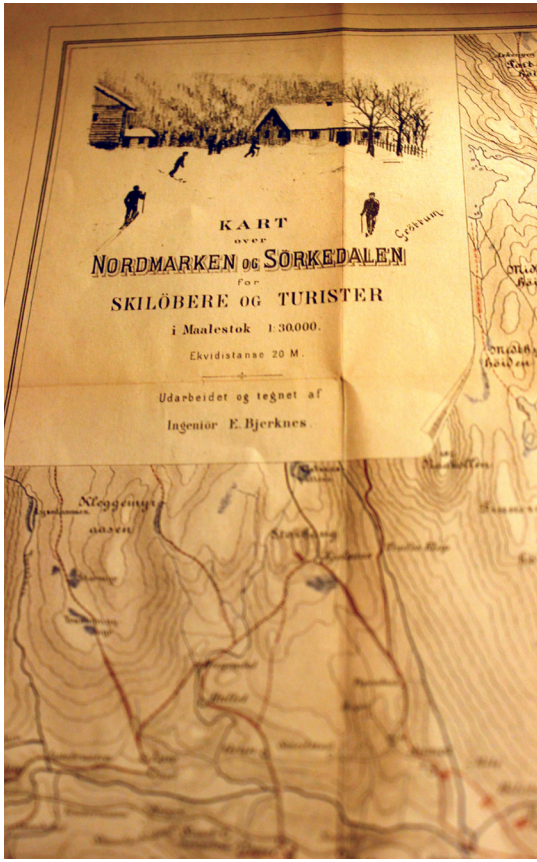
Antall mer eller – helst – mindre aktive hoppklubber er ensifra. Ramberg mener at det har vært over 300 på det meste.

– Minst. På hvert gatehjørne var det gutteklubber med hopp på programmet. Noen levde lenge, andre levde kort. Mange slo seg sammen til større og mer slagkraftige enheter, til ordentlige idrettslag med ski på programmet. Det er registrert 130 av dem fra den spede starten på 1870 og -80 tallet og fram til annen verdenskrig. Mange hadde egne bakker, i byen og/eller inne i Marka.

Det er lagt ned en ufattelig dugnadsinnsats i bygging av hoppbakker i dette landet. Da *Tjernbakken* ble ferdigstilt på Sørbråten i 1952, ble det regna ut at det bare i den ene bakken var lagt ned 6000 dugnadstimer i å rydde skog, bære stein og bygge stillas. I dag tilsvarer det nesten fire hele arbeidsår. Like stor innsats ble lagt ned i bakker i bygd og by over hele landet. Det var ingen annen måte å få bygd hoppbakker på. Ville man ha hoppbakke, og det ville man, var det ingen vei utenom dugnad.

Kartlagt

I 1890 ga ingeniør F. Bjerknes ut verdens første skikart. På «Kart over Nordmarken og Sørkedalen for Skiløbere og Turister» har ingeniøren tegna inn skiløypene i og mellom Maridalen og Sørkedalen. Men ikke bare det, han har også markert de stedene hvor «Mad og Natlogi var at erholde». Blant stedene han har satt strek under, er Kamphaug, Tømte, Liggern, Gåslungen, Lørenseter, Blankvannsbråten, Slagteren og Svartorseter.

Ing. E. Bjerknes ga i 1890 ut verdens første skikart. Etter omfattende synfaring i Marka tegna han inn skiløyper og hoppbakker på eksisterende kartverk.

På kartet sitt har han også markert hoppbakkene. Sannsynligvis de største og mest varige av dem.

I vårt område har han har tegnet inn *Mesterbakken* i Nydalen, en bakke ved Sanatoriet i Grefsenkollveien, og en rekke bakker på Nordberg, *Bruabakkene* – to bakker ved Hammern, tre bakker ved Liggern, én ved Fortjernsbråten, én på Gåslungen, to på Kamphaug, og det var bakker på Skjennungen og Blankvannsbråten.

Kort sagt, det var stort sett hoppbakker der folk bodde. Det behøvde ikke være så mange folk heller. Og sånn var det allerede i 1890.Vi veit ikke hvilke kriterier ingeniøren la til grunn for å tegne inn én hoppbakken, og utelate en annen – for det var helt sikkert mange bakker han ikke tegna inn på kartet sitt.

Skiflyvging i Lillomarka

Bakkene var ikke store, men det var imponerende mange av dem. Atle Sørskogen bodde på plassen med samme navn, den ligger mellom Lilloseter og Sinober i Lillomarka, fram til 1962.

– Der var det hoppbakker over alt, sier han.

Til tross for at det bare var han og hans foreldre som bodde på plassen, så bygde de tre, fire hopp på jordet hver vinter.

– Det kom jo folk. Grefsen IL hadde et fast rom i annen etasje og derfra kom det mye folk som hoppa. Kjelsås IL arrangerte påskehopprenn på jordet hvert år.

Hvis småhoppene på jordet på Sørskogen ble for lite utfordrende, så var det nok av andre bakker å velge mellom.

– I nordenden av Nordskogtjernet hadde vi en bakke som det gikk an å hoppe

FRA SØRSKOGEN TIL ST. MORITZ

På mange, nesten alle, av plassene i Marka hadde folket som bodde der en fin biinntekt fra utleie av rom til byfolk. Mange steder var det idrettslag som leide seg inn.

Skeid var på Tømte. Grefsen IL hadde et fast rom i annen etasje på Sørskogen – det hadde de helt til de bygde hytte i 1947/-48. Den mest berømte gjesten av alle de som bodde på rommet, kom ikke for å hoppe, hun kom for å kjøre alpint.

Laila Schou Nilsen hoppa gjerne med gutta. Første gang hun vakte oppmerksomhet i skibakkene var da hun, 12 år gammel, i 1931, åpna Bækkelagsrennet, «Guttenes holmenkollrenn», med å hoppe 28 meter i den mellomste bakken.
Men jentene fikk ikke være med å konkurrere i hoppbakkene, derfor valgte Laila (som i tillegg til tre VM-gull på skøyter hadde 101 NM-gull i tennis, håndball, skøyter og alpint) alpint. Og vant OL-bronse i 1936.

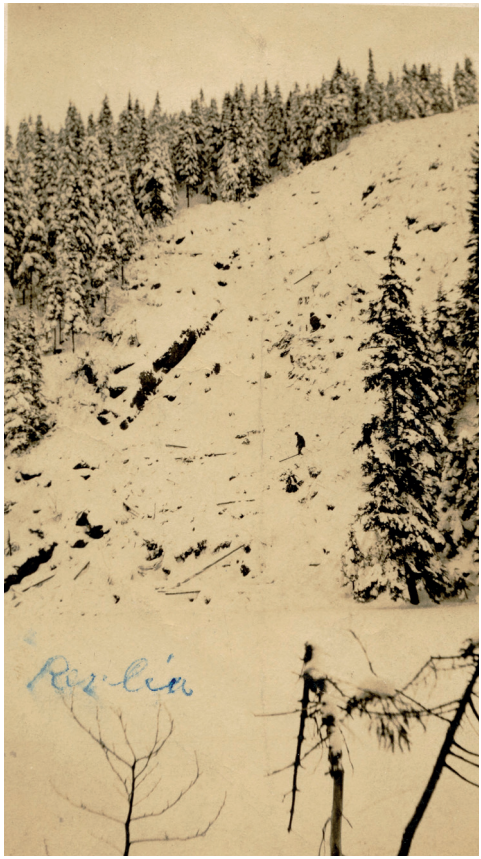
På grunn av krigen fikk hun ikke sjansen til å følge opp den medaljen før i 1948. Hun satsa på den måten de satsa på den tida, ved å dra på treningsleir. Men ikke til noe fasjonabelt skisted i Mellom-Europa.

Før OL i St. Moritz lå hun på pre-camp på Sørskogen i Lillomarka, som ikke fremstår som veldig alpin.

– Vi hadde bratte åser bak gården, og der hjalp vi til med å tråkke løype slik at hun fikk kjørt, minnes Atle Sørskogen.
Om det var bakkene som var for slake, tråkkinga som var for dårlig eller alderen (nesten 29 år) som var blitt for høy, er uvisst, men Laila klarte ikke å forsvare medaljen 12 år etter, og måtte nøye seg med 7. plass som beste resultat i St. Moritz etter oppladningen på Sørskogen.

Laila Schou Nilsen beherska de fleste idretter. Her kjører hun alpint i Marka, omtrent på den tida Grefsenkleiva ble anlagt, i 1930. FOTO: Henriksen&Steen/Historielaget.

Her, i Revlia i Lillomarka, ville ildsjeler i grorudklubben Grei bygge verdens største hoppbakke i 1927. De fikk hogd ut skogen, men der stoppa det voldsomme prosjektet. FOTO: Utlånt av Finn Arnesen.

30 meter i. Før 1920 hadde faren min og onkelen min planer om å bygge en 70 metersbakke der. Men faren min var uheldig, og datt og brakk beinet så ugreit at han måtte amputere det, i en bakke med stillas som Nydalens Skiklub bygde oppe ved Sinober. Etter det uhellet ble planene om en skikkelig stor bakke skrinlagt, sier Sørskogen som forteller om mange andre hoppbakker i samme strøk.

– *Lilloseterbakken* lå overfor låven, i lia opp mot Langvann. Ved jaktslottet inne ved Vennervann, som brant på 50-tallet, hadde idrettsforeningen Njaal en bakke med stillas, sier Sørskogen.

Litt lenger unna minnes han *Stormyrbakken* innafor isdammen på Årvoll/Tonsenhagen, *Storhaugbakken* litt lenger opp i lia og *Tjernbakken* på Sørbråten.

– Den husker jeg godt. Der landa jeg på trynet på 44,5 meter en gang, men jeg er ikke kar om å huske akkurat hvor i skauen den bakken lå.

Vi har funnet den, og kommer tilbake til det og!

Men det villeste prosjektet, ikke bare i Lillomarka men kanskje i norsk hoppbakkehistorie, ble forsøkt realisert i Revlia, noen kilometer sør og litt vest for Sørskogen.

– Der inne, i ei diger li fra Revlikollen og ned til Revlitjern, sysla Sportsforeningen Grei seriøst med planer om å bygge 120 metersbakke med naturlig tilløp. Egentlig skulle det være mulig å hoppe så langt du ville, lia var så lang at det bare skulle være å flytte hoppet oppover og ta fart enda lenger oppe, ler Sørskogen.

Men det var ikke noe å le av, det var utrolig nok, ingen spøk. I 1927, på den tida Grei-gutta drømte om 120-metersbakke, var det ingen i hele verden som had-

de hoppa lenger enn norskkanadiske Nels Nelsen. Han satte verdensrekord da han i Revelstoke i Canada strakk seg til 73 meter i 1925.

I Greis rekordbakke skulle det være mulig å hoppe 63 prosent lenger enn verdensrekorden. I dag er verdensrekorden 246,5 meter. For å tenke like offensivt, måtte noen i dag sette i gang å bygge en 400 metersbakke!

For de nøyde seg ikke med å drømme i Grei. De satte i gang. De mente alvor, Grei-gutta, og betalte 300 kroner for å få hogd skogen der hvor verdens største bakke skulle bygges. Langt inne i Lillomarka. *Revlibakken* ville fått *Holmenkollbakken* til å se ut som en guttebakke. Hvis den hadde blitt realisert.

Det ble den ikke. Det var et prosjekt som var for stort til at en fattig klubb med et tosifra antall medlemmer kunne klare å realisere det.

Hopptur

Det var bakker over alt, og de ble brukt. Nesten alle gutter hoppa, og de hoppa mye i mange bakker.

– Vi avtalte gjerne på skolen, eller på hjemveien, hvor vi skulle møtes og hoppe. Vi hadde mange bakker å velge mellom, og tilfeldighetene avgjorde hvem som ble valgt. Men mor var streng, først var det lekser, ler Rolf Tangen. Han vokste opp på Sørbråten, hvor det minst var et halvt dusin hoppbakker.

Alle hadde hoppski, det vil si at de færreste hadde spesielle hoppski, det vanlige var ett par ski som kunne brukes til alt. For unger var det vanlig med ett par til alle disipliner til utpå 1970-tallet. De som var spesielt interessert og hadde talent, prøvde å mase seg til hoppski. Ofte ga foreldrene etter.

Freddy «Frisør» Hansen, pensjonert frisør på Grefsenplatået og pasjonert Skeid-patriot, minnes hvordan en hopptur kunne arte seg en vintersøndag på 1950 og -60-tallet.

Freddy Frisør med en pokal han fikk etter å ha blitt nummer tre i et hopprenn i Muselunden som ung og lovende i 1956.

– Vi kunne ta trikken til Frognerseteren og begynne med å hoppe i de to bakkene i *Heggehølet*. Og så gikk vi videre til *Hytlibakkene*, hvor vi ofte nøyde oss med den minste, før vi var ferdige oppi der. Ferden gikk videre til de to minste bakkene i *Linderudkollen*. Ofte var det renn i en eller flere av bakkene, og vi deltok som etteranmeldte. Fra *Linderudkollen* hadde vi to muligheter; vi kunne dra nedover mot Årvoll og hoppe i *Skeidbakken, Storobakken og Muselunden* – der lå det en liten bakke hvor køen av hoppere på søndagen var så lang at du ikke rakk mer enn et par hopp – eller vi kunne dra over Kjelsås og hoppe i *Småvannsbakken*, en bakke vi kalte *Rønningbakken* og *Akselbakken* som lå i lia ned fra Langsetløkka, før vi kom ned til *Sisiken* og alle de andre småbakkene på Engebråtjordet.

Og så begynte det å nærme seg et dagsverk for Freddy og kompisene fra Torshov. Men kanskje rakk de en snartur nedom Ola Narr, og et par hopp i bakken der.

Men å reise så langt for å hoppe, det var nok ganske sjeldent. Arne Aas, født 1930, vokste opp på Solemskogen, og sine aller fleste hopp tok han der.

– Det var ikke lett å komme noe sted. Bil var det ingen som hadde, det var ikke noen vits når det ikke var vei. Og den kom helt inn på Solemskogen først noen år etter krigen. Da ble det også vei inn til Linderudkollen, før var det bare sti dit. Så vi holdt oss mest i nærmiljøet.

Da var det greit å ha noen hoppbakker å variere i! Og det hadde de, både på Solemskogen og andre steder. Men aksjonsradiusen var ganske liten. Reidar Otto Ullevålseter var en ivrig hopper og gikk på Maridalen skole, men hvordan situasjonen var et par kilometer og en håndfull bakker lenger innover i dalen, det vet han ikke den dag i dag.

– Om bakkene på Skar var i bruk etter krigen, det vet jeg ikke. Jeg kan ikke huske at jeg dro så langt inn som til Skar for å hoppe, det var uaktuelt. Jeg var heller aldri innover på markaplassene for å hoppe, og vet ikke noe om hoppene der inne heller.

Derimot tok hans meget hoppinteresserte far, Paul Pettersen, gjerne skogvesenets bil og kjørte den unge, lovende hopperen rundt til Holmenkollen og bakkene i Heggehølet og Stor Hytli.

– Ja, fordi det var veldig gode bakker. Jeg var der inne og trente en del. Det var noe annet enn å traske inn til et snøhopp på Skar, for ikke å si Liggern eller Tømte!

Hvite vanter

Hoppstilen har vært i evig forandring. I dag er det V-stilen som er enerådende. Tidlig på 1900-tallet sto de strake som blyanter i svevet med armene rett ut og tuppene ned, i åra etter krigen var det Kongsberg-stilen med knekk og armene ut til siden som gjaldt. Det gjorde den helt fram til OL-ilden blei tent i Cortina. Da

Sven Welhaven hoppa som man skulle hoppe rundt år 1900, han sto rett som en blyant i lufta FOTO: Ukjent/Oslo museum.

var vi kommet til 1956, og finnestilen slo gjennom.

Finnene hoppa med hendene i baklomma i svevet. Men det var ikke bare bare å legge om stilen: – Det var en utfordring, og det hendte at det glapp med et skikkelig kontraslag rett før nedslaget, minnes Geiran.

Hopperne var ikke bare tøffe og modige, de var også noen ordentlige jålekopper, opptatt som de var av stil.

– Det var viktig å ha stil, sier Freddy Frisør.

Og han tenker slett ikke bare på svevet. At det er viktig å ta seg ut i løypa og på trening er nemlig ikke noe nytt fenomen, det nye er eventuelt at stilen og rådende mote skifter så ofte. I Freddys glansdager på 1950 og -60 tallet, lå stilen ganske fast.

– Strekkbuksene var viktige. De skulle være sånn at de blafra gjennom svevet.

– Og så skulle vi ha hvite vanter, det var stilig. Mødrene satt hjemme og strikka hvite vanter til de håpefulle. På toppen skulle vi ha klubblua, nesten alle klubbene hadde egne luer.

På klubblua satt klubbmerket. Skeid var en av mange klubber som hadde to sett av klubbfarger; rødt og blått var sommerfargene som blant annet prega fotballdraktene, mens bandy- og ishockeylag – Skeid var i en periode i øverste divisjon i både fotball, bandy og ishockey – spilte i vinterfargene, gult og svart.

– Klubbmerket var en rød og blå firkant med selve klubbmerket i svart og gult, mimrer Freddy.

Å være stilig i bakken var viktig, for hoppbakkene var sentrale sjekkearenaer.

Stilige karer. Disse gutta deltok i et skolerenn, det var noe alle skoler arrangerte, i Trollvannsbakken tidlig på 1930-tallet. FOTO: Ukjent/Historielaget.

Med unntak for Laila Schou Nilsen var jentene stort sett ikke med på leken. Men de sto på sletta og så på. De hvinte til de kjekkeste guttene da de stoppet like ved jentene og sendte en sky av snø over dem før de heiste lua «på jekk», la skiene på skulderen og gikk opp for et nytt hopp, tilsynelatende helt uberørt.

Det var moro, men ikke alltid så lurt.

– Nei, hvis vi tryna i neste hopp, var hånlatteren desto råere, skriver Geiran.

Tre render

Utstyret var enkelt. Men det ble mer avansert. Det begynte med at du hadde ett par ski, som kunne brukes til alt, men spesialskiene kom mer og mer. De som hadde sans for hopping, de som turte å hoppe, de som ville hoppe, de kunne drømme. Drømme om ordentlige hoppski. Hoppski med tre render under.

Finn Geiran drømte om slike ski på 50-tallet: «De gjeveste var fra Hovde skifabrikk i Vikersund. De var brede, ganske tunge og ble pusset og stelt som en baby. Lørdag ettermiddag ble gammel smøring fjernet med stålull, skiene plassert på kjøkkenbordet og lag på lag med hopplakk, Skipolin eller Fyk, lagt på med tørking mellom lagene. Det tok hele kvelden. Selv sverget jeg til Skipolin som besto av skjellakk og tynner. Mor forlangte utlufting med jevne mellomrom. Når det var kaldt, hendte det at jeg hadde yttertøy og skjerf på under prepareringen.

Neste morgen ble det lagt på voks, avhengig av temperatur. Og så bar det av gårde til hopprenn med penger i lomma til tog- eller bussbillett og en kopp buljong i pausen.

I tolvårsalderen fikk jeg hoppstøvler til jul. Tidligere hadde jeg måttet nøye meg med beksømstøvler som riktignok hadde spor i hælen til Kandahar-bindingen.

Strekkbukser var obligatorisk vinterplagg. Året etter fikk jeg også den røde Grefsengenseren med hvit og blå halsstripe. Mor hadde strikket hvite vanter. Da var utstyret i orden og lykken fullkommen.»

Noen av de eldre gutta var enda stiligere, under V-genseren hadde de hvit skjorte og slips.

KOFIX

På 50-tallet skjedde en skirevolusjon, de første plastskiene, treski med et plastbelegg, kom. Med dem fikk løperne selvfølgelig bedre glid og større fart.
Utviklinga skjedde i Alpene, i Sveits og Østerrike, og i Nittedal, på skifabrikken til Bjørn Ullevoldsæter. Mannen som tok patent på å lime sammen lameller til treski, og ikke lage ski av ett stykke tre som hadde lett for å bli vindskeive, eksperimenterte også med plastsåler, som han importerte fra Sveits.

– Stein Eriksen vant OL-gull i storslalåm på slike ski, produsert av Ullevoldsæter i Nittedal, forteller Reidar Otto Ullevålseter, selv om de har bodd på samme seter til forskjellig tid, og fått navn etter den, er de ikke i slekt. – Så vidt jeg vet, var Stein Eriksen den første som vant med plastbelegg under skiene.

Det ble også eksperimentert med plastbelegg på hoppski. Problemet var å få limet mellom den døde plasten og det levende treet til å holde harde nedslag. Ullevoldsæter klarte det delvis, franskmennene klarte det helt da de fant opp epoxy-limet, Araldit.

Østerrikerne sikra seg rettighetene til å bruke dette limet på ski, og limte på et østerriksk plastbelegg som het Kofix.

I 1957 vant den østtyske 19-åringen Helmut Recknagel en historisk seier i Holmenkollen med framoverstrekte armer. Han ble den første utafor Norden som vant der, og han ble den første som vant med plast under skia.

Stillas i 1899

De første hoppbakkene var beskjedne konstruksjoner. Ofte var hoppet en oppspadd snøhaug. Hakket mer avansert og hakket mer varig ble det med stokke- eller steinhopp, en steinhaug som var lagt opp på sommerføre og gjorde det enklere å lage et holdbart hopp når snøen kom.

I min jakt på gamle bakker, har det vært ganske vanlig å finne en steinsatt kul. Ofte er den lettere å finne enn et hopp som like gjerne kan være ei mosegrodd steinur. Enkelte steder har de også steinsatt overgangen ut på sletta.

Men det begynner å haste hvis du vil ut i skogen og finne rester av hoppbakkene fra tidligere tider. Naturen er i ferd med å vinne dem tilbake og krattet står mange steder tett samtidig som noen trær også har hatt tid på seg til å vokse seg ganske store akkurat der hvor barske gutter svevde gjennom den løse luft for noen tiår siden. Ofte er det ikke annet å finne enn et snev av lysning i skogen. Et snev som blir mindre og mindre for hvert år. Som vi skal se i del II, klarte selv ikke kjentmannen Rolf Tangen på sommerstid med sikkerhet å si hvor *Movannsbakken* lå for 50-60 år siden.

Kanskje burde noen påtatt seg å rydde noen av de eldste hoppbakkene, og ta vare på dem som de kulturhistoriske monumentene disse minnene fra en svunnen tid er?

Veldig ofte var det ikke noe igjen av hoppbakkene når snøen smelta om våren. I beste fall en steinhaug. Steinhaugen ble til et hopp når snøen kom igjen utpå høsten. Ovarennet var «skaufart». Helt fram til 1899.

Ei naturlig ur, eller restene av et gammalt hopp? For en ukyndig er det ikke lett å avgjøre, men lokalkjente folk mener dette er menneskeskapt, og det som er igjen av hoppet i den lille Berntsberg-bakken.

Da skal Nordstrand IF ha bygd det som kan ha vært det aller første stillas på en hoppbakke i Norge, og kanskje i verden, ved Lerskallen i Skulleruddumpa, ikke der hvor dagens slalåmbakke ligger, men litt lenger vest, litt nærmere Nordstrand.

Stillaset, som bidro til å gi hopperne større fart, ble en mote som bredte seg raskt. Det ble spikra opp stillaser over alt for å sikre hopperne større fart enn de kunne få med skaufart. Men mange av de første stillasene delte nok skjebne med det aller første, det i Lerskallen. Det ble tatt av vinden og blåste over ende.

Men entusiastene bygde dem opp igjen. Selv om det ikke alltid var nødvendig. Skaufart holdt. Paul Außerleitner-bakken ligger i Bischofshofen i Østerrike. Det er

Stillaset utvikla seg raskt. Etter hvert ble konstruksjonene både imponerende (nedenifra) og fryktinngytende (ovenifra). Det er ikke få unggutter som har fått den store skjelven på toppen av Nydalsbakkens 12 meter høye tilløp. Det sto ferdig i 1929. Bildet kan være tatt like etter krigen, og Korsvoldruten har god klaring når den passer gjennom bakken. FOTO: Ukjent/Historielaget.

der avslutningen av Den tyskøsterrikske hoppuka finner sted på 13. dag jul (6.januar) hvert år. En av verdens mest berømte hoppbakker hadde skaufart helt fram til 1982. Da fikk den et lite stillas. Seinere er den bygd ytterligere ut.

Bakkenorm

I den grad det fortsatt bygges hoppbakker, kan vi godt si at de er like. De skal alle tilfredsstille en norm som setter klare krav til utforming. Sånn var det ikke før. Tvert imot, da var alle bakker forskjellige og alle bakker hadde sitt særpreg. Bakkene ble som terrenget, ingen hadde hørt om ordet «norm» eller standard.

Ovarennet kunne være svingete – rundt store trær – eller rett. Det kunne være flatt – eller bratt. Eller begge deler. Hoppet kunne være langt eller kort, men stort sett alltid relativt høyt, i *Nydalsbakken* var det fire meter høyt! Kulen kunne være lang og flat eller høy – eller kanskje hoppet lå i ei skråli og

det ikke var noen kul. Du var nødt til å være en god skiløper for å mestre alle slag bakker.

– I dag kan en nesten hoppe i blinde, alle bakker er mer eller mindre like. Men tidligere tiders hoppbakker, de bød virkelig på utfordringer, sier hopphistoriker og tidligere sportsjournalist Arne Thoresen.

Ikke bare var bakkene forskjellige. Ett hopp kunne også være forskjellig, og da tenker vi ikke på *Store Koll*, som under krigen ble bygd som den første hoppbakken i verden med hydraulisk regulerbart hopp. Vi tenker på alle bakker.

– Ja, når vi kom til en bakke, måtte vi alltid sjekke hoppet, forteller Reidar Otto Ullevålseter. – Det var nesten bare snøhopp, og noen kunne ha vært innom siden vi var i bakken sist og gjort noe med hoppet. De kunne ha kutta det, eller lagd mer sprett – eller mindre. Sånt måtte vi vite for å kunne vurdere hvordan vi skulle hoppe.

I dagens *Vikersundbakke* er det ikke noe problem å hoppe godt over 200 meter langt. Men det er ikke mulig å hoppe mer enn to, tre meter høyt – de kom høyere i mange lokale 20- og 30 metersbakker for 50 år siden.

Det er ikke uten grunn at vennlige sjeler har lagt ut en tau i unnarennet på det som en gang var Skeidbakken, det er så bratt at det er vanskelig å gå både opp og ned uten et tau å holde seg i.

Moderne bakker, som *Vikersundbakken*, er slake. De er bygd slik at svevkurva følger bakkekurva – eller omvendt. Unnarennet er relativt slakt. Sånn var det ikke før, da kom du som regel høyt ut fra hoppet og datt rett ned i et stupbratt unnarenn. Den store manndomsprøven var den gamle

Ikke helt A4. Skolebakken i Maridalen var trang og vanskelig å hoppe i. Selv etter at det var sprengt, utvida og utbedra ligna bakken ikke på noen andre bakker. Det gjorde ingen andre bakker heller. Mange tiår før den første bakkenorm var påtenkt, var alle hoppbakker unike.

skiflygingsbakken i Harrachow i Tsjekkia. Der var hopperne på det verste 12 til 14 meter over bakken på sin ferd ned i overgangen.

At bakkene var så forskjellige, og så krevende, gjorde ikke bare utfor dringa for hopperne større, det gjorde også underholdninga for tilskuerne bedre. Det skjedde mer. I dagens hoppsport er fall et unntak, det vanlige er at ingen faller i et verdenscuprenn. Alt er kontrollert, alt er ganske likt og det er vel lov å si at det er ganske kjedelig. På 1930-tallet var det ikke uvanlig at det var fall i 20-25 prosent av hoppene. Hvert fjerde hopp endte med fall. Tidligere datt de enda mer. Da var hopping ikke kjedelig, men uforutsigbart og publikumsvennlig.

Mikroidrett

Vi veit ikke når våre forfedre begynte å hoppe. Men vi veit når slutten begynte. I hundre år, fra 1870 til 1970, var skihopping en folkesport i den betydning at alle – i denne forbindelse betyr det alle gutter og unge menn – bedrev den. Jeg våger påstanden; i disse hundre åra var det ikke mulig å vokse opp som gutt i Norge uten noen gang å sette utfor en hoppbakke.

Nå gjør de aller fleste akkurat det, lever et liv uten å få luft under skia.

To tall illustrerer utviklinga og hvordan skihopping har dødd som folkesport: 619 og 367.

I 1931 arrangerte Skeid, en av veldig mange hoppklubber i Oslo, et renn for

ANTALL HOPPERE

Siden vinteren 1982/83 har skiløpere over 13 år måttet betale lisens for å kunne delta i skirenn. Her er utviklinga i antall sesonglisenser i hele Norge i hopp og kombinert samla i noen utvalgte år (det kan ha vært endringer i lisensordningen som gjør at tallene ikke er helt sammenlignbare):

2013: 367	***2006: 109 (!)***
2012: 392	***2005: 437***
2011: 401	***2004: 465***
2010: 383	***1999: 844***
2009: 365	***1994: 1497***
2008: 418	***1990: 2281***
2007: 400	***1983: 2443***

Kilde: Norges Skiforbund

GREN FOR GREN 2013:

Langrenn: 9450
Alpint: 995
Hopp/kombinert: 367
Freestyle/telemark: 299

Kilde: Norges Skiforbund

Neida, dette er ikke et bilde av alle hopperne i alle klubber i hele Oslo vinteren 2013. Det er et bilde av deltakerne i klubbmesterskapet i Grefsen IL i Storhaugbakken i 1950. Klubben hadde da flere hoppere enn i det i dag er i hele Oslo av begge kjønn og i alle aldre. Og den gangen var det mange hoppklubber i byen.FOTO: Ukjent/ Historielaget.

gutter i alderen 12-17 år. Et helt alminnelig renn. 619 – sekshundreognitten – hoppere deltok i *Skeidbakken*. Sannsynligvis var det andre renn i andre bakker i byen samme dag.

Ifølge lisensoversikten til Norges Skiforbund var det i hele Norge 367 gutter – og nå er også jentene kommet med – over 13 år som vinteren 2013 løste sesonglisens for å kunne delta i renn i kombinert og hopp. Bare drøyt halvparten av deltakerantallet i ett lokalt renn i 1931.

Så seint som i 1987 var det 3122 som løste lisens. Antall skihoppere i Norge har stupt. På 25 år er det redusert med nesten 90 prosent.

Målt i antall utøvere er skihopping blitt en mikroidrett i skinasjonen Norge. Det er nesten tre ganger så mange som kjører alpinrenn. På hver skihopper går det 30 langrennsløpere. Og, kanskje enda mer oppsiktsvekkende, det er dobbelt så mange kickboxere som hoppere!

Mens det altså vinteren 2013 var 367 som løste lisens for å kunne delta i hopp- og kombinertrenn til sammen i hele landet, var det 760 som løste lisens for å kunne gå kamper i kickboxing!

Sånn er det blitt i skinasjonen Norge.

Og i Oslo, byen som mange liker å omtale som verdens vinterhovedstad, som for tre, fire år siden investerte over en milliard kroner i ny hoppbakke og som

i skrivende stund kandiderer for å få arrangere vinter-OL i 2022, der er det 23 hoppere.

Så mange var det som vinteren 2013 løste hopp- eller kombinertlisens. 23. Og av dem var ni over 35 år, og hadde passert toppen som skihoppere.

I rettferdighetens navn, tallene viser hvor mange som tegner sesonglisens. Det betyr at hoppere som ikke har fylt 13 år, og de som bare trener og ikke deltar i renn, kommer i tillegg. Dessuten er det billigere for de som bare deltar i et renn eller to i løpet av sesongen, å tegne engangslisens når de konkurrerer. Hvor mange som gjør det i hver enkelt gren finnes det ingen oversikt over, men det er neppe mange hoppere. Det er stort sett langrennsløpere som går ett turrenn eller to i løpet av vinteren som sparer noen kroner ved å tegne engangslisens.

Et liv etter døden

Idrettslaget Koll på Korsvoll har bevist at selv om det er tungt, så er det mulig å snu trenden. I den tradisjonsrike hoppklubben var hoppgruppa så død at Hans Olav Hamran ikke visste at han også var leder for ei hoppgruppe da han ble valgt til leder av skigruppa for noen år siden, han trodde den bare besto av langrennsløpere.

– Men da jeg hørte at vi også hadde ei hoppgruppe som var skinndø, bestemte jeg meg for å blåse liv i den igjen.

16 gutter ble skadet da hoppstillas brøt sammen

Alvorlig uhell under «Guttenes Holmenkollrenn» i Bekkelagsbakken igår. 7 innlagt på sykehus, men ingen livsfarlig skadet

Aftenpostens oppslag dagen etter at den Mellomste Bækkelagsbakken klappa sammen i 1960. Det hadde vært enda større og mer dramatisk hvis noen allerede da hadde skjønt at det ikke bare var en hoppbakke som falt, det var nasjonalsporten skihopping som begynte å dø. Bakkens fall var begynnelsen på nedturen.

Han fikk med seg mange gode krefter. *Trollbakkene* på Korsvoll ble rydda og røsket ut av naturens grep, en avtale med kommunen om preparering av bakkene ble inngått, utstyr ble kjøpt inn for å lånes ut til interesserte hoppere og en trener ble hyra inn. Etter noen år har klubben ei hoppgruppe med et par titalls ivrige hoppere. Noen av dem har til og med begynt å sette sitt preg på resultatlistene.

Men, Koll er unntaket som bekrefter regelen. Den sier at skihopping i Norge er død som folkeidrett, det er en aktivitet som nesten ingen bedriver lenger. Det viser tallene klinkende klart. Vi er fortsatt noen hundretusener som er interessert i hopping, men det betyr ikke at vi hopper. Det betyr at vi ser på et og annet hopprenn på TV. Hvis det er håp om at nordmennene hevder seg i toppen.

Hva gikk galt?

Slutten

Begynnelsen på slutten var 6. mars 1960. Da begynte skihopping å dø som folkesport i vår betydning av ordet. Fram til da var det en aktivitet alle gutter stifta bekjentskap med i oppveksten. Nå er det altså en aktivitet som ganske mange ser på TV (når norske hoppere hevder seg i teten).

6. mars 1960 er den svarte søndagen i norsk skihopping. Det var den dagen hoppsporten begynte å dø.

Det var den dagen *Mellomste Bækkelagsbakken* falt.

Til venstre: På Korsvoll går hopperne mot strømmen. Der er det blåst nytt liv i hoppaktiviteten og i de tre Trollbakkene som ligger på rekke og rad ved Kollbanen. Men det hjelper lite å ha bakker hvis det ikke er snø. Vinteren 2013/-14 måtte de vente veldig lenge før den helt nødvendige snøen kom.

WIDAR WILHELMSEN

Grefsen var en ledende guttehopperklubb på 50-tallet. Så tok det slutt. Det hadde en helt spesiell grunn. En grunn ved navn Widar Wilhelmsen, et hopptalent som Norge sjelden har sett maken til.

Hoppekspert Arne Scheie skal ha uttalt at ved siden av Birger Ruud var Wilhelmsen det største norske hopptalentet han kjenner til. Widar var så godt som ubeseiret i perioden fra 1950 til 1955. 12 år gammel ble han tatt ut i en tropp som skipsreder Wilh. Wilhelmsen sendte til London og Edinburgh. De hadde med seg en skipslast med norsk snø, og holdt oppvisninger hver dag i en uke begge steder for opptil 20000 tilskuere. Det ble en kjempesuksess.

Året etter ble det tatt opp en instruksjonsfilm av Widar Wilhelmsen, og han vant Kronprinsens premie for beste hopper i Hovedlandsrennet to ganger.
Høsten 1955 ble han, 16 år gammel, tatt ut til en treningsleir i Trondheim for kandidatene til den norske troppen til OL i Cortina.

Til tross for all suksessen og viraken, klarte han å beholde begge beksømstøvler solid planta på bakken – når han ikke var i svevet. Det gjorde ham selvfølgelig til en enda større helt i nærmiljøet.

Widar Wilhelmsen. At selv han, den beste av dem alle, kunne falle og skade seg alvorlig satte en støkk i mange unge Grefsen-hoppere. FOTO: Ukjent/Historielaget

Men han kom aldri til Cortina. Under trening i den skumle Skuibakken i Bærum falt han stygt. Ikke bare måtte han gi seg som skihopper etter det rundkastet, han ble skada for livet og lenka til rullestolen.

Han måtte gi seg som skihopper.

Og det slo kraftig ut i hoppmiljøet i klubben hans, Grefsen.

– At det kunne gå så galt med ham, den beste, satte en alvorlig støkk i mange av oss som ikke var like gode, forteller Finn Geiran. – Det ble aldri like attraktivt å hoppe

Midt under Bækkelagsrennet, landets største hopprenn med tusen deltakere i tre bakker – denne søndagen hadde til og med trønderhoppere tatt turen til «Guttenes Holmenkollrenn» for aller første gang – skjedde ulykka som rystet norsk hopp-

sport. Et par titalls 12-13 år gamle gutter sto forventningsfulle i trappa opp til toppen av *«Mellomste»* hvor de skulle sette utfor.

Så brakk en råtten bjelke. Hele det digre byggverket deisa i bakken.

Som ved et Guds under var det ingen som omkom, men mange ble skada. 16 ble sendt til sjukehus med bruddskader og hjernerystelse. Ni ble innlagt for kortere eller litt lenger tid.

Og mange bakkeeiere over hele landet fikk øynene opp for hvilket ansvar det var å eie en hoppbakke. Impregnerte materialer var tilgjengelige, men ikke særlig vanlige. Idrettslaga var ofte ikke villige til å betale ekstra for å få mer varige byggematerialer. Alle var heller ikke like gode på vedlikehold, og vær og vind gnagde og tærte på materialene. Det var ikke bare *Mellomste Bækker'n* som var dårlig vedlikeholdt, men den viste hva konsekvensen av et falleferdig stillas kunne bli. Mange ble skremt. Mange gjorde som leder av skigruppa i Kjelsås, Ole Olsen.

– Han kommanderte meg med, og så tok vi med øks og sag og gikk bort og rev tilløpet til *Småvannsbakken* som idrettslaget fikk satt opp i 1954, minnes sønnen, Florin Olsen.

Samme skjebne led hundrevis – kanskje tusenvis – av hoppbakker over hele landet. I Oslo fant kommunen ut at over 80 prosent av bakkene måtte rives fordi de var råtne. I vårt område er *Kollbakkene, Skeidbakken og Storobakken* noen eksempler på bakker som falt for hissige motorsager i kjølvannet av ulykken i *Bækker'n*.

Mange hadde ambisjoner om å bygge bakkene opp igjen. Bækkelaget Sportsklubb tilhørte den bittelille minoriteten som gjorde det. Stort sett ble bakkene borte.

Det var begynnelsen på slutten. Tilbudet av hoppbakker ble kraftig redusert. Når det ikke er noen bakker å hoppe i, er det vanskelig å bli hopper.

Stoppeklokke

På samme tid, rundt 1960, skjedde noe annet som utfordra hoppingens posisjon som den mest populære skiaktiviteten. I langrenn fant de fram stoppeklokkene. Helt fram til da hadde det vært en rådende oppfatning i Norge at det å gå langrenn på tid, det var for tøft for kvinner og for menn under 18 år. De måtte derfor nøye seg med stillangrenn.

Ifølge «langrennsforfatteren»

Da stoppeklokkene ble tatt i bruk, ble det mye mer attraktivt med langrenn. Hopp tapte terreng.

Thor Gotaas var det ikke uvanlig at arrangører av mindre, lokale renn saboterte direktivene fra toppen og fant fram stoppeklokka også for yngre gutter, men i prinsippet var det forbudt å ta fram klokkene før guttene var blitt 18 år gamle og klare for juniorklassen.

Mer eller mindre skjult i buskene lå dommere og vurderte stilen. De ga løperne karakterer etter hvor elegant de gikk. Tida talte enten ikke i det hele tatt, eller resultatlistene kunne lages ut fra en slags blanding av tid og stilkarakterer.

– Jeg var med på to langrenn, minnes Kjelsås-mannen Tom Johansen. – Begge ganger datt jeg rett foran en av dommerne. Jeg synes ikke det var noe moro med stillangrenn.

Mange hadde det som ham. Og valgte hoppbakken.

Uansett, rundt 1960 ble stildommerne pensjonert, og stoppeklokkene funnet fram. Fra da av var det den som gikk fortest som vant i langrenn, stilen var det ikke lenger noen som brød seg om.

Og det å konkurrere som de voksne forbildene, det appellerte mye mer til unge menn enn å bli vurderte av stildommere i buskene. Langrenn fikk en kraftig oppblomstring. Og stjal talenter fra hoppbakkene.

Spesialisert utstyr

Ulykka i 1960 satte bare ekstra fart på ei utvikling som uansett ville komme. Den var faktisk allerede kommet. Vi kan si at den første begynnelsen på utstyrshysteriet kom til Norge 3.mars 1957. Da vant det østtyske 19 årige talentet Helmut Recknagel hopprennet i Holmenkollen som den første som ikke kom fra de nordiske land. Viktigere var det at han gjorde det på ski med Kofix-såle (s. side 20). Plastsålen gled bedre enn de tradisjonelle tresålene, og ga ham fordelen av å ha større fart.

Alle hoppere ville ha større fart. Alle ville ha Kofix-ski. Utstyrsfokuset ble større, utviklinga på utstyrssida skjøt fart. Noen bruker ordet utstyrshysteri. Det er ikke blitt mindre med åra, og det er ikke blitt mindre for sponsoren, som i mange år er foreldrene. Det ble dyrere å ha sønner som drev med hopping.

Den aller viktigste årsaken til at hopping har dødd som folkesport – og at du knapt ser et skihopp på jorder og i skråninger i vinter-Norge – er sannsynligvis spesialiseringa av skiutstyr. En ting er at det ble dyrt å henge med. Enda verre var det nok at utstyret ble veldig spesielt.

Helt opp på 70-tallet vokste de aller fleste opp med ett par ski, ett par turski. De var ikke gode til noe, men brukbare til alt. Du kunne gå, du kunne hoppe du kunne kjøre med det samme skiparet. Og så kunne du skaffe deg spesialski, for hopping eller en annen gren, når du ble litt eldre, hvis du var interessert.

Det tok slutt. Spesialski overtok. Først og fremst spesialski til å gå fort med i preparerte løyper, men også spesialski til å kjøre i preparerte bakker og spesialski

Det var et helt vanlig syn, men det er blitt ganske sjeldent å se barn som hopper i egenlagd bakke. FOTO: Olav Olsen.

til å kjøre i ikke-preparerte bakker. Og veldig kostbare spesialski for hopping. Og spesialstøvler. Og spesialklær.

Nå går vi på smale, ustabile langrennsski som er konstruert for at du skal gå fortest mulig i maskinpreparerte løyper. De er ubrukelige til å tråkke en hoppbakke med, de er ubrukelige til å hoppe med, egentlig er de ubrukelige til alt annet enn akkurat det de er konstruert for. Alpinski, eller de populære twintip-skia, kan du heller ikke bedrive tradisjonell skihopping med.

Når barna ikke lenger får ski som det går an å hoppe med, får de ikke prøvd hopping. Den naturlige rekrutteringa til hoppsporten faller bort, den som begynte med at alle hoppa på små sprøytehopp med vanlige løypeski. De som likte og beherska luftseilasen, fortsatte i stadig større bakker med stadig mer spesialisert utstyr. Mange falt fra, men alle fikk sjansen til å prøve. Mange hadde det gøy. Noen ble verdensmestere.

Da spesialiseringa kom, måtte man starte med en stor investering i hopputstyr – dyrt spesialutstyr som junior vokser fra hvert år – uten å vite om det var dette poden ville. Det er det ikke alle som klarer. Eller vil.

Hvem er i dag villige til å investere tusenlapper for at en yngling skal få sjansen til å finne ut om hun liker og behersker skihopping? Veldig få.

Skifabrikkene ble kanskje mye bedre butikk da vi måtte ha spesialski for hver disiplin, prisen vi betaler er at vi er blitt mindre allsidige skiløpere. Fordi utstyret ikke tillater allsidig bruk.

Derfor skrumpa skihopping inn.

Slitet vi ikke orker

Mange andre faktorer virka i samme retning. En som bidro til å avlive hoppsporten som folkesport, var bekvemmeligheten som seg innover oss ettersom vi ble en velferdsnasjon på 70- og 80-tallet.

Det er nemlig ikke bare å hoppe. Først må bakken prepareres. På denne tida nytta det ikke å gjøre som Koll, å appellere til kommunen om hjelp. Skulle du hoppe, så måtte du tråkke først. Foreldrene hadde stort sett nok med seg og sitt, og var glade og fornøyde når de kunne kaste unga ut i snøhaugen og lukke døra, og mekaniseringa var kommet så kort at ingen engang hadde hørt ordet preppemaskin.

Preppinga måtte hopperne stå for sjøl. Og det var ingen liten jobb. Første gang i sesongen, og når det kom riktig mye snø, så måtte hele bakken beintråkkes for å pakke sammen snøen til et hardt, fast underlag. Gutta gikk med beksømstøvler og tråkka hele bakken. Og så var det å tråkke alt sammen med ski.

– Jeg husker en gang vi kom til *Storhaugbakken* i Årvollåsen, og det hadde snødd. Vi var fire gutter, og vi måtte tråkke hele bakken. Det tok oss sikkert to timer med jevnt arbeid før den var hoppklar, sier Willy Anly.

– Men alle var jo ikke idioter, ler Freddy Frisør. Han visste godt at hvis han kom litt seint, så var jobben gjort og bakken preparert og hoppklar.

– Venta du til 12, så var alt i orden selv om det hadde snødd om natta.

Men det var lettere å gå langrenn. Løypene lå der, og var stort sett alltid oppgått og klare på den måten løyper var klare før de store preppemaskinene kom.

Og det var enda lettere å spille håndball. Eller volleyball. I en varm og god hall. Utover på 70-tallet begynte flerbrukshallene å sprette opp. Det kom til og med ishaller, ishockeyspillerne flytta inn. Unge nordmenn trakk i hus når de skulle utfolde seg fysisk. Friluftsfolket ble en hallnasjon.

Skihopping var en av de store taperne. Og skøyteløp.

Flere byer i Belgia

Det kan trekkes fram enda flere forklaringer på at skihopping, som var en masseaktivitet, nå er blitt en greie for de få. Her kommer noen:

Vinteren som forsvant.
De dårlige vintrene på 1990-tallet rammet all skisport, men hopp var svekket i forkant, og ble kanskje rammet aller hardest.

V-stilen.
Bokløv-stilen som kom på 80-tallet og krevde nye profiler i bakkene og satte helt nye krav til hopperen som ikke lenger skulle basere seg på kraft, men på flyevne. Plutselig var ikke hopping for alle. Det var ikke nok å tore, og å kline til på hoppkanten. Du måtte være liten og lett for å kunne fly langt, de store, sterke og tunge smalt i bakken for fort uansett hvor sterke de var i satsen. Og du måtte ha det rette utstyret og den rette vinden. Hopping, som var så lett som bare det for den som hadde motet, er blitt så vanskelig at ikke en gang TV-kommentatoren skjønner hva som skjer og hvilke krefter som virker.

Bakkene som ikke er der lengre.
– Det er helt avgjørende å få tilbake småbakkene i nærmiljøene, sier Espen Bredesen, som la grunnlaget for en strålende hoppkarrieren i *Bjartbakken* ved Ytre Ringvei på Oppsal – en av de mange bakkene som har dødd.

I et sikkert velment, men ganske desperat, forsøk på å stoppe frafallet og gi unger en sjanse til å teste hoppsporten, har Skiforbundet reist rundt med en mobil hoppbakke. Her er de på Majorstua.
FOTO: Anette Karlsen

Og nå innser også Skiforbundet alvoret. For å øke hoppinteressen har det blant annet reist rundt til skolene i Oslo og latt 10.000 elever få hoppe på ski i en mobil bakke. Det er dessverre ikke mer enn en desperat kriseløsning, et kunstig åndedrett som neppe vil gi stor effekt.

– I Oslo har det vært dårlig rekruttering de senere årene. Det finnes ikke hoppbakker for de små. De minste bakkene i Linderudkollen er helt skandaløse. De har gamle profiler og er rett og slett dårlige. 40- og 70-metersbakkene er kjempegode, men ingen begynner å hoppe i så store bakker, sa utviklingskoordinator Tore Øvregård i Skiforbundet til Groruddalens Budstikke for noen få år siden.

Han satte fingeren på det aller ømmeste punktet; de unge har ikke noe sted å begynne hoppkarrieren. Og uten begynnelse blir det ingen fortsettelse.

På Koll ved Nordberg er det rekrutteringsbakker, og på Bjørndal er det en K8 bakke. Det er også åpna helt nye 8 og 15 meters bakker i *Husebybakken*. Det er det som er i Oslo, i tillegg til *Linderudkollen* og superanlegget i *Midtstua*.

Sportsjournalist Ibsen

Og da er en ring sluttet, det var i sånne bakker det begynte. Vi er tilbake til de første bakkene. De ble sannsynligvis anlagt av uorganiserte guttegjenger. På

1800-tallet var det ingen offentlige instanser som la forholdene til rette for idrett og friluftsliv. Det var ingen etat som rykka ut med digre maskiner og preppa hoppbakker, det måtte interesserte ungdommer sørge for sjøl. Først uorganiserte guttegjenger, skiløping var på denne tida en aktivitet for herrer.
Oslos første skiklubb var Christiania Skiklub som ble dratt i gang i 1877. Flere fulgte raskt etter, mange med navn fra den norrøne mytologien. Sju år seinere bygde Christiania Skiklub det som skal ha vært verdens første skihytte, på Frønsvollen.

Også her fulgte mange etter i de de nærmeste tiåra. Skihyttene skjøt opp mange steder i Marka. Og der hvor de bygde skihytter, bygde de som regel også hoppbakke; gutta kunne jo ikke bare hygge seg med kortspill og pjolter når de var på skitur!

Det første skirennet en kjenner til, ble arrangert i Trysil i 1862. Bare en måneds tid seinere var det hopprenn på Grorud.

– Det ble arrangert i *Sagstubakken* 16. februar 1862, og er det eldste rennet vi kjenner til i Oslo. Det var ikke et premierenn, sier Ramberg.

En av grunnene til at «Skiløpermøtet på Grorud 16. februar 1862» er kjent, er at det var omtalt i en egen artikkel i Illustreret Nyhedsblad 14 dager seinere, 30. februar.

Om tidsgapet mellom renn og omtale skyldes den tids teknologi og utgivelsestidspunkter, eller om det er en bekreftelse på at en av eierne, den ikke ukjente forfatteren Jonas Lie, hadde rett da han i et brev til redaktøren utpå høsten samme år beskrev frilansjournalisten som dekka rennet som «bestemret doven – ellers kunde det ikke være nogen Kunst for ham at smøre op en Spalte eller to om Ugen om Dit og Dat», er uvisst.

Referatet var signert «I». Bak den beskjedne signaturen skjulte det seg en person som bare noen år etter hoppreferatet skulle bli verdenskjent for sin skrivekunst. Den dovne frilanseren som dekka hopprennet på Grorud het Henrik Ibsen.

Han hadde ikke slått gjennom, og var visstnok blakk. Så blakk at han tok på seg jobben på Grorud, uten å nevne det som kan ha vært den egentlige grunnen, pengemangelen:

«*Da jeg så tilskipet skiløpermøte i Aker, tenkte jeg straks; der må du være med å se hvordan ungdommen har det i våre polerte dager. For 20-30 år siden, da vi selv var unge, fantes det ingen smågutt uten at han hadde sine ski, og både han og de eldre forsto å bruke dem. Skiløping er også i virkeligheten så rask og ekte gammelnorsk idrett at det var synd om den skulle gå i glemmeboken. Nå, jeg tok mine ski på nakken – mer for syns skyld enn for nyttens skyld visstnok – og trappet opp på Jernbanetorget, hvor det var bestemt at deltagerne skulle møtes*», skrev salige Ibsen i Lars Karbøs oversettelse til moderne norsk i Sigmund Hov Moens artikkel på langrenn.com.

Ibsen ble med hopperne, og avslører på slutten av artikkelen at han ikke var så veldig imponert over standarden hos de unge og lovende. Men bakken var han fornøyd med: «*... det var en anseelig baade lang og brat Bakke, der kunde være et godt Prøvestykke for en Skiløber*».

Men han var altså bekymra for ungdommen, han frykta at både skole og foreldre dulla for mye med de lovende og sendte dem for lite ut i snøhaugen:

«Vi er nemlig redd for at både fedre og mødre i våre dager kjæler ubetimelig med de oppvoksende gutter, pakker på dem skjerf og pelsverk når de skal over rennestenen, og neppe vil slippe dem ut på gaten for at de ikke skal komme til noen skade eller men. Spør legen om ikke dette virker tvert imot hensikten. Vi vil alle ha sunne og sterke barn, og der bør ikke innvendes noe mot betimelig forsiktighet, men man gjør ikke gutten sunn og frisk ved å fore ham med magebelter og ulltrøyer, og enda mindre blir han sterk og smidig av å stenges i ovnskroken med tinnsoldater og tresabel. Har gutten lyst på kjelke og ski, så la ham øve seg md dem, om det enn kan hende at han kommer hjem med neglesprett og skrubbnese.»

Begynnelsen. For siste gang

Det var Ibsen, om det første, kjente hopprennet i Oslo. I nabodalføret, Groruddalen.

Når det begynte hos oss, veit vi ikke. Men vi var ikke langt etter. Etter det historiske skirennet på Grorud i 1862, skal flere av deltakerne ha tatt veien til Grefsen hvor de skal ha lekt seg og hoppa fra en mur som var ni fot (tre meter) høy, og landa på flatmark. Og nydølene var, som vi har sett, tidlig ute. Midt på 1870-tallet var *Mesterbakken* vel etablert. Når den ble bygd, er uvisst.

Han har vel alltid framstått som om han trives bedre i salongen enn i snøhaugen, men Henrik Ibsen har altså ei fortid som sportsjournalist. På hopprenn.
FOTO: Carl Størmer/Oslo Museum

Men nok om det. Vi skal ut på tur. I det følgende skal vi se nærmere på mange av hoppbakkene i og rundt Maridalen.

TUSEN TAKK

Mange har bidratt til å gjøre denne turen mulig, og fortjener takk. De har tenkt, de har lett og de har spadd fram gamle minner. Noen har til og med blitt med på tur for å finne bakkene i terrenget. Det har vært helt nødvendig, veldig mange av bakkene er nesten umulig å finne uten å være kjentmann. De aller fleste av disse hjelperne er nevnt i teksten. Tusen takk til all sammen.

Men noen fortjener enda mer takk.

Den ene er Finn Geiran. Lovende guttehopper på Disen/Grefsen på 50-tallet, og en drivende kraft i Historielaget Grefsen Kjelsås Nydalen i de siste tiåra. Der har han, blant mye annet, skrivi flere artikler om hoppkulturen og livet i noen av de lokale hoppbakkene. Jeg har lånt mye av ham, og han har også kvalitetssikra deler av manuskriptet.

Den andre er Ronny Ramberg. Hoppleksikonet. Ingen veit mer om hoppbakker i Oslo enn han. På turer i nabolaget snubla han så ofte over nedlagte hoppbakker at han ble nysgjerrig. I flere år har han systematisk kartlagt Oslos hoppbakker. Jeg har fått tilgang til en del av hans store materiale, og har hatt mye glede av det.

Finn Geiran

Ronny Ramberg

Bakkelandet

Vi skal på tur. En rundtur i Bakkelandet. Vi skal ut å leite etter restene av en kultur som er i ferd med å forsvinne. Vi skal ut i kratt og busk og skog på jakt etter gamle, nesten glemte kulturhistoriske minnesmerker. Og der fire kvister deler seg, der kan vi ofte ane sporet av en hoppbakke.

Vi er ute i siste liten. Veldig mange av bakkene er borte. Brutalt tatt av veier, hus og andre former for utvikling, eller rett og slett gjenerobra av den naturen som en gang ble fjerna for å rydde plass for skileken.

De skriftlige kildene om de gamle bakkene er få, og sier lite. Og de som kan fortelle om den gang da, de blir færre og færre.

Men jeg har vært heldig. Jeg har møtte noen av de gamle gubbene. De som

Det er ikke lett å se, det er faktisk helt umulig å se, men inni her lå en gang en hoppbakken. Arne Ås husker hvor den tredje bakken på Linderudkollen lå. Og det var fint, for det er umulig å se. Bakken er en av mange som er helt borte. Slukt av naturen.

var unge og lovende før krigen og på 50-tallet. De som opplevde skihoppingas glansperiode i Norge. De har vist, og de har fortalt.

Men de har fortalt det de husker av det de opplevde for 40, 50, 60 år siden, og kanskje enda mer. Det er ikke sikkert alt de husker er helt sånn som det var. En skal ikke se bort fra at det for 50 år siden var vanligere å hoppe ti enn 20 meter i det de i dag husker som en 20-metersbakke.

Vi skal altså på en rundtur i Maridalen og tilliggende herligheter og leite etter gamle hoppbakker. Dem var det mange av. Det var skihopp over alt her i Bakkelandet. I nesten hver helling, i enhver skråning lagde små – og litt større – gutter hopp. Overalt hoppa de.

Det går fint an å problematisere det, å stille spørsmålet; hva er en hoppbakke? Og hva er bare et lite hopp?

Vi skal ikke gjøre det. Vi har ingen klar definisjon, det er ingen klar grense. Vi besøker de bakkene som vi har funnet skriftlig dokumentasjon på, det er ganske få. Og så tar vi med de som eldre herrer husker det var aktivitet i deres oppvekst. Det er ganske mange.

Mange er nevnt, og jeg er ganske trygg på at de største og de viktigste er nevnt. Men det er helt sikkert også mange som kunne vært nevnt, men som ikke er det. Sånn er det med den saken.

Velkommen med på tur. Vi begynner med den skumleste, og den i sin samtid mest berømte bakken i vårt område, *Nydalsbakken*. Og så fortsetter vi med den bakken hvor det fortsatt er aktivitet, *Linderudkollen* og med de tidligere så populære *Kollbakkene*. Deretter går vi gjennom område for område og ser på de bakkene vi har klart å finne i de forskjellige områdene.

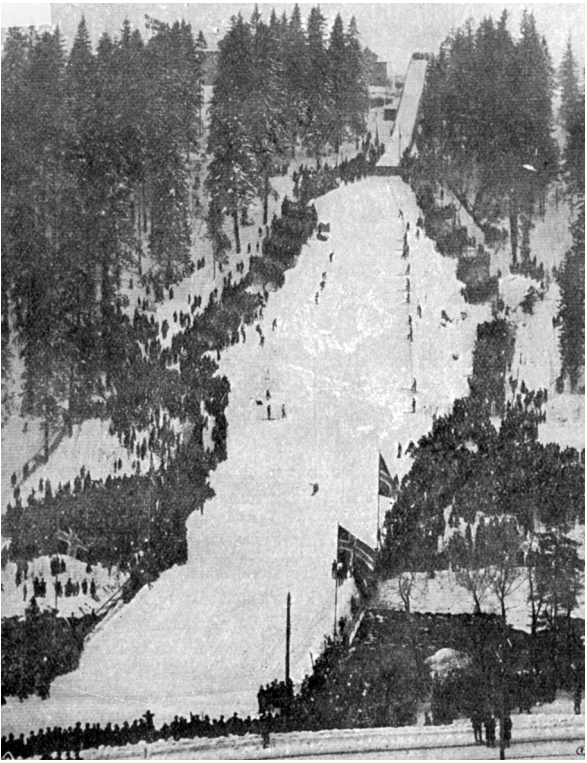
God tur!

NYDALSBAKKEN

Kjært barn har mange navn, heter det. Og det gjelder absolutt *Nydalsbakken*. Den mest berømte av bakkene her i strøket begynte som *Solbakken* før den ble *Mesterbakken, Myrerberget* og – omsider – *Nydalsbakken*. Den ble både flytta og bygd ut, på og opp mange ganger. Den var en sentral bakke langt ut i mellomkrigstida, og den var i bruk helt til utpå 80-tallet.

I dag er det – så vidt – mulig å se hvor unnarennet lå i den bratte lia fra Maridalsveien ned til Akerselva. Med et skarpt blikk kan du se at skogen fortsatt er litt tynnere der. Og du kan bruke Ramberg-trikset; der det midt i granskauen bare vokser lauvtrær, der har det ofte vært en hoppbakke.

Vi begynner med slutten. Selv om den er trist.

Naturen er i full gang med å gjenerobre den en gang så stolte Nydalsbakken. Det blir mer krattskog i unnarennet for hvert år.

Nydalsbakken pynta til fest i 1925. Anledningen er ukjent, men flaggene er heist. Sannsynligvis er det selveste Nydalsrennet som arrangeres. FOTO: Ukjent/Historielaget

Trappa

I 2010 fjerna det som da het Friluftsetaten, til lokalbefolkningens store fortvilelse, de siste restene av anlegget. Det var den lange trappa. Trappa – hvor hopperne en gang gikk opp med skiene på ryggen og lua kjekt på snei – gjorde for dagens beboere tilgangen til Akerselva, ned den stupbratte bakken, mye lettere. Men trappa var visst råtten og farlig. Og altfor dyr å sette i forsvarlig stand. Men rimelig å fjerne.

Bare noen betongfundamenter står igjen i den stupbratte lia – og adkomsten til elva er blitt mye vanskeligere. I tillegg

De ynkelige restene av en gammal storhet. Rekker med betongfundamenter er det eneste som står igjen av den stolte Nydalsbakken i den bratte lia ned til Akerselva.

«Men merket det stend om bakken han stupa», for å vri litt på Per Sivle. Busskiltet forteller om en lang og stolt historie.

til betongfundamentene, lever minnet om bakken i navnet på bussholdeplassen i krysset Maridalsveien/Frysjaveien; Skibakken.

Solbakken/Mesterbakken

Men det begynte på den andre sida av elva, i området hvor de gamle arbeiderboligene i tverrveiene ligger i dag. Der lå det en hoppbakke, kalt *Solbakken*.

Noen kilder hevder at Sagene Skiklub tidlig på 1870-tallet arrangerte hopprenn «som var meget vellykkede og samlet mange tilskuere» der. Ifølge det gigantiske leksikonet Norske skiløpere, som kom ut i fem digre bind i 1955, ble klubben stifta i 1881 og var aktiv i syv, åtte år. Sannsynligvis var det på 1880-tallet den arrangerte hopprenn. Det rimer bedre med andre kilder som forteller at hofjægermester Gjerdrum i en ti års periode fra midten av 70-tallet arrangerte Gjerdrumsrennet. I 1885 ble det avløst av det første landsrennet, som ble arrangert i *Solbakken*. Av Sagene Skiklub. Det skal ha vært disse rennene som motiverte noen gutter til å danne sin egen skiklubb. Nydalens Skiklub ble stifta 16. mars 1886.

Det var trange kår i arbeiderstrøket i Nydalen på slutten av 1800-tallet. Skulle man ha ski, så måtte det bestilles oppi Maridalen «det var en som arbeidet ved Brækkesagen som lavet ski, og prisen var fra 1-1,5 kr. pr. par. I byen var det næsten ikke ski at opdrive», står det i Nydalens Skiklubs jubileumsberetning fra 1986.

En annen mulighet var tidligere nevnte Gjerdrum – nå veit du hvorfor veien gjennom Nydalen heter Gjerdrums vei – som regjerte på fabrikken. Og som var skiinteressert. Så interessert at han gikk til innkjøp av ski som han lånte ut til gutter som ikke hadde.

I *Solbakken* var det et yrende liv. Vi har tidligere fortalt om «Kongerennet» i 1876 da kong Oscar II stilte seg under hoppet og ble overhoppa. Der skal det ha vært 50 påmeldte, de yngste, som hoppa på et mindre hopp, var helt nede i 7 års alderen.

Noen år seinere, i 1891, arrangerte Nydalens Skiklub sitt første landsrenn i bakken. Da var det påmeldt 90 hoppere, og det skal ha vært 2000 tilskuere som omkransa bakken, og så vinnerne strekke seg 17,5 meter.

Så veldig imponerende ser den ikke ut i dag, men i Mesterbakken ble kong Oscar II overhoppa, og hoppsporten revolusjonert. FOTO: Ukjent/Historielaget.

Hoffjegermester Otto Gjerdrum var bestyrer av Nydalens Compagnie og opptatt av at barn og unge skulle få sjansen til å drive idrett. Han var en pådriver for utvikling av skisporten i Nydalen med tilliggende herligheter. FOTO: Ukjent/Nydalens Skiklub/Historielaget

Men nå har vi gått for fort fram, og rett og slett hoppa over den skihistoriske viktigste hendelsen i bakken. Den skjedde en gang på 1870-tallet, ifølge Søren Christoffersens nedtegnelser som er gjengitt i Nydalens jubileumsbok. Da skjedde den første hopprevolusjonen.

Revolusjon fra Telemark

Det er mulig Christoffersen bomma med noen år, og at hendelsen skjedde i 1881. Da kom i hvert fall to unge brødre fra Telemark på tur til hovedstaden for å drive skiopplæring. Revolusjonerende skiopplæring.

Uansett tiår, hofjægermesteren hadde «faat fat på to telemarksgutter som læremestre for os. Jeg husker de kom en søndag og hadde sin opvisning i Solbakken, hvor de lavet et lite hop øverst i det bratteste unnarend og tok fart fra den øverste avsatsen, kjørte utfor og hoppet næsten hele unnarennet ned. Dette var den første begyndelse til den nuværende skibedrift her i Nydalen».

De to telemarkingen var de vidgjetne skiløperbrødrene Torjus og Mikkel Hemmestveit. De var født i 1860 og -63, og var altså svært unge da de reiste fra skibygda Morgedal for å lære byguttene et og annet triks i skibakkene. De satte seinere verdensrekorder i skihopping i Red Wing i USA. Mikkel hoppa 31,1 meter i 1891 mens Torjus flytta rekorden med én fot i 1893. Hans rekord sto i fire år.

Brødrene Hemmestveit lanserte moderne skihopping i Maridalen – og Kristia-

nia. De endret sporten dramatisk da de bygde hoppet godt oppe i bakken. Det var en revolusjon som var større enn overgangen til V-stil hundre år seinere. Tidligere lå hoppet oftest i bunnen av bakken, og så hoppa de utover sletta mens de støtta seg på staven. Telemarkingene flytta hoppet opp i lia, og svevde nedover bakken.

Det har altså ikke alltid vært unnarenn i hoppbakker. Det var telemarkingene som fant det opp, og som innførte det i Kristiania.

Den moderne hoppinga så dagens lys i Telemark. Og den ble gjenfødt i Nydalen.

Tatt av toget

Solbakken, som ble omdøpt til *Mesterbakken* for å hedre hofjægermesteren, den ivrige og generøse skientusiasten, var populær. Her møttes gutter og menn for å leke på ski og å knive i den edle sporten skihopping.

Her var det trening og moro, men også litt mer alvor; renn. I den relativt lille bakken ble landsrennet for første gang avvikla i 1885, og for siste i 1897.

Bakken lå i veien for framskrittet. Det kom dundrende, i form av ei jernbanelinje som skulle fram, og som skulle fram akkurat der *Mesterbakken* lå. Gjøvikbanen, som sto fiks ferdig i 1900, delte bakken i to allerede i 1898.
Dermed måtte nydølene ut på leiting etter et nytt, velegna bakkeemne.

Myrerberget

Og det måtte de et stykke unna for å finne. Ifølge Finn Geirans artikkel i «På jagt og vagt» endte jakten med at skihopperne fikk – hofjægermesteren igjen? – Nydalens Compagnies støtte til å kjøpe tre mål av Myrer gård, tre mål oppi lia sør for Maridalens Turisthotell, som lå der hvor Rønningen folkehøyskole ligger i dag. Der anla de *Myrerberget*. På dugnad bygde de en bakke hvor de dristigste strekte seg 26 meter. Bakken var dermed nesten dobbelt så stor som *Mesterbakken*, og den hadde tribuner.

Alle spor av den bakken er borte, men deler av sletta var omtrent der Furukollveien går i dag.

Publikum, de som ikke var så heldige at de disponert hest og vogn – den første automobilen kom til Kristiania i 1899, men Schous bryggeri som eide bilen våget seg kanskje ikke opp i bratte vinterveier med sine dyrebare kjøretøy – kunne ta toget til Kjelsås stasjon og bakse seg opp de bratte bakkene derfra.

Om det var både tungvint og tungt, så lot ikke de hoppinteresserte seg stoppe. De strømmet til bakken. I åpningsrennet 28. januar 1899 så 4000 tilskuere 176 hoppere sette utfor.

På det meste skal det har vært så mye som 6000 tilskuere vaglet der oppe rundt *Myrerberget*.

Men bakken lå kløneте til, og selv om lia var bratt, var bakken relativt flat og vanskelig å hoppe i, den krevde mye vedlikeholdsarbeid og den ble aldri

Tusenvis av tilskuere vagla seg rundt Myrerberget når det var renn i den bratte lia ovenfor Kjelsås.
FOTO: Ukjent/Historielaget.

veldig populær. Det var derfor neppe noen vanskelig avgjørelse å ta da det ble vedtatt å legge den ned. Det skjedde da naboen, turisthotellet, ble til sanatorium i 1912. Da gikk det siste rennet av stabelen i enda en bakke som tida hadde gått fra.

Endelig – hjemme

Dermed måtte nydølene ut på leiting igjen. For å finne en ny bakke, en større bakke – jakten på stadig lenger svev er ikke en nymotens greie i hoppsporten.
Men denne gangen nøyde de seg med å gå over bekken etter bakke; rett overfor den gamle *Mesterbakken*, på vestsida av Akerselva, kom de i mål etter en lang vandring, og fant emnet til det som ble *Nydalsbakken*. I mange år var det en sentral bakke i norsk hoppsport, Nydalsrennet satte den ettertrykkelig på kartet. Lenge var det bare Holmenkollrennet som var større her i landet.

Grunnen til at det tok så lang tid å velge den åpenbare løsningen, var at det var en hake ved «åpenbare løsningen»; bakken endte lukt i elva. Det løste man ved å legge ei trebro, en platting, som slette over Akerselva.

Nydalsrennet i 1918. En hopper strekker seg mot bakkens bunn, og ikke et hus er å se på den andre sida av elva. Togtrafikken var ikke voldsom; det står tilskuere i jernbanelinja som 20 år tidligere tok knekken på den gamle Mesterbakken. FOTO: Ukjent/Historielaget.

I åpningsrennet 24. januar 1914 så 10 000 tilskuere (!) at ble det satt bakkerekord med 32 meter.

Men løsningene med en lem over elva og et trestillas, som i 1922 ble satt opp på nedsida av Maridalsveien og ikke var stort nok til å gi veldig høy fart, var ikke god.

Dermed var det i gang med dugnadsarbeid igjen. I 1925 bygde nydølene en skikkelig, moderne hoppbakke. Lemmen ble erstatta av ei støpt betongbro, et hundretalls tonn med betong ble trilla ned til bånn av juvet med trillebår og håndkraft. Det er lagt ned mange dugnadstimer i norske hoppbakker ...

I den andre enden av bakken kjøpte man gården på den andre sida av Maridalsveien («Fredheim» eller «Skibakkegården»). Der ble det lagd et stillasbyggesett som ble satt opp til rennet hvert år og tatt ned etterpå, og som strakte seg over Maridalsveien. Men etter noen år med dette stillaset ble arrangørene leie av å sette det opp, og plukke det ned hvert år. De bygde et digert, permanent stillas som raget over Maridalsveien. Det var 12 meter høyt, og veien passerte i en åpning som var fem meter høy og 15 meter bred (se bildet på side 20). Det sto klart til rennet i 1929, og ga hopperne så stor fart når de kastet seg ut fra det fire meter høye hoppet, at bakkerekorden ble flytta ned til 50,5 meter – like langt som i *Holmenkollen* på samme tid.

Det er lagt ned mange dugnadstimer i Nydalsbakken, og i alle andre hoppbakker. Her tar et arbeidslag seg en velfortjent pust i bakken under arbeidet med å bygge stillas over Maridalsveien.
FOTO: Nydalens Skiklub/Historielaget.

Det var ikke få unggutter som hadde rimelig høy puls både første og andre gang de skulle opp til manndomsprøven, og prøvde seg i den bakken. Den var virkelig tøff. Fallprosenten var høy, og mange pådro seg alvorlige bruddskader etter å ha tapt kampen mot bakken, og falt forkjært.

Da kronprins Olav, som deltok i rennet i 1921, skulle sette utfor, skal dronning Maud, som var til stede i bakken, ha uttalt: «Nå skjelver Moderen i mamelukkene».

Snilt målebånd

I den nye *Nydalsbakken* kunne man hoppe over 50 meter ned det stupbratte juvet, bakkerekorden endte til slutt på 53,5 meter. Ved minst en anledning skal det ha blitt målt lengder helt opp til 60 meter, men da grep en av tidas stor helter, Thorleif Schjelderup, pennen fatt og tok et kraftig oppgjør med lengdemålinga i Nydalsbakken i avisa. Han mente målebåndet må ha ligget langt inne på hoppet.
De som syntes det ble for langt og for skummelt å hoppe i den store bakken, hadde et alternativ ved siden av.

– Der lå «Lille Nydal'n» den hadde skaufart og et mer beskjedent trehopp. Men den var nesten like skummel. Unnarennet var veldig bratt, og hvis du gikk helt

Her prepareres bakken for et flomlysrenn som Kjelsås IL arrangerte i Nydalens bakke i 1947. FOTO: Ukjent/Historielaget.

opp til trafostasjonen, som sto langt oppe i lia, så fikk du stor fart, minnes Nydalen-veteranen, Odd Fløimo.

Historiske hopprenn

Bare Holmenkollen raget over bakken i status, og det årlige Nydalsrennet, som vanligvis ble arrangert i slutten av januar – da gufset i den trange elvedalen var på sitt aller kaldeste – trakk store stjerner og mye folk.

Men også i tidligere tider hendte det at vinteren ikke var så vinterlig, og snøen uteble. Det hendte det ikke var nok snø til å bygge opp bakken, det gikk store mengder snø med til å gi stupet en slags bakkeprofil. Da ble hester og vogner hyra inn fra Lillo Gård. De henta snø fra Maridalsvannet, fra snøkantene på Grefsen stadion og andre steder hvor det var snø å finne, og la grunnlaget for en begivenhet som trakk tusenvis av tilskuere. I 1921 deltok altså selveste kronprins Olav i rennet.

To ganger, i 1928 og i -36, ble vinterspartakiaden arrangert i Oslo. Spartakiaden var arbeideridrettens alternativ til de borgerlige olympiske leker.

I 1928 sto bryting og boksing på programmet i tillegg til ski og skøyter, mens det i 1936 var «635 deltagere, derav 5 russere, 6 finner og 3 svensker». I antall deltakere var spartakiaden like stor som vinter-OL, men det skyldtes de mange nordmennene. Til Hitlers propagandaarrangement

Vinterspartakiaden i 1936 var arbeideridrettens svar på de borgerliges OL. Hopprennet ble arrangert i Nydalsbakken. FOTO: Arbeiderbevegelsens arkiv.

i Garmisch-Partenkirchen kom det utøvere fra 28 nasjoner. Spartakiaden var en lillebror med deltakere fra fire nasjoner. Men hopprennet ble både i 1928 og -36 lagt til *Nydalsbakken*.

I 1933 skreiv bakken seg inn i skihistorien igjen ved at det for første gang ble arrangert spesialhopprenn i ski-NM (Hovedlandsrennet). For første gang ble det mulig å bli norgesmester på ski uten å gå langrenn, til da var det bare blitt utdelt medaljer i kombinert og langrenn.

Forslag om et renn for hoppspesialister ble først fremma i 1910, men skitinget sa nei seks ganger før det historiske rennet i *Nydalsbakken* i 1933. Norske skiledere har tradisjonelt ikke vært spesielt opptatt av endring, og har aldri vært typer som kaster seg rundt uten videre. De endra ikke ski- og hoppsporten over hals og hode, det skulle nøye vurderinger til.

Upopulær bakke

Det årlige rennet var en stor begivenhet og *Nydalsbakken* var både veletablert og velkjent. Men populær var den ikke. Derfor ble den relativt lite brukt. Det var lite trening og aktivitet i den.

– Vi trente litt der, men bakken var ikke noe god å hoppe i, og ble stort sett bare brukt i forbindelse med rennet, som var en stor begivenhet, minnes Reidar Otto Ullevålseter.

En voldsom fart i ovarennet, et stupbratt unnarenn ned i elvejuvet og et fire meter høyt hopp som sendte hopperne himmelhøyt før de falt ned i bakken, gjorde *Nydalsbakken* til et skummelt sted å hoppe.

Under krigen og i åra etter var *Kollbakkene* mye mer populære til hverdags for lokale hopphelter.

– Men etter at den var satt i stand til rennet, ble *Nydalsbakken* brukt ganske mye utover vinteren. Den ble ofte leid ut til andre klubber som arrangerte renn der, sier Odd Fløimo.

Frøkensport

Selv om bakken var skummel, skremte den ikke mellomkrigstidas største hoppyndlinger, hoppjentene Johanne Kolstad og Hilda «Nusse» Braskerud fra Nordre Land.

Formannen i Skiforeningen, major Finn Quale, var en mann av den gamle skolen som ikke ville ha noe sirkus i sin bakke, og det skulle slett ikke bæres kvinnelik ut av den! *Holmenkollen* skulle ikke forringes, jentene fikk hoppe andre steder. Han nektet de populære hoppjentene, som også var på omfattende turneer i USA, å delta i hans bakke, i Holmenkollrennet. Det vakte stor forargelse, men major Quale var ikke en mann som brød seg om folkelig misnøye og hatske leserbrev.

I *Nydalsbakken* fikk jentene heller ikke delta i rennet – hopping var jo tross

Ovenfor til venstre: Landsrenn i bakken i 1940. FOTO: Dagsavisen/Historielaget

Ovenfor til høyre; Arrangement står det på bildet fra 1936. Er det det ordinære Nydalsrennet, eller kan bildet være fra spartakiaderennet? Vaia det norske flagg i bakken da hopprennet i det sosialistiske svaret på de borgerliges OL ble arrangert i bakken? FOTO: Ukjent/Historielaget.

alt en guttegreie – men de fikk vise seg fram før det ordinære rennet i 1931. 6000 tilskuere kom for å overvære begivenheten, og de fikk se Johanne hoppe 40 meter og «Nusse» litt kortere.

Men publikumsmessig var det bare småtterier; under rennet i 1946, det første etter krigen, var Kong Haakon tilbake i Nydalen. Det var han sammen med 20.000 tilskuere.

Men deretter gikk det utforbakke med den gamle storheten. Tida løp fra bakken. Den fikk ikke tilført de samme, enorme ressursene som kommunen har øst over Holmenkollen i alle år, og det var vel heller ikke plass og rom til å bygge ut bak-

ken. Fra å ha vært en av landets største bakker, ble den etter hvert ganske ordinær; i 1947 passerte bakkerekorden 70 metersmerket i *Holmenkollbakken*, i Nydalen sto den stille. I det trange, bratte elvejuvet var det ingen muligheter for utvidelser.

I 1953 ble Nydalsrennet arrangert for siste gang. Bakken tilfredsstilte ikke lenger tidens krav, og to år etter, i 1955 – noen sier 1957 – ble det imponerende stillaset over Maridalsveien revet.

Torbjørn Ruste, broren til Ivar som noen vil huske fra Husker du? på NRK-skjermen på 70-tallet, var den siste storhopperen i Nydalens Skiklub, som i dag er en storhet innen orientering. I 1954/55 vant Ruste to renn i Hoppuka, som da ble arrangert for tredje gang, men falt fra en strålende sammenlagtplassering i Bischofshofen. Han forsvant ut av hopptoppen med 50-tallet. Det samme gjorde Nydalens Skiklub.

Guttebakke

Men bakken var ikke død, den ble bare krympa. Et nytt stillas i stål – eller kanskje det var jern, i hvert fall noe av metall som holdt – ble reist på nedsida av Maridalsveien. Hoppet ble flytta lenger ned og fram. I mindre forhold gikk livet videre i *Nydalsbakken*. Selv om det ikke var det samme som før. Den gamle storheten ble justert ned til å bli en guttebakke.

Nydalsbakken gjenåpnes står det på dette bildet som er tatt i «cirka 1965». Sannsynligvis er det den nye guttebakken som åpnes. FOTO: Harry Lagert/ Historielaget

– Men vi hadde mange gode guttehopper i flere år framover, minnes Odd Fløimo.

– Jeg var den siste hopperen i Nydalen, sier Ulf André Johansen, som ble født 1967. Han vokste opp i Maridalen med *Skolebakken*, som vi kommer tilbake til, og ble en lovende guttehopper med mange premier for Nydalen. Siden ble det slutt.

– Ja, da jeg ble den eneste, og måtte tråkke og preppe hele bakken før jeg kunne begynne å trene, så var det ikke så moro lenger, minnes Johansen.

Da var vi sannsynligvis så vidt kommet inn på 80-tallet. Men *Juniorbakken* ble stående enda noen år.

Da endte den sitt liv på Nesodden. I hvert fall var det noen derfra som kjøpte hele sulamitten, og som plukka ned bakken og dommertribunen og tok det med seg.

Hva som så skjedde har ikke noe i denne historien å gjøre.

Sinoberbakken – og de andre

Nydalens Skiklub bygde flere hoppbakker. I 1896 sto klubbens første skihytte inne ved Sinober i Lillomarka ferdig – Nydalshytta er nå blitt en av Turistforeningens markahytter. Og, ved hytta måtte man selvfølgelig ha en hoppbakke – man måtte ha noe å ta seg til. Det aller første klubbrennet i skiklubben ble arrangert i *Sinoberbakken* i 1897. Det er uvisst hvorfor det ikke gikk i *Mesterbakken*, som ikke ble tatt av toget før året etter. I *Sinoberbakken* ble det hoppa 20 meter.

Det er mulig det var to av dem, *Sinoberbakkene*. For et annet sted står det skrevet at klubben i 1910 kjøpte fem mål tomt på den andre siden av myra vest (nordvest?) for hytta. Der ble bakken bygd, med slette ut på myra. Det skal ha vært en større bakke med stillas, det kan ha vært den andre – eller en utvida utgave av den første – *Sinoberbakken*.

– Bakken var flat og vanskelig å hoppe i – det ble mange fall. Det var nok mulig å hoppe 30 meter der. Selv om det ikke var noen god bakke, ble klubbrennet hvert eneste år fram til krigen arrangert der oppe. Etter krigen dabba bruken av bakken av etter hvert, minnes Odd Fløimo.

Det kan ha noe å gjøre med at hopperne etter landing var pålagt å svinge to ganger til høyre og en gang til venstre. Det skal ha vært for å komme unna de verste vannhullene på myra som utgjorde sletta.

Klubben skal i denne tidlige fasen også ha anlagt en bakke ved Kjelsås stasjon hvor det var mulig å strekke seg 15 meter.

Nydalsbakken var kongen, men det var et helt hoff av andre, små bakker i Nydalen. *Mesterbakken* var tatt av toget for både 40- og 50 år siden, men unggutter hoppa fortsatt i unnarennet på bakken. Ved Spigerverket var det en guttebakke som ble kalt *Guettlerbakken* som til og med fikk stillas etter hvert, og som Ramberg har funnet spor etter under broa som fører Ring 3 over Akerselva. Og det var mange flere.

– Det var livet, det, minnes Fløimo. – Å gå fra bakke til bakke med kompiser og ta et hopp her og to der.

LINDERUDKOLLEN

I *Linderudkollen* ligger de eneste av de bakkene vi omtaler i dette heftet hvor det fortsatt er stor hoppaktivitet.

Med sine fem bakker i alle størrelser fra K10 til K70 er *Linderudkollen* det nest største hoppsenteret i Oslo-området, selvfølgelig etter *Holmenkollen/Midtstuen*. Anlegget har snøproduksjonsanlegg og heis. En av bakkene, K40, har plastdekke og tilbyr sommerhopping.

Østre Aker Skiklubb driver anlegget sammen med Oslo kommune, og forsø-

Linderudkollen er igjen et moderne hoppsenter, som her har tatt sin fineste vinterdrakt på. Den mellomste bakken ligger brakk.

ker å bygge opp et hoppmiljø rundt bakkene. Ildsjelene i klubben holder anlegget åpent fem dager i uka om vinteren, mens plastbakken er åpen tre, fire dager i uka resten av året, unntatt sommerferien da den i utgangspunktet er stengt.

– Dessuten har vi hoppskole hver vinter. Da deltar gjerne 20-30 hoppere i alderen fra åtte til 13 år, sier primus motor i Østre Aker Skiklubb, Øyvind Hjerpseth, som kjemper for å holde liv i hoppsporten i sin del av byen.

Seter

Rundt 1830 mønstret Mari av. Hun var den siste budeia på en av de siste setrene i Akersdalen hvor det var drift. Etter at hun pakka sammen, skjedde det lite i hundre år. Så rykka hopperne inn på Linderudkollen.

Året før hadde Arbeidernes Idrettsforbund, på denne tida var norsk idrett delt i et borgerlig og et arbeideridrettsforbud, søkt om støtte til å bygge en hoppbakke på Linderudkollen, hvor det ikke gikk vei, bare sti og løype. Den første bakken i Linderudkollen, en 60 metersbakke, ble i 1931 bygd omtrent der hvor den største bakken ligger i dag.

I 1932 fikk AIF tillatelse til å sette opp ei tømmerhytte ved bakken, men tillatelsen ble aldri benytta.

Fire år seinere søkte arbeideridretts-

Ved siden av en liten lysning i skogen, er en steinsatt kul det mest håndfaste minnet om den andre bakken som ble bygd i Linderudkollen. Kulen finner du oppe i lia, rett bak pumpehuset.

EIERE AV LINDERUDKOLLEN

1931-45: Oslo Arbeideridrettskrets
1945-74: Oslo-Ørn, Rosenhoff, Vidar
1974- : Oslo kommune

DRIVERE AV LINDERUDKOLLEN

1973-75: Østre Aker Skiklubb
1975-76: Pauline og Agnar Asheim
1976-82: Reidun og Thorleif Solberg
1982-87: Bente og Trond Hansen
1987 - Solvor og Oddbjørn Heltne

kretsen om å få bygge en bakke hvor det skulle kunne hoppes 35-40 meter og som skulle være åpen hele vinteren for «Oslos nord- og østkantungdom». Siden kommunen ikke ga direkte støtte til bygging av hoppbakker, ble det avslag. Men bakken kom likevel, midt på 30-tallet en gang. Du kan fortsett se spor av det bratte, steinsatte unnarennet rett bak pumpehuset der veien fra sportssuta kommer ned på turveien inn i marka. Ovarennet var skaufart, og har ikke etterlatt noen spor.

Det kom også en tredje bakke, en guttebakke på den andre sida av Kapteinsputten. Den er det ingen spor etter inni krattet på høyre side når du har gått skiløypa på vestsida av putten retning Årvoll i hundre meter.

De to siste bakkene er tatt tilbake av naturen, men i området der den første sto, er det altså vokst fram et ganske moderne hoppsenter.

Først var dette unnarennet i 40 metersbakken på Linderudkollen, seinere var det det siste henget i alpinbakken som gikk fra toppen av kollen og ned på Kapteinsputten. I dag er det skog. Gjennom småskogen skimtes krysset ved pumpehuset hvor veien fra sportsstua møter turveien inn i Marka.

Helårsarena

Det var et yrende liv i Linderudkollen hele året. Om sommeren var det både håndballbane, hinderløype, vannskibakke(!) og svømmearena der oppe. Oslo Svømmeklubb hadde to badebrygger i Kapteinsputten, og

På Linderudkollen var det stor aktivitet hele året. Ved siden av hopping, var det populært med isbading i Kapteinsputten. Bildet er tatt på 60- eller 70-tallet. FOTO: Ukjent/Historielaget

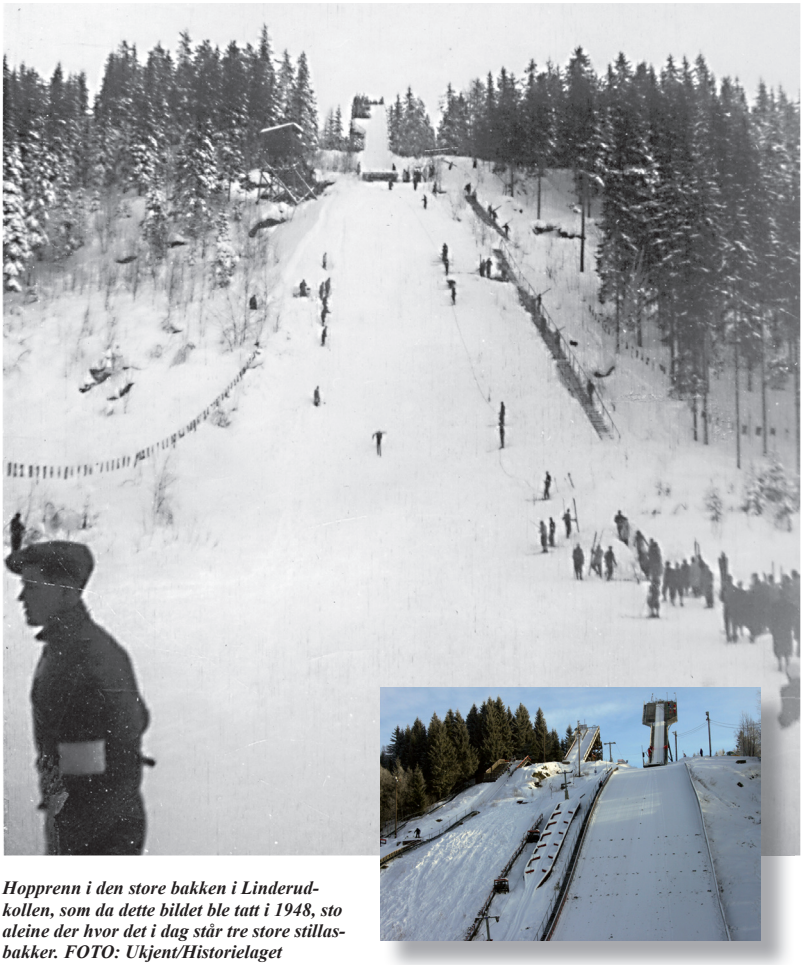
klubbens svømmere trente mellom dem. Det var også et stupetårn der. Og så ble sportsstua med kafe, overnattingsmuligheter, garderober og to badstuer, bygd ut i flere etapper.

Vinterstid var det i tillegg til hoppbakkene en periode en alpinbakke som begynte oppe ved hopptårnet og endte nede på tjernet som også var en yndet arena for en gjeng med tøffe isbadere, til stor fornøyelse for ungene på Solemskogen.

Men nå har vi tatt noen historiske sjumilskritt, for først ble det krig. Aktiviteten i Linderudkollen ble mye mindre, men den døde ikke ut. Gutta måtte jo hoppe selv om verden sto i brann. Og det var ikke bare trening. 7. februar 1943 ble det arrangerte et stort, illegalt hopprenn i bakken med mange av tidas beste hoppere på start- og resultatlista; Asbjørn og Sigmund Ruud, Thorleif Schjelderup og Solemskogens egen Harry Werner, for bare å nevne noen.

«Linderudalliansen»

Etter krigen overtok «Linderudalliansen», de tre tidligere AIF-idrettslagene Rosenhoff, Vidar og Oslo-Ørn, ansvaret for å drive «Linderudkollen Idrettsanlegg». De to minste bakkene ble tatt ut av sirkulasjon. I stedet ble det bygd to nye bakker, en 30- og en 40-metersbakke, som hadde felles slette med storbakken.

Hopprenn i den store bakken i Linderudkollen, som da dette bildet ble tatt i 1948, sto aleine der hvor det i dag står tre store stillasbakker. FOTO: Ukjent/Historielaget

De fikk også satt opp flere bygninger. I hovedbygningen kom det foruten overnattingsrom med 32 senger, peisestue, bestyrerbolig og kontorer. I et annet bygg var det ytterligere 26 senger, peisestue og uthus.

Kommunen overtar

Det ble et stort anlegg. Altfor stort for tre ganske beskjedne idrettslag. Det hangla og gikk på et vis helt til begynnelsen av 70-tallet, da kasta de tre inn håndkleet, og ba kommunen overta ansvaret. Det vedtok bystyret å gjøre i desember 1973.

I 1976 ble det lagt plast i 40 metersbakken. Bildet er tatt i 1982. FOTO: Harald M. Nygaard/Historielaget

Kommunen rusta opp anlegget for 1,8 millioner kroner. Den nyrestaurerte sportsstua sto ferdig i 1975 sammen med annen generasjon av storbakken – oppgradert til K70-bakke – som også fikk en nødvendig opprustning.

I 1976 ble 40-meteren, som første bakke i Oslo, med unntak for et lite gjestespill i *Skeidbakken*, helårsbakke med plastdekke.

Men tidens tann fortsatte ubønnhørlig å tære, og tidlig på 90-tallet var stillaset i 70-meteren så slitent at noe dramatisk måtte gjøres. I 1993 foreslo Skogvesenet å rehabilitere hele anlegget for seks millioner.

Men som vanlig var det ikke så lett. Det gikk både vinter og vår uten at noe annet skjedde enn at storbakken ble delvis stengt av sikkerhetshensyn. Først på kommunens 98-budsjett kom det penger til nytt stillas. Det gamle ble revet i juni -98. Klokka 12.10 lørdag 20. januar 1999 kunne Steffen Gjessing sette de første spor i den splitter nye bakken.

Fortsatt er Linderudkollen et moderne hoppanlegg med ganske ny storbakke, plastbakke, heis og snøproduksjonsanlegg.

Problemet er å skaffe unge hoppere.

BAKKENE I LINDERUDKOLLEN

K10
K20 bakkerekord 19 meter
K39 bakkerekord 44 meter*
K54 bakkerekord 57,5 meter*
K70 bakkerekord 80,5 meter

****plastbakke***

Internasjonal arena

Linderudkollen er mye brukt. I tillegg til at det trenes mye der oppe, arrangeres ei lang rekke hopprenn hver eneste vinter. Av og til er hverdagsanlegget også vert for større begivenheter. I 1999 arrangerte Kjelsås IL Hovedlandsrennet, ski-NM for yngre løpere. Da ble hoppdelen avvikla i *Linderudkollen*. Men det blekner mot det som skjedde ti år seinere, i 2009. Da var det byggearbeider i *Holmenkollen* og *Midtstuen*, og Terje Håkonsen inntok arenaen på Solemskogen med sitt sirkus; The Arctic Challenge.

Det er en konkurranse som snowboardlegenden Håkonsen dro i gang i Lofoten i år 2000. I 2004 flytta han til Oslo-området hvor konkurransen er blitt

The Arctic Challenge ble aldri hva det var tenkt å være. Verdens beste snowboardkjørere kunne boltre seg i verdens største quarterpipe i Linderudkollen, men de hadde ikke værgudene på sin side. Snøen lava ned, og la en kraftig demper på både publikumstilstrømning og hopphøyder.

avholdt i Midtstuen, Holmenkollen og Linderudkollen før den etablerte seg i Wyllerløypa.

I Linderudkollen var de som er opptatt av å hoppe langt ikke så veldig fornøyd med at de som er mer opptatt av å hoppe høyt beslagla bakken deres i nesten fire uker. Det tar nemlig sin tid å bygge opp en arena til en storinternasjonal snowboardkonkurranse.

For å begynne på toppen, så ble det anlagt et 15 meter høyt tårn på toppen av kulen. Dermed ble det godt over 60 meter høydeforskjell i bakken, det ga kjørerne en fart på over 100 km/t i det de kjørte inn i hoppet, eller quarterpipen, som snowboarderne sier. Den var 21meter brei, og 10,6 meter høy.

– Den største jeg har bygd, akkurat som Terje (Håkonsen) ville ha den, sa svenske Claes Högström, som var henta fra Trysil for å bygge kjempen, til Aftenposten. Han var en rutinert «quarter-shaper» som hadde bygd tilsvarende hopp i mange bakker i mange land.

Mange av de beste snowboard-kjørerne tok veien til *Linderudkollen*. Men likevel ble ikke rennet den folkefesten som Håkonsen og mange andre hadde håpet. Det var værets skyld.

Snøen datt ned i bøtter og spann og gjorde at tilskuerne ikke fylte gratisbussene fra Nydalen, og at hopperne ikke kom så høyt som de på forhånd hadde håp om. Drømmen var å flytte verdensrekorden noen centimeter, og passere den magiske ti metersgrensa. Sjefen sjøl hadde dagens høyeste hopp, men han kom «bare» 6,5 meter over toppen på det gigantiske hoppet.

Skrapte snø

Da Arne Aas vokste opp på Solemskogen i mellomkrigstida, var det ikke snakk om at kommunen kom og la forholdene til rette for hoppsugne unggutter. De kunne heller ikke hente inn svensken som var regnet som verdens beste «quarter-shaper». Bygging og preparering måtte de ordne sjøl. Og det gjorde de. Motivasjonen var til stede i fullt mon da kalenderen fortalte at det begynte å nærme seg en ny hoppsesong.

– Jeg husker vi føyk rundt i skauen og skrapte sammen det vi klarte da den første snøen kom. Vi samla den i sekker og på bølgeblikkplater og dro og bar den bort i den nest største bakken i Linderudkollen. Det gjaldt å få den hoppklar så fort som mulig og komme i gang med en ny hoppsesong.

KOLLBAKKENE

Kollbakkene er de av de gamle bakkene som er lettest å finne i terrenget.

De lå på rekke og rad i Skjervenåsen på Maridalens vestside, rett på nedsida av den mye brukte Ankerveien. Der er det satt opp skilt som peker ned til bakkene.

EN GLAD HOPPHISTORIE!

Historien om norsk hoppsport er ikke bare en trist historie om nedgang og forfall. Ikke på Korsvoll. Der snudde de utviklinga.

Lenge gikk det i Koll som i resten av hopp-Norge: hopperne forsvant, aktiviteten døde hen og bakkene grodde igjen.

Det gikk så langt at da Hans Olav Hamran ble valgt som leder for skigruppa i Koll i 2009, visste han ikke at han formelt også regjerte over ei hoppgruppe – før noen gjorde han oppmerksom på det. Det var ikke liv i den.

– Jeg fikk lyst til å gjøre noe med det, og klarte å trekke med meg mange dyktige folk, sier han.

- ***Sammen med Oslo kommune rustet de opp de delvis falleferdige Trollbakkene ved Kollbanen på Nordberg.***
- ***De fikk en avtale med kommunene om preparering av Trollbakkene.***
- ***De anskaffet utstyr som interesserte gutter og jenter kan låne hvis de vil prøve å finne ut av hoppsportens mysterier.***
- ***De fikk kontakt med en dyktig trener, Snorre Sagen.***
- ***Høsten 2013 gjorde de den mellomste av de gamle Kollbakkene hoppklar igjen, for første gang på noen tiår.***

– Det koster oss penger å ta opp hopping igjen, men vi synes det er viktig å ha et livskraftig hoppmiljø i våre bakker. Og det har vi i dag. Vi har fått aktivitet i bakkene, og vi har ei stabil hoppgruppe med et tjuetalls medlemmer med ei solid støttegruppe rundt. Det er det viktigste, for å være litt høytidelige synes vi det er en kulturhistorisk viktig oppgave. Men selv om det ikke er så viktig, gleder vi oss over at noen av våre unge hoppere allerede har begynt å markere seg. Koll-navnet synes igjen høyt oppe på resultatlistene fra hopprenn, sier Hamran.

Det gjør at det ikke bare er overraskede o-løpere og bærplukkere som brått og uventa snubler over det som for 60 år siden var et toppmoderne hoppanlegg. Kanskje det mest brukte i Oslo på 40- og 50-tallet.

I dag er bare den flotte steinsatte profilen på kulen og unnarennet til de største bakkene, restene av stokker ved den minste bakken og ei jernramme og noe vaier fra det regulerbare hoppet i storbakken igjen av anlegget som naturen er i ferd med å ta tilbake.

Ryddet bakke

Krattskogen har tatt igjen sletta og er på god vei opp unnarennet mot der hoppene en gang lå og hvor det ennå er lyst, åpent og god utsikt ned til Maridalsvannet. Men høsten 2013 tok noen mennesker kampen opp mot maktene.

– Det er nok noen i Koll som drømmer om å rydde den midterste bakken, som har naturlig tilløp, og som derfor kunne holdes i hevd med et hopprenn nå og da. Tiden får vise hva som skjer.

Kollbakkene, eller Jøssingkollen, er blitt godt merka, og er lette å finne ...

… og det er fint, for det er ikke mye igjen av anlegget som vær og vind har herja med i 50 år.

Kanskje *Jøssingkollen* gjenoppstår en dag, sa den håpefulle lederen av Kolls hoppgruppe, Norman Weisz, til Nordre Aker Budstikke i 2011.

Og ordene er – i hvert fall et stykke på vei – blitt virkelighet. Høsten 2013 rykka en gruppe oppsatt med motorsag inn i den midterste, *Kollbakken*, *Mellomkoll*. Den ble rydda for skog og kratt. Dermed er bakken som den var.

Før. Slik så det ut i Kollbakkene våren 2013, skogen hadde fått jobbe uforstyrra i mange år, og et ugjennomtrengelig tett kratt var i ferd med å jobbe seg oppover unnarennet.

For den som tør – og føler seg kallet, er det bare å sette utfor på hopphistorisk grunn!

Bygd under krigen.

Men vi begynner med begynnelsen. Og den var i 1941. Midt under krigen, midt under idrettsstreiken, begynte noen gutter i det nystifta idrettslaget på Korsvoll å bygge hoppbakke. Initiativtakeren skal, som svært ofte når det gjaldt hoppbakker på den tida, ha vært Paul Pettersen som holdt til på Ullevålseter, og som gjennom sin jobb i Skogvesenet hadde mange kontakter som var nyttige for en som skulle bygge hoppbakker.

Gutta hadde en bakke på Kringsjå, men de ville dyrke sin hobby ute av syne for okkupantene, og flyktet fra «herrefolket» og inn i skogen. Dog, det var bare noen hundremetere bort til okkupasjonsmaktens skytebane!

I Skjervenåsen tok de utgangspunkt i en bakke Hjula Væveri hadde anlagt for

Nå. Høsten 2013 rydda noen ildsjeler unnarennet i Mellomste Koll. Kanskje er det begynnelsen på et nytt liv for den gamle bakken?

lenge siden. Det var ikke uvanlig at bedrifter hadde hoppbakker som de ansatte disponerte, og Hjula hadde sin i Maridalen.

Gutteklubb

Gutteklubben, som hadde hoppbakke på Kringsjå, starta opp i 1936. Den kalte seg Ull etter den norrøne skiguden – inntil de eldre herrene i den opprinnelige skiklubben Ull protesterte høylydt. Da tok gutta navnet Troll.

I 1940 slo de seg sammen med en navnløs gutteklubb som ble leda av selveste Sigmund Ruud, den eldste av de legendariske hoppbrødrene fra Kongsberg.

Klubben kalte seg Troll helt til den i 1945 søkte opptak i Idrettsforbundet og fikk beskjed om at navnet allerede var tatt av et lag i Rindal. Etter mye styr valgte den da navnet Koll.

Før det, høsten 1941, begynte altså guttegjengen å hogge ned krattet på det som skulle bli sletta på bakken som først fikk navnet *Jøssingkollen* – det ble arrangert

Noen av de sentrale aktørene bak bygginga av Kollbakkene i 1941/-42 fotografert under et av Jøssingrennene, illegale hopprenn som ble arrangert i bakkene i 1944 og -45. Sigmund Ruud i midten foran, Viggo Friling, mannen bak verdens første mekaniske hopp, foran til venstre. Nummer tre fra høyre i bakre rekke er Sigurds bror, Birger Ruud.

mange illegale renn der under krigen – seinere *Storekoll*. Bakken var klar for bruk da snøen kom senhøstes 1942.

De bygde en bakke med kritisk punkt på 36 meter, og en mindre bakke som hadde samme unnarenn, men lå åtte meter lenger framme.

«Jøssingskiløpere»

Det var yrende aktivitet i *Jøssingkollen*, og ifølge Sigmund Ruud ble «det hoppet tusener av ganger hver vinter i krigsårene».

«Her ble det et av de viktigste samlingsstedene for jøssingskiløpere under krigen… Ofte var det opptil 200 aktive som trente her, og publikumstilstrømningen kunne være som til et større skirenn ... Her var vi frie og vi var oss selv, til tross for at det ikke var mer enn noen få hundre meter til nærmeste tyskerleir... Det var fra vår bakke at skisporten forplantet seg videre i Oslo-distriktet», skrev Ruud om hopping i krigsåra i Kolls jubileumsberetning fra 1950.

Allerede høsten 1943 ble bakken bygd videre ut, da fikk den et stillas på fire meter, og bedre fart.

Gjennom og etter krigen ble anlegget stadig flikka på og bygd ut. *Mellomkoll* kom til. *Veslekoll* fikk kul av tømmer. De to minste bakkene hadde bare naturlig tilløp, men i den store var det stillas som til slutt var 18 meter høyt. Der hadde Kongsberg-hopperen Arnold «Nolten» Kongsgård bakkerekorden på 52 meter.

Storekoll var et aldri så lite teknisk vidunder. Det var den første hoppbakken

Kollbakkene. FOTO: Helge Skappel/Widerøes Flyveselskap/ Oslo Museum

i verden med regulerbart hopp, det kunne sveives på skinner og justeres både i høyden og i lengden. Konstruktøren var Viggo Friling.

«Teknisk viste det seg å svare til forventningene. Hvor langt man vil gå til å mekanisere en skibakke kan være et spørsmål, men ideen er prøvet», heter det nøkternt om verdensnyheten i ti års beretningen.

Store renn – store talenter

Etter krigen ble anlegget utvikla til et av Oslos viktigste hoppanlegg. I tillegg til at bakkene var et populært treffsted og en god treningsarena for unggutter fra et stort omland, var de kanskje Oslos mest brukte rennarena. Mange klubber i store deler av byen arrangerte renn i disse populære bakkene. Det ble arrangert både krets- og landsrenn, og det var ikke uvanlig at de samla mange hundre deltakere, 1200 skal det ha vært på det meste.

Den store bredden ga også topper. Blant dem var Reidar Otto Ullevålseter, sønn av ildsjel Paul Pettersen, som var landets beste guttehopper i åra rett etter krigen, og som fikk æren av å hoppe med fakkelen da ilden var på vei inn til OL-åpning på Bislett i 1952.

Innbydende i full vinterskrud ligger de tre, små Trollbakkene på rekke og rad. De siste åra er det blåst nytt liv i bakkene som lenge lå både gjemt og glemt. FOTO: Andreas Erichsen

I glansdagene besto anlegget av tre bakker, med K-punkt på henholdsvis 30, 40 og 50 meter, tribune, lysanlegg og et høyt stillas. Men det var bygget av ikke-impregnerte materialer, var i ferd med å råtne opp, og etter vekkeren i Bækkelagsbakkene 6. mars 1960 var bakkene blant de mange som ble revet før de datt ned.

Planer for utvidelse av anlegget forelå, men «det fantes ikke penger til dette og dessuten lå nok anlegget litt for avsides i forhold til den nye tids krav.»

Da de opprinnelige *Kollbakkene* ble sagd ned tidlig på 60-tallet, flytta klubben hoppaktiviteten til *Trollbakken* ved Nordberg.

Her ligger i dag tre små bakker på rekke og rad; K10, K15 og K23. Og her har litt av tidligere tiders hoppkultur overlevd, som ett av svært får steder i Oslo-området. Her hopper småtassene.

Korsvoll-bakker

Idrettslaget Koll hadde nedslagsfelt på Korsvoll, Nordberg og Kringsjå. Hoppbakkene lå et godt stykke inne i Maridalen. Det var selvfølgelig ikke godt nok for hoppkåte unggutter. De bygde seg derfor hoppbakker i nærmiljøet. Til en av dem

fikk de til og med olympisk hjelp. Hoppbakken ved Kollbanen ovenfor Nordberg kirke ble bygd i 1930-årene av Sigmund og Birger Ruud.

I tillegg hadde Kolls eldre nabo og erkerival, Korsvoll IL, som hadde hopp på programmet fra slutten av 1800-tallet og fram til 1960, en lang rekke småbakker i nærmiljøet. De fleste av dem er spist opp av utvikling og boligbygging.

Lengst syd på Langmyr lå *Langmyrbakken*. Denne bakken var ikke stor; en kunne gjøre hopp på bare 12-13 meter.

Litt syd for Lille Svartkulp lå det en hoppbakke som ble kalt *600-meteren*, fordi bakken lå på baksida av vollen som skivene på skytebanen, som var 600 meter lang, var satt opp mot. Der var det mulig å hoppe 17-18 meter.

I tillegg nevner Ramberg blant andre *Vesle og Store Trappern*, *Havnabakken*, *Heiersjordet*, hvor klubbens første premierenn ble avholdt i 1900, og *De raua furuane*. Den siste, som lå sør for *Nydalsbakken* i lia ned mot Akerselva, var spesiell fordi hoppet lå i kanten av Maridalsveien, med det naturlige ovarennet på den andre siden av veien. Men å krysse bilveien på vei ut på hoppet, ble ganske ugunstig ettersom trafikken ble tettere. Dessuten var det en skarp høyresving med en gang hopperne kom ut på sletta, klarte de ikke den, så bar det rett i elva.

BAKKENE PÅ SØRBRÅTEN

Den siste dagen i juni 2013 var forfatteren på ekspedisjon i Sørbråtens villmark. Rolf Tangen var guide og kjentmann. En usedvanlig sprek 81-åring føyk som en røyskatt over myr og mose og gjennom kratt, mens forfatteren forsøkte å holde tritt på en usedvanlig morsom og interessant tur.

Når du er på leit etter gamle hoppbakker, er det helt nødvendig å ha med kjentmann. For bakkene var enkle – på sommerføre var de ofte ikke mer enn en rydning i skogen, så snart snøen kom ble det bygd et snøhopp i rydningen og så var bakken klar – og har knapt etterlatt seg spor.

Bare i en av de seks bakkene fant vi spor av menneskelig aktivitet. Derfor begynner jeg med den.

TJERNBAKKEN

– Jo, det er her. Se! sier Rolf, og peker på et firkanta betongfundament. Og ett til. Da ser selv forfatteren det, de står mosegrodde i to rekker i et terreng de langsomt er i ferd med å gå i ett med.

Og dermed avfeies det siste snev av tvil om at vi er på rett plass. Steinura vi klatra opp, var en gang unnarennet i *Tjernbakken*, og betongklossene var fundamentet til det store stillaset som en gang ruva på toppen bak Torbjørntjern. Men

Et solid, håndfast minne om den hoppbakken som en gang trona på toppen av åsen. Rolf Tangen har funnet ett av fundamentene til det mektige stillaset til Tjernbakken.

bakken gikk ikke ut på tjernet, den var vendt den andre veien, mot vest, mot Maridalen.

Betongfundamentene som holder på bli erobra av naturen er slutten, vi hopper til begynnelsen på historien om *Tjernbakken*.

Idrettslagets store oppgave

I mars 1947 ble Sørbråten IL stifta. Fire voksne og en flokk med unger møtte opp på stiftelsesmøtet på Snippen Kafé. Den viktigste oppgava (også) for dette idrettslaget, var å legge til rette for aktivitet ved å bygge anlegg. De hadde ikke noe.

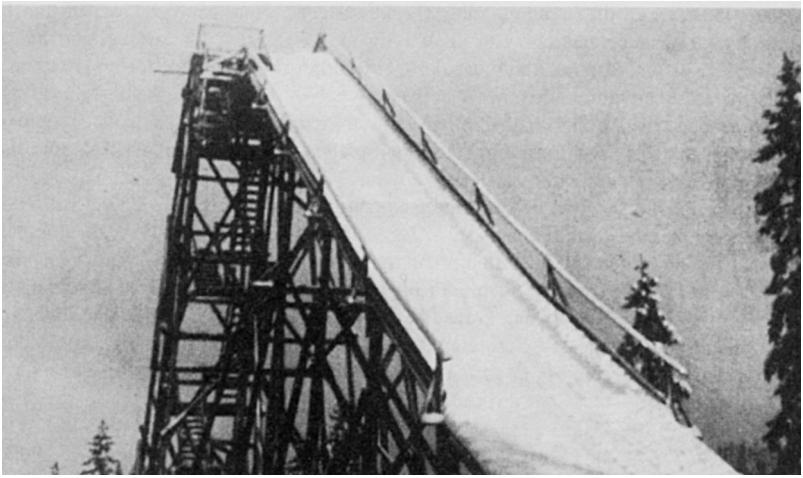
Bortsett fra – selvfølgelig! – noen hoppbakker. Men alle var enkle og hadde bare skaufart. Den største, *Kudalsbakken*, var under krigen blokkert av tømmervei som gikk tvers gjennom bakken. Men to karer, Borger Johansen og Leif Grønberg, fant et emne hvor de mente det ville være mulig å bygge en guttebakke hvor det skulle gå an å hoppe 50 meter.

Og det var det. Nesten. Kjelsås' fremragende Trygve Martinsen, som i hoppkretser var best kjent som Tramper'n, var visstnok den som strakk seg aller lengst i *Tjernbakken*.

Veteranene Arne Adolfsson og Rolf Tangen mener at han hoppa 46 meter.

Mange deltok med liv og lyst i byggeprosjektet, men den som trakk det aller tyngste lasset var sannsynligvis Gunnar Gundersen, bedre kjent som GunGun. Han var der borte i bakken både seint og tidlig.

Ifølge lagets 50 års beretning, som GunGun skrev og dermed ikke er omtalt i, gikk det friskt for seg under bygging av den nye bakken: «Det sto rene sjøslaget borti bakken, med skyting og dundring, med sleggeslag og feiselklang mot bornakken. Vi bar sand til armene rakk bakken for at byggmesteren skulle få sats nok til

Året er 1952. Tjernbakken står ferdig på Sørbråten. Bjarne Hansen har akkurat satt de første spor ned det 12 meter høye stillaset. FOTO: Sørbråten ILs jubileumsbok.

pilarene under fartsoppbygget og til slutt koste vi oss med kaffe og wienerbrød når mørket falt på».

Brødrene Sjuls fikk hovedæren for et imponerende stillas: «flottere farts-oppbygg er det ikke mange bakker som har, i hvert fall ikke i trematerialer.» Kåre Michalsen satte prikken over i'en da han skaffa gratis wire, og bardunerte byggverket, som skal ha vært 12 meter høyt, så det ikke blåste over ende.

Etter at det var lagt ned 6000 dugnadstimer og 11500 kroner, som var bevilga av Aker kommune, sto bakken klar i 1952. Men hva hjelper det å ha en flott, vel bardunert hoppbakke hvis du ikke har hoppere? Det var tilfellet på Sørbråten, og riktig svar på spørsmålet er: lite.

Kua hadde dødd mens graset grodde; da bakken sto ferdig, hadde de potensielle hopperne som skulle fylle den med liv og aktivitet, enten blitt utkalt i forsvaret eller flytta fra grenda.

Ett renn

Ett renn rakk man å arrangere i bakken som idrettslaget forgjeves ba Skiforeningen om å overta ansvaret for. I 1952 ble det eneste rennet som noensinne blei arrangert i *Tjernbakken*, avvikla. Det samla cirka hundre deltakere, og klubbens egen Bjørn Hammer ble nummer to.

Som så mange andre bakker, ble *Tjernbakken* revet etter ulykka i *Bækkelags-bakken* i mars 1960.

Pipa brakk da fatter'n datt

Før det skjedde, rakk Rolf Tangen å få med seg ett morsomt – i hvert fall for ham – minne fra bakken: – Faren min skulle hoppe. Han tok stor fart og klemte til. Det gikk fint, men rent for langt. Han kom bakpå, og datt på rumpa – eller baklomma. I den hadde han pipa, som ble knust.

Det var slutt i *Tjernbakken*. Men selv om toppen var passert, levde hoppsporten videre på Sørbråten.

KUDALSBAKKEN

Innafor parkeringsplassen ved Mobekken, kanskje hundre meter før du kommer til Kudalshytta, der lå *Kudalsbakken* med slette der veien går i dag. Med skaufart og et hopp av snø, er det i dag ikke andre spor etter den enn en anelse mindre storvokst vegetasjon. Du må være godt kjent for å se det.

– Den var her da jeg begynte å hoppe. Jeg veit ikke sikkert, men jeg trur den var bygd midt på 30-tallet. Den blei bygd av Sandakergutter. Idrettslaget deres hadde hytte i det som i dag er Sørbråtveien 25, sier Tangen.

Og der idrettslaget på Sandaker, som ble stifta i 1915, hadde hytte, der måtte det selvfølgelig ha hoppbakke. Hytta ble bygd i 1920, så sannsynligvis ble bakken bygd minst ti år tidligere enn Tangen trur; Sandakergutta venta neppe mye mer enn ti år med å ordne seg en hoppbakke!

– Bakken var spesiell fordi den hadde tre pukler i tilløpet. Vi hadde fri fart, og gikk så høyt opp i lia som vi våget, men det ble gjerne til at vi tok fart fra den andre pukkelen. Med god fart kunne vi nok strekke oss 20 meter i bakken. Jeg trur faktisk bakkerekorden var 27 meter, men da var du veldig langt nedi bakken, sier Tangen, som nesten blir litt mjuk i stemmen ved gjensynet med sin gamle bakke.

– Ja, den var populær, og vi brukte bakken mye, sier Tangen, som ikke har bare gode minner fra bakken.

– Nei, en gang jeg hadde lånt skia til mora mi, var jeg uheldig, og brakk begge to. Det var ikke populært. Å kjøpe nye var ikke snakk om, vi måtte ta dem med ned til Tømte i Maridalen, han reparerte dem.

Her, like før du kommer til Kudalshytta, som skimtes i bakgrunnen, bygde hopperne fra Sandaker bakken sin. Den er umulig å finne hvis du ikke er kjent.

Som sagt, det er uvisst når *Kudalsbakken* ble anlagt, men den var i full bruk i god tid før krigen. Men i mange år under og etter krigen var den blokkert av tømmertransport og -lagring.

Det var noe av bakgrunnen for at noen begynte å leite etter emne til erstatningsbakke, og fant *Tjernbakken*. Den hadde slette litt ovafor *Kudalsbakkens* tredje pukkel. Men *Kudalsbakken* overlevde sin etterfølger; etter at *Tjernbakken* ikke lenger ble brukt, gjorde *Kudalsbakken* et slags comeback. Den ble brukt utover på 60-tallet.

Men i dag har skogen tatt den tilbake, og du finner den neppe hvis du ikke veit hvor den var.

FRAMKOLLEN

Når du kommer dit hvor *Kudalsbakken* lå, har du gått litt for langt. *Framkollen* lå også langs Burma- eller Burilaveien mellom parkeringsplassen ved Mobekken og Kudalshytta, noen få meter før du kommer til *Kudalsbakken*.

Det er fullt mulig å passere den uten å merke det.

Bakken var av aller enkleste slag, det var ingen installasjoner, hverken hopp eller stillas, og det skal ha vært mulig å hoppe 10-12 meter på snøhoppet som ble spadd opp hver vinter. Det betyr også at den ikke har satt varige spor i terrenget. Kanskje er vegetasjonen litt tynnere akkurat der bakken lå, men det er ikke lett å se.

Navnet sitt skal den ha fått fordi den var anlagt av en kristen forening som holdt til nede i Oslo og het Fram.

Her hadde en kristelig forening inne i Oslo bakken sin, Framkollen.

HJALLEBAKKEN

Nesten innerst i Sørbråtveien, der nummer 93 i dag ligger, der bodde familien Nikolaisen. De var tatere, og like etter krigen var det nesten som å være

Ei jente i bakken! Det var et sjeldent syn, men Asta Sofie Stormoen (Kristoffersen) hoppa ikke, hun nøyde seg med å kjøre (deler av) unnarennet i Hjallebakken på Sørbråten. Skituren må enten ha kommet brått på, eller så er det en spesiell begivenhet, bildet ble tatt like etter krigen og da var det vanlig at også jenter brukte bukser når de sto på ski. Utlånt av Dagrun og Dagfinn Kristoffersen.

romfolk i dag. De færreste ville ha noe med dem å gjøre.

Familien Nikolaisen hadde en sønn som het Hjalmar.

– Lenge var han nærmest utstøtt, vi hadde ikke noen kontakt med ham. I dag er det stygt å si det, men det var sånn det var den gangen, sier Rolf Tangen.

Men Hjalmar var for seg, og viste at idrett generelt og i dette konkrete tilfellet hopping, kan være et effektivt integrasjonsverktøy. Han bygde bakken inne ved Rundmyra som fikk navnet *Hjallebakken*. Myra var slette for bakken som hadde skaufart og ikke noe stillas. Men Hjalmar hadde bygd et hopp av trestokker så det ikke var nødvendig med så mye måking når snøen kom.

– Vi måtte selvfølgelig prøve en ny bakke, og *Hjallebakken* var helt i orden. Gjennom den ble vi kjent med Hjalmar, som var både grei og snill, sier Tangen som mener at han hadde bakkerekorden i *Hjallebakken*; 13 meter, satt i et klubbmesterskap.

Det er igjen blitt litt liv og røre i Hjallebakken, men lysanlegget er ganske enkelt, det vaier i toppen av ei bjørk

Det gikk med *Hjallebakken* som med alle de andre hoppbakkene. Den ble liggende ensom og forlatt.

Men ikke helt. Den ble lenge brukt som «påskebakke», familiene samla seg i solhellinga der på fine påskedager. Ungene lekte i snøen, kjørte i bakken og kanskje ble det spadd opp et og annet hopp.

Myra har vært det nærmeste du

kommer en skiarena på Sørbråten, og i 2012 ble det for første gang på mange år igjen hoppa i *Hjallebakken*. Idrettslaget arrangerte skiskole og skileik for de yngst. Hver torsdag myldra det av unge lovende skiløpere – det kunne visst være både 30 og 40 i lyset fra to lamper som ble drivi av et aggregat og hengt opp i ei høy bjørk. Og oppe i bakken blei det spadd opp et hopp. *Hjallebakken* har fått snev av en ny vår.

LURHØLET

Vi er kommet til den bakken på Sørbråten som hadde det mest spesielle navnet. Det skal visst komme av at det var ei bomhytte oppe på Greveveien, som går et par hundre meter oppe i lia. Mange likte ikke å betale bompenger, og de sneik seg nedom *Lurhølet* og gikk rundt bomhytta.

I litt mer moderne tid hadde smågutta på Sørbråten hoppbakke her. Kanskje den av alle bakkene som ble mest brukt, den var så lett å komme til. Det var ikke mer enn hundre meter fra Sørbråtveien som går i en stor sving like nedafor nummer 13, over bekken, og så var de framme.

Her la kjørekarene veien når de ikke ville betale i tollbua oppe på Greveveien. Da Rolf Tangen vokste opp hadde guttene på Sørbråten hoppbakke og terrengløpsløype i Lurhølet.

I dag er det ikke noe å se, annet enn et terreng som må være godt egna for en ganske slak hoppbakke.

– Det var nok mulig for de dristigste å hoppe 12-13 meter, mener Rolf Tangen.

– Vi gutter brukte den mye etter skoletid og i helgene. Jeg husker en gang vi hadde enn spesiell tilskuer. Vi hørte'n før vi så ham. Vi hørte grynt, og så sto det plutselig en diger elgokse i skogkanten på nedsida i bakken. Han sto der sikkert en time og fulgte med mens vi dreiv på i bakken, minnes Rolf som på sommeren var med på å løpe terrengløp i ei løype som hadde utgangspunkt i helårsarenaen Lurhølet.

MOVANNSBAKKEN

Den siste bakken på vår tur klarte vi ikke å finne. Rolf husker den godt, det blei arrangert klubbmesterskap i bakken. Han mener det var mulig å hoppe noe sånt som 20 meter der.

Den lå i vestskråningen av Nordre Movatn, og hopperne kjørte gjerne over

Det kan ha vært her, sannsynligvis var det det. Men 50 år etter klarer ikke Rolf Tangen å finne andre spor etter Movannsbakken enn at skogen er litt tynnere ned mot vannet, som var sletta i den gamle hoppbakken.

vannet og stoppa mot den lille odden der skiløypene fra Nittedal og Burås (Sinober) kommer ned.

Til tross for at det var en ganske presis beskrivelse, var det umulig for oss å finne spor av bakken. Der hvor det var tegn til åpning i skogen var det enten ikke terreng til ovarenn, eller det var rent for bratte stup ned mot vannet.

– Det var bratt den gangen og. Jeg mener det var Leif Grønberg som kava på og skuffa snø for å bygge opp slik at overgangen ikke skulle bli altfor brå, sier Rolf mens vi bakser oss gjennom den tette skogen på jakt etter spor av en bakke som er blitt borte.

Men hvorfor var det så viktig for Grønberg, som også var en drivkraft bak *Tjernbakken*, å få anlagt en bakke i ulendet ned mot Nordre Movatn?

– Jeg veit bare at han ville det. Mulig det var et poeng at bakken var østvendt, og at snøen lå lenge utover våren.

Her, i den bakken vi ikke klarte å finne, inntraff en av de mest dramatiske hendelsen i Sørbråtens hopphistorie. Det var klubbmesterskap, og Aksel Kristiansen var pytt og panne. Om han hørte dårlig eller om han bare var opptatt med noe annet, er uvisst. Han befant seg i hvert fall på kulen, og fikk ikke med seg at det ljoma (?) «I farta!» fra ovarennet. Hopperen kom, og traff Kristiansen i hodet. Han stupte i bakken mens blodet spruta. Det viste seg å være ikke fullt så dramatisk som det så ut, men bindingen traff Kristiansen i hodet og rev opp en stor flenge.

Noen løp til stallen på Movatn og fikk låne hest. Pasienten ble kjørt med hest og slede til Snippen hvor ambulansen kom og brakte ham videre til sjukehus.

Det gikk visst bra til slutt, men klubbmesterskapet ble aldri fullført det året.

BAKKENE PÅ SOLEMSKOGEN

– Åj, sier Arne Ås. – Her var det tett. Det er bare villniss.

Vi står ved *Aanerudbakken*, en av et halvt dusin hoppbakker som en gang var i bruk på Solemskogen. Alle har lidd samme skjebne som *Aanerudbakken*, de er tatt tilbake av naturen.

Den har hatt lett match; bortsett fra *Larsenbakken*, som etter hvert fikk et lite

stillas og en oppbygd kul, så var ikke bakkene noe annet enn en rydning i skogen og et hopp som ble spadd når snøen kom, og som rant bort når vårsola begynte å få tak i april.

Ås er født i 1930, og Solemskogen var noe helt annet da han vokste opp, enn det er i dag. Da hadde de ikke barnehage eller vei, den ble bygd i etapper, og først fullført etter krigen. Men de hadde til gjengjeld skole, to butikker og en haug med hoppbakker. Og det yrte av folk.

Da Arne Ås vokste opp på Solemskogen hadde guttene en hoppbakke akkurat her hvor Birger Aaneruds vei tar av fra Gryteveien. Nå er det bare kratt.

– I åra etter krigen var det på det meste. Hver mårra klokka seks gikk det tre busser herfra stappfulle av arbeidsfolk som skulle til byen. Ved et valg rett etter krigen var det registrert 632 stemmeberettigede på Solemskogen, sier Ås, som ikke veit hvor mange som var under 21 år. Det er ikke utenkelig at det var minst like mange og at det bodde 1200-1500 mennesker på Solemskogen. I dag bor det snaut 200.

De har ingen hoppbakker, men det er ikke lange biten bort til *Linderudkollen*. Da Arne vokste opp, var det bakker over alt. Også på *Linderudkollen*. Men de har vi allerede omtalt. Nå skal vi til en tur til de andre bakkene hvor det var et yrende liv hver vinter til godt utpå 60-tallet.

GRYTEBAKKEN

Bakken som hadde slette ut på Store Gryta, var sannsynligvis den eldste av bakkene på Solemskogen. Sannsynligvis ble den anlagt like etter at folk begynte å bygge hytter og hus her i 1903. Kanskje ble den anlagt før det, av Kristianiaboere som var på landtur i skogen på Solemskogen.

Det er gjerne sånn med hoppbakkene, deres opprinnelse forsvinner bakover i historiens mørke. Det behøver ikke å bety at de er veldig gamle,

I ei bratt, fin li ned mot Gryta lå det som kanskje var den aller eldste hoppbakken på Solemskogen, Grytebakken.

men at det ikke er mulig å tidfeste når de oppsto. Ofte kom de ganske gradvis. Et lite hopp ble et større hopp, og så ble det en hoppbakke. Akkurat når det skjedde, er ikke godt å si. På Solemskogen er det ofte enklere enn andre steder, for dit begynte folk å komme i 1903, da ble tomtene lagt ut for salg.

Men det kan jo ha vært hoppbakke der selv om ingen hadde bolig der.

I jubileumsberetning til Solemskogen Vel, som kom ut i 2003, beskriver Hans Moe, som vokste opp på Trollhaugen nede ved Gryta, bakken: «Nedpå Gryta hadde vi en skibakke hvor jeg tror vi hoppa 30 meter omtrent. Vi begynte med naturlig tilfart høyt oppe på «Brenna», som vi kalte det. Det var et sted som brant, skauen brant. Det var langt å gå opp, men så blei det bra fart og stort hopp. Så vi hoppa vel innpå en 30 meter rundt omkring, tror jeg».

– Jeg trur det kunne bli enda lenger, opp mot 50 meter. Men det var avhengig av hvor de valgte å lage hoppet og hvor stort det ble. Jeg hoppa her noen ganger, men på min tid ble denne bakken ikke mye brukt. Ingen gadd å dra helt nedi her for å hoppe, så den døde nok mer eller mindre ut før krigen, sier Arne Ås, som husker den som en god bakke å hoppe, selv om tilløpet ikke var ideelt. – Nei, det var ikke hogd ut, så vi måtte kjøre litt slalåm mellom træra. Men det var vi vant til.

AANERUDBAKKEN

Midt i bakken fra Gryta og opp til parkeringsplassen på Solemskogen, der hvor Birger Aaneruds vei tar av fra Gryteveien, der lå *Aanerudbakken* i den bratte lia til venstre for veien når du går oppover. Men det er ikke lett å se i dag. Bakken er blitt borte i kratt, buskas og skikkelige trær.

– Her hadde vi veldig mye moro. Det var en fin bakke å hoppe i, og vi var mye her. Det var nok mulig å hoppe 35 meter eller noe sånt, sier Arne.

I 1950 ble stia, hvor guttene hadde en vakt i hver retning som stoppa eventuelle forbipasserende når det var hopping, bygd ut til vei, og da ble det satt effektiv slutt for hopping i den bakken.

LARSENBAKKEN

En annen og større vei, nå snakker vi om hovedveien, Solemskogveien, tok knekken på en annen bakke, nemlig *Larsenbakken*.

– Den het det fordi den lå på tomta til Erling Larsen i Solemskogveien 4. Det var han som var primus motor for den bakken, forteller Arne Ås.

Det var nok han som sørga for at det ble den best utbygde bakken på Solemskogen. Larsen utstyrte bakken, som han hadde gitt navn, med både oppbygd kul og et lite stillas. Ingen av delene finnes det spor av i dag.

Bakken lå veldig sentralt, nesten rett over veien for skolen, og var mye brukt av

skoleguttene som Arne mener strakk seg ned mot 25 meter på gode dager.

ÅSBAKKEN

– For 78 år siden eller noe sånt, endte mitt aller første forsøk på å være hopper akkurat her, i denne store steinen som var kulen i *Åsbakken*. Det endte så brått at jeg mista pusten, minnes Arne.

Han var fem år gammel, ville gjøre som de store gutta. Til tross for en brutal landing mista han ikke motet.

– Nei, det var bare å komme seg opp igjen, og prøve på nytt. Det gikk bedre etter hvert, jeg klart å komme over kulen.

Det var ikke noen spøk, for det var ganske langt, sikkert sju, åtte meter, hoppet var på den ene sida av veien, steinen som var kul, på den andre siden.

Arne mener at det var mulig å strekke seg til 15 meter i bakken som lå på tomta hvor han vokste opp, i Solemskogveien 2. Bakken lå i lia ned mot Solemskogveien, som kom så langt på slutten av 1940-tallet, og Kringla.

WERNERBAKKEN

En gang på midten av 1930-tallet leda Harry Werner etter første omgang i selveste Holmenkollrennet. Kanskje var han uheldig, kanskje klarte han ikke å takle presset. Uansett, han falt i annen omgang, og deisa dermed nedover på resultatlista.

- Det gikk ikke noen vei her den gangen vi hadde hopp rett der oppe. For at vi skulle få større fart, satte Erling Larsen opp et stillas, minnes Arne Ås midt i Solemskogveien.

Harry Werner i full strekk i Holmenkollen, hvor han en gang leda rennet etter første omgang. Grunnlaget ble lagt i Wernerbakken på Solemskogen, den lå i buskaset i bakgrunnen.

Han var ikke alene om å falle. Hopping var mye mer dramatisk og publikumsvennlig før V-stilen, og selv så seint som på 30-tallet – fallprosenten var enda høyere tidligere – falt omtrent hver fjerde hopper i Holmenkoll-rennet. Fall gir 30 poeng trekk, og siden det ofte ikke skilte mer enn 20 poeng mellom de 50 beste, så ga det dramatiske utslag på resultatlista.

Harry Werner hoppa for Nydalen. Men han var fra Solemskogen. Han vokste opp og bodde i Kringlebekkveien 2. Der lå også *Wernerbakken*. En liten bakke hvor det var mulig å hoppe 15-20 meter, og hvor folk ofte var samla på vintersøndagene for å ha det moro. Det var en bakke hvor overgangen var så uforsvarlig brå at den måtte bygges opp med store mengder snø før bakken var hoppklar.

– Det var mye jobb, men vi gjorde det hver høst, minnes Ellen (Werner) Hagen, som vokste opp på Solemskogen. Siden hun var jente, ble det ikke mye hopping.

– Ikke i de store bakkene, men det hendte vi lagde oss et lite hopp. Men den store testen hver høst, var om vi våget å kjøre ned unnarennet i bakken på *Linderudkollen*. Det var nesten som vi fløy midt i bakken, så det var skummelt.

Men Harry nøyde seg ikke med unnarennet. Han hoppa. Og i bakken på egen tomt la han grunnlaget for å bli en god skihopper i knallhard konkurranse med sambygdingene Ragnvald Ås og Toralf Lindvik. Det var de tre beste hopperne på Solemskogen på 1920 og -30-tallet.

TØMMERÅSBAKKEN

I den tidligere nevnte jubileumsberetningen for Solemskogen Vel er det et kart hvor hoppbakkene er tegna inn. Der er det også tegna inn bakker på Monsetangen og en bakke som er kalt *Tømmeråsbakken* ved Kringla.

– Den nede ved Monsetangen var bare en liten greie, den vil jeg ikke en gang kalle en hoppbakke. *Tømmeråsbakken* har jeg aldri hørt om, jeg kan ikke huske at vi var der inne og hoppa, sier Ås.

Andre vi har vært i kontakt med, sier det samme. Det kan tyde på at det ikke var noe bakke der. Men ryktet om en hoppbakke dukker vel ikke opp av ikke noe? Dessuten ser terrenget innerst på Kringlas østre bredd ut til å være perfekt for en hoppbakke. Det ser til og med ut som om det er et steinsatt unnarenn der også. Men kanskje er det ei naturlig ur?

Foreløpig er bakken arkivert under merkelappen Mysterium. Kanskje er den rett og slett gammal, og var gått av bruk når vi kommer så langt som ut på 30-tallet?

Ronny Ramberg er ikke i tvil om at det en gang har vært en hoppbakke helt innerst i Kringla. – Den lia er ikke ei ur. Jeg er overbevist om at det er et steinlagt

Et lite mysterium på Solemskogen. På den ene sida er det utrolig at naturen skal ha lagd et så perfekt unnarenn, på den annen side er det merkelig at ingen av de lokalkjente vi har snakka med har hørt om Tømmeråsbakken, som ifølge kartet i jubileumsboka til Solemskogen Vel skal ha liggi omtrent her.

unnarenn, det kan til og med se ut som om den har vært torvtekt. Det er et flott bakkeemne hvor det sikkert var mulig å hoppe 25 meter, kanskje enda lenger, sier han.

BAKKENE PÅ KJELSÅS/ÅRVOLL

Vi beveger oss inn i tettbygde strøk, strøk hvor det har vært etablerte bomiljøer i over hundre år. Strøk hvor det bor mye folk – strøk hvor det var mange hoppbakker.

På Engebråtjordet lå *Sisiken* og *Kråka*, *Døden* lå like borti veien, det var mange flere. Ved Stilla lå *Øyabakken*, litt innover langs Maridalsvannet i lia nedafor Langsetkøkka lå *Stupet* og *Akselbakken*. På Haugensjordet ble det

Sisiken var en av mange småbakker på Engebråtjordet og i lia nedafor Grefsen kirke og kapell. Den ble ofte brukt som arena for det populære, årlige kostymerennet til Oldermannsligaen i Kjelsås IL. FOTO: Ukjent/Historielaget.

hver vinter lagd hoppbakke, det ble det også i *Vellern* i kneika i enden av Grefsen terassehus. På alle andre jorder og i alle kneiker var det hopp. De fleste var navnløse. Alle er borte.

Ingen av disse skal vi komme nærmere inn på her. Vi har ikke plass, og om mange har vi ikke mye annen informasjon enn at vi veit at de eksisterte.

Vi skal i stedet se på noen av de største og viktigste hoppbakkene i randsonen til Lillomarka.

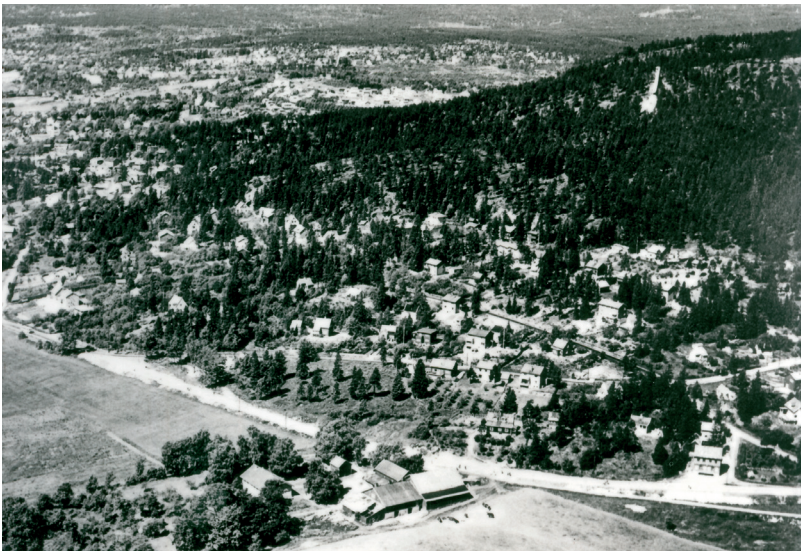
STOROBAKKEN/GREFSENBAKKEN

– Den var skummel, minnes Freddy Hansen. – Den var skikkelig skummel når du hadde stor fart. Da kom du høyt, og det føltes som om du skulle lande på Nesodden.

Det var skummelt å hoppe langt i *Storobakken* – som virkelig ruva i åsen over Årvoll og som kunne sees over store deler av byen, som dagens Holmenkollbakke – men det var enda skumlere å lande på kulen. Den var bygd opp av planker. Dårlige planker.

– Det må ha vært noe bakhon-greier. I hvert fall var den så dårlig at hvis du landa der, så var sjansen for å gå rett igjennom stor.

Storobakken troner som et lyst punkt høyt over Årvoll og byen. FOTO: Ukjent/Groruddalen historielag

Storo ski og fotball

Bakken skal ha fått navnet sitt etter Storo ski- og fotballklubb som rydda i skogen og bygde et hopp der. Sannsynligvis skjedde det i åra like før 1. verdenskrig.

Klubben gikk sammen med Diesen inn i Grefsen IL i 1925, og bakken skifta formelt navn til *Grefsenbakken*. Men det gamle navnet var så etablert at navneskiftet er det få som bryr seg om den dag i dag.

Grefsen bygde bakken både ut og om på slutten av både 1930 og -40-tallet. Til slutt hadde den både stillas, trekul, lys og et kritisk punkt på 35 meter med muligheter for å strekke seg over 40 meter. Onde tunger sa riktignok at da måtte målebåndet ligge et stykke inne på hoppet.

Bakken lå ikke på Storo, men ganske langt nede i Akebakken som går opp til Grefsenkollen. Øverst i den store, slake venstresvingen, når du går oppover, kan den skimtes som et åpent felt i skogen bak informasjonsskiltet kommunen satte opp vinteren 2014.

Men det var ikke én bakke, det var to. I 1953 kom en mindre bakke ved siden av den store. Det var felles unnarenn.

– Vi måtte passe på så det ikke ble bulk på sletta, men vi ropte til hverandre og det gikk greit, minnes Finn Geiran, som ble skolekretsmester i bakken og hoppa for Grefsen, som var en av landets beste klubber for yngre hoppere noen år på 50-tallet.

Her, rett bak Finn Geiran, møttes unnarennene i de to Storobakkene på ei felles slette. Fortsatt er det markerte lysninger i skogen.

I den største strakk de beste seg altså over 40 meter, i den lille var det kanskje mulig å strekke seg over 25 meters streken. Aksel Elvenes gjorde nok det. I mange år var han, som under krigen meldte overgang fra Hakadal til Kjelsås, i norgeseliten i kombinert. Han fikk jobb i Oslo brannvesen, og hadde kort vei fra brannstasjonen på Grefsen og bort i bakken hvor han så mange ganger må ha fått følelsen av å lande på Nesodden.

Begynnerbakken

Litt lenger ned, på nedsida av Akebakken i retning Lofthusbadstua, lå en tredje bakke, *Guttebakken*. Det var der det begynte for de fleste.

– Med skaufart, snøhopp og muligheter til å hoppe 12-15 meter – hvis du kom over en seks, sju meter lang flate før du vippet over kulen – så var den overkommelig for de som ennå ikke hadde fylt ti år, sier Geiran som har skrevet om det yrende livet som utfolda seg i dette hopp-eldoradoet på 50-tallet: «Det krydde av

Her lå den tredje og minste av Storobakkene. I Guttebakken var det mange som fikk sitt første møte med hoppsporten. Første utfordring var å komme over den lange og flate kulen her hvor Finn Geiran står.

de yngste i *Guttebakken* etter skoletid og av de eldre i flombelyste *Lille-* og *Storestoro* om kvelden. Foreldre og bekjente la gjerne kveldsturen opp i bakkene. Det var stort frammøte av skuelystne selv på treninger, og det hendte nok at vi hadde «lua på jekk» på grunn av all denne oppmerksomheten. For ikke å snakke om når det var renn på søndag formiddag med flagg og hornsignal fra hoppkanten. Min far var ofte billettsjef. Én krone for voksne og 50 øre for barn i hesteskoen rundt sletta. Regnskapet kunne ende på mer enn 500 kroner.»

Slutt

Etter ulykken i *Bækkelagsbakken* i 1960, ble alle hoppbakker med stillas i Oslo-området inspisert. *Storobakken* var blant dem som strøk, og som ble revet. Omtrent samtidig ble stjerna Widar Willhelmsen utsatt for et alvorlig uhell som satte en støkk i mange hoppere som ikke var fullt så gode. Dermed døde hoppmiljøet på Grefsen. Det som var av hoppere, forsvant til andre klubber.

Bortsett fra en lysning i skogen er en lysstolpe på toppen det eneste som er igjen av de en gang så populære bakkene.

– Stillaset i *Store Storo* var så høyt at vi kjente varmen fra lyspæra på toppen av stolpen når vi sto der oppe og gjorde oss klare, minnes Geiran.

Som et taust og ribba vitne om ei annen tid står en av lysstolpene i Storobakkene igjen. Det eneste som er igjen av et imponerende hoppanlegg.

Ifølge gigantverket Norske skiløpere, som kom ut i fem tjukke bind i 1955, var de offisielle bakkerekordene i *Storobakkene* 35, 21 og 13 meter.

SKEIDBAKKEN

I november 1959 suste Skeidbakken inn i hoppingens norgeshistorie. Der og da ble det arrangert hopping på plast for første gang i Norge.

Skummelt renn på DDR-plast

Ildsjelen Leif Solbakken hadde fått tak i plastmatter i Øst-Tyskland (DDR). Mattene ble spikra fast til ovarennet og et stykke ned i unnarennet mens resten besto av en salig blanding av sagflis og is rundt en smal stripe med plastikkgress før det hele endte med kraftig lugging i det underlaget ble høy nede på sletta.

Ett plastrenn ble arrangert i *Skeidbakken*. Det går seiglivede rykter om at den dristige storhopperen Torgeir Brandtzæg, som seinere blant annet vant Hoppuka og tok to olympiske bronsemedaljer i 1964, vant rennet som junior. Det er ikke sant.

– Nei, da var jeg til sjøs, og befant meg i Amerika, så der vant jeg ikke, sier Brandtzæg som debuterte på plast to år seinere, i Ørnskiöldsvik i Sverige.

– Det var ikke som i dag hvor de har solide porselensspor i ovarennet, det var

Det var stor interesse for plastrennet i Skeidbakken, angivelig kransa 3000 tilskuere sletta og så disse dristige menn hoppe på uvant underlag. Vi ser også godt fjellknausen i enden av sletta som kunne komme veldig brått på når det var god glid. FOTO: Ukjent/Groruddalen Historielag.

PLASTHOPPING

Norges første plasthopprenn ble arrangert i Skeidbakken i november 1959. Det var knapt snø i skogen – hvor skogen var glissen for 55 år siden.
FOTO: Ukjent/Groruddalen Historielag

Alt fra tidlig på 1900-talet ble det gjort forsøk på å hoppe på andre underlag enn snø. Kokosmatter og andre underlag ble prøvd ut, ifølge wikipedia.

Men dette skjedde stort sett i forbindelse med oppvisninger, og ikke i forbindelse med konkurranser. Man prøvde å finne et underlag som var holdbart og glatt, men ikke så glatt at det ble umulig å holde styring på skiene. Blant det som ble brukt, var kunstfrosne iskrystaller, granbar, bark, såpe, mandelskall, høy og gummi.

Den østtyske landslagstreneren Hans Renner fikk ideen om å bruke matter av PVC-tråder. Det var lurt, for det viste seg å gi god gli når det ble helt vann på plastmattene. De ble prøvd ut i hemmelighet i småbakken Regenbergbakken i Zella-Mehlis, hvor det første testhoppet ble gjort 31. oktober 1954.

Det første offisielle rennet på plastmatter var et kretsmesterskap i Wadebergbakken i Oberhof (K40) måneden etter. Renner fikk patent på plastmattene, som i mange år var et av DDRs eksportprodukter.

Det ble utviklet lignende plastmatter i andre land, men byggingen og ombyggingen av plastbakker skjøt for alvor fart først etter at det østtyske patentet utløp på midten av 1970-tallet.

ganske skummelt, sier han som i sin samtid, tidlig på 60-tallet, hadde ord på seg for å være fullstendig fryktløs. – For det første var det ikke spor i tilløpet, det betydde at du måtte ha gode skiferdigheter for i det hele tatt å komme skikkelig ned

på hoppet. Og det måtte du også ha for å treffe unnarennet, jeg trur ikke plaststripa der var noe særlig mer enn fire meter brei. Utafor var det ei salig blanding av alt mulig rart, minnes Brandtzæg

Det var en annen trønder, Anders Woldseth, som strakk seg aller lengst i plastrennet. Supertalentet satte bakkerekorden i *Skeidbakken* med 42 meter, men døde bare 25 år gammel av diabetes noen få uker etter det historiske rennet som Finn Geiran var en av 3000 som så. Og det må ha vært omtrent som det Brandtzæg deltok i i Ø-vik: – Det var skummelt. Plast-stripa i unnarennet var ikke særlig bredere enn ovarennet, minnes Geiran.

Det ble med det ene plastrennet i *Skeidbakken*. Etter fire uker ble plasten plukket sammen og sendt til Nesttun ved Bergen hvor det også ble arrangert et renn på den østtyske plasten.

I forbindelse med plastrennet lå hele den norske hoppeliten, kandidatene til plassene i OL-troppen til Squaw Valley, og trente i *Skeidbakken* utover høsten og forvinteren 1959 under landslagstrener Thorleif Schjelderup.

Bratt

Skeid var en blomstrende hoppklubb som på 30-tallet hver eneste helg sendte rundt 30 guttehoppere til renn i Oslo-området. Klubbens egen bakke ble innvia 28. januar 1951 på Stig. Den lå akkurat der hvor du i dag svinger inn på parkeringsplassen til Grefsenkleiva. På venstre hånd kan du fortsatt se en lysning i skogen, og den steinsatte overgangen som nå ligger nesten i veikanten.

Unnarennet i Skeidbakken var, som vanlig var i gamle hoppbakker, stupbratt. Heldigvis har noen vennlige sjeler lagt ut et tau som gjør det lettere å ta seg opp fra og ned til den steinsatte overgangen.

– Sånn var bakkene den gangen, de var bratte, sier Geiran mens vi rappellerer ned unnarennet. Det er nesten sant. Det er i hvert fall så bratt at tauet, som noen vennlige sjeler har lagt ut, er kjekt å ha både når vi skal opp og ned det tidligere unnarennet.

– Denne var spesielt tøff å hoppe i fordi du kom veldig høyt, bakken mangla kul, den var stupbratt og fordi sletta var kort og endte brutalt i en steinknaus. Du måtte være oppmerksom hele veien. Bare de aller tøffeste rakk å hente fram sigaretten fra bak øret og få tent den før de kunne bøye seg og spenne løs skiene etter å ha stoppa ferden nede på sletta. Adrenalinet pumpet ekstra hardt etter et hopp i den bakken, minnes Finn Geiran.

To bakker

Det er forresten feil å snakke om *Skeidbakken*, de var to. En mindre bakke med skaufart lå ved siden av. Siden den ikke var like skummel, ble den av mange usikre hoppere brukt som oppvarmingsbakke før de beit tenna sammen, la skia på skulderen og gikk opp i stillaset til den store bakken.

Bakken ble revet tidlig i 1966 fordi det begynte å knirke i ovarennet. Eller, som det står i Skeids 50 års beretning; på grunn av problemer med vedlikehold og eiendomsforholdene.

I tillegg hadde Skeid to småbakker med hvert sitt lille stillas i Muselunden ved Sinsenkrysset og i Torshovdalen. I mange år leide klubben et rom eller ei hytte på Tømte i Maridalen, der oppe hadde klubben også en hoppbakke.

STORHAUGBAKKEN

Sesongavslutningen ble ofte lagt hit. *Storhaugbakken* lå nordvestvendt, det betyr at snøen lå lenger der i enn de andre bakkene.

– I Grefsen hadde vi ofte klubbmesterskapet, som markerte slutten på sesongen, her. Her lå snøen mye lenger enn nedi *Storobakkene*, sier Finn Geiran.

Storhaugbakken lå langs Hadelandsveien, noen få hundre meter nedafor der den, som ei stor sti fra Årvoll, kommer ut på skogsbilveien fra Linderudkollen og til Breisjøen. På ei gjengrodd myr full av bjørketrær og kratt står et skilt som forteller at her var sletta på *Storhaugbakken*.

Mange av de gamle bakkene med skaufart krevde god svingteknikk i ovarennet som ofte gikk mellom trærne. *Storhaugbakken* var ekstra

Det at Storhaugbakken ligger et stykke inne i skogen, langt fra folk, bidro til at den gikk av bruk. Men under krigen var det en fordel å ligge tilbaketrukket og diskret. Bildet er fra 1944. FOTO: Ukjent/Groruddalen Historielag

spesiell ved at den hadde en sving i ovarennet som gjorde at hopperen ikke så nedover mot hoppet og unnarennet, og at det var nødvendig at det sto en kar der i svingen og signaliserte at det var klart videre nedover.

Men til tross for det spesielle ovarennet og til tross for at det var en drøy tur med tunge hoppski på skuldrene inn til bakken, så var den veldig populær i mange år. Den var god å hoppe i. Ei lang rekke renn ble arrangert her inne.

Et kommunalt skilt ved stia gjør det mulig å finne den gjengrodde hoppbakken.

Og, om det var tungt å kave seg inn til bakken, gikk turen kjapt på hoppski ned bakkene til Årvoll og byen. – Utpå våren, når snøen begynte å smelte, kunne det gå så flisene føyk i utforbakkene hjemover, minnes Geiran.

Usjenert

Bakken ble bygd av noe som kalte seg Østre Aker Skiløberforening på slutten av 1890-åra. Ski- og fotballklubben Hasle, som ble stifta i 1911, overtok bakken og utbedra den på 20-tallet. Bakkerekorden ble etter krigen flytta helt ned til 44 meter.

Bakken lå usjenert til, langt fra nærmeste nabo. I mange sammenhenger var det

Året er blitt 1960, og Storhaugbakken er i ferd med å dø. Det er neppe hopperen veldig opptatt av i det han suser ned mot bakkens bunn med armene foran hodet på Recknagel-vis. Foto: Ukjent/Groruddalen Historielag

en ulempe, det var krevende å streve seg opp dit med tunge hoppski, men under krigen var det en fordel. Det ble arrangert flere illegale renn med stor deltakelse.

I 1945 fikk bakken et flott stillas og var mye brukt i noen år. Bakkerekorden ble flytta helt ned til 44 meter. Men interessen dalte, og som for så mange andre bakker tok eventyret slutt midt på 60-tallet.

– Jeg husker at jeg så vidt hoppa der, sier Tom Kristiansen, Årvoll-hopper som ble født i 1956 og var blant landets aller beste guttehoppere rundt 1970. – Jeg kan ikke huske akkurat hvilket år det var, men det var nok rundt 1965. Da begynte bakken allerede å bli ganske gjengrodd.

Og det ble bare verre. Siden er det skogen som har vært sjef i *Storhaugbakken*.

Og skogens konge skal ha vært en ivrig tilskuer i den ganske smale bakken som var omgitt av tett vegetasjon. Ronny Ramberg bringer videre en frisk historie: – En stor elgokse sto i overgangen da en guttehopper fra Hasle kom susende. Han måtte legge seg bakpå, og kjøre under skogens konge.

Her, i lia fra Solemskogveien og ned mot Småvann hvor Leif Olsen må bakse seg gjennom tett lauvskog, bygde Kjelsås IL sin egen hoppbakke i 1954. Den var mye brukt, men fikk et kort og heftig liv før naturen igjen fikk rykke inn.

SMÅVANNSBAKKEN

Småvannene, det er tre av dem, ligger på rekke og rad øst for Langsetløkka og vest for Solemskogveien. I sørenden på det sørligste av vannene bygde Kjelsås det som skulle bli klubbens hjemmebakke, i den bratte lia ned fra Solemskogveien.

Fram til 1960 var det hopping som dominerte i klubben som ikke har hatt en eneste hopper på over 40 år, og i dag først og fremst er kjent som en langrennsklubb. Selv om det var hoppbakker over alt i nærmiljøet, så mangla Kjelsås IL sin egen bakke. Den bygde laget ved Småvann.

– Da det var hoppbakke her, så var det ikke skog, sier Leif Olsen, som sliter med å kjenne seg igjen i det som for 50 år siden var et yrende hoppsentrum. Nå står skogen så tett at han ikke helt klarer å bestemme akkurat hvor stillaset sto, mens det fremdeles er tynnere skog der hvor unnarennet må ha vært ned mot vannet.

Nærbakke

– Ja, her var det mye aktivitet. Poenget med å bygge bakken var nettopp at den lå i nærmiljøet, hit skulle det være mulig å gå for gutta når de kom hjem fra skolen.

Og det var det mange som gjorde. Dette var en veldig mye brukt treningsbakke, sier Leif, som tidlig på 50-tallet var med faren sin og to, tre andre karer og rydda skog, sprengte vekk bergnabber og gjorde den bratte lia om til hoppbakke.

– Vi bygde stillas, og til og med en dommertribune, sier Leif som bare føyser av forfatteren som har hørt at bakken ble bygd i 1952.

– Nei, det var seinere. Jeg trur det var i 1954, men det kan kanskje ha vært året etter.

Uansett betyr det at bakken fikk et kort liv. I 1960 var den en av mange bakker som ble felt i kjølvannet av ulykken i Bækkelagsbakken.

– Ja, men det ble hoppa her lenge etterpå, med skaufart. Jeg vil tro at den var i bruk til nærmere 1970.

To av problemene med *Småvannsbakken* var for det første at den var vestvendt og utsatt for vårsola som tidlig tok snøen, og – enda verre – at den lå i nedslagsfeltet til Maridalsrennet.

– Det gjorde at vi ikke fikk tillatelse til å selge kaffe og vafler – hvis vi søkte, sier Leif.

Det var en av grunnene til at det ikke ble arrangert mange renn i *Småvannsbakken*. I tillegg til klubbmesterskapet som ble arrangert der i noen år, ble det arrangert ett distriktsrenn, i 1957.

– Det gikk veldig bra, vi var gode til å arrangere. Men da vi året etter sendte ut invitasjoner igjen, fikk vi så mange påmeldinger, det var flere hundre, at det ikke var mulig å gjennomføre alt i én bakke. Vi var nødt til å flytte hele greia over i de tre *Kollbakkene*, minnes Leif Olsen.

TROLLVANNSBAKKEN

Som vi allerede har sett, det var mange skumle bakker i nærmiljøet på Kjelsås og deromkring, men fram til annen verdenskrig skal det ha vært *Trollvannsbakken* som var den store manndomsprøven. Og kvinneprøven.

Bakken omtales i Laila Schou Nilsens bok «Lykkelige idrettsår». Hun forteller ifølge Geiran at hun hoppet der som 12-åring i 1931. Det høres ikke så skremmende ut, en bakke som en jentunge på 12 våget å sette utfor, bør ikke være veldig skummel. Men Laila fra Grefsen var ikke som andre småjenter. Hun skal ha hoppa 34 meter med langrennski i bakken. Og da hun våga seg opp i *Trollvannsbakken*, hadde hun allerede hoppa i *Storobakken* i flere år.

Den skumle bakken skremte ikke Laila. Noen andre som ikke lot seg skremme, var sangerne i Grefsen mannskor. Finn Geiran forteller at de i 1942 hadde skirenn ved Trollvannstua. 17 deltok i langrennet og 14 i hopprennet i *Trollvannsbakken*. Spreke sangere!

Trollvannsbakken ble, ifølge Ronny Ramberg, bygd av Diesen Ski- og fot-

Det var et yrende liv i Trollvannsbakken i 1928. Bildet viser at det var plass til både alpintraseer og småhopp i tillegg til den store hoppbakken nord for dagens alpinbakke. FOTO: Anders B. Wilse/Oslo Museum

ballklubb i 1919. Klubben slo seg i 1925 sammen med Grefsen IF. Bakken var populær og mye brukt helt fram til krigen. Men da freden kom og stillaset som sto i noen år, var rivi, eller kanskje det datt ned, var den utdatert. Den store *Storobakken*, som ble utbygd på slutten av 40-tallet, og *Skeidbakken*, som sto ferdig omtrent samtidig, overtok hegemoniet og statusen som de barskeste bakkene i strøket.

Trollvannsbakken lå i den bratte lia fra Grefsenkollen og ned til Trollvann, til høyre for den minste alpinbakken i Trollvann, like ved ei mindre sti fra Grefsenkollen som kommer ned på sletta i den minste alpinbakken i dagens Trollvanns-

anlegg. Den sletta var også slette for hoppbakken. Du skal ikke gå stia så langt oppover før du ser restene av steinhoppet på høyre side.

Kildene varierer når det gjelder hvor langt det var mulig å hoppe i den bratte lia hvor det ikke var bygd opp noen kul. Mens enkelte skriver at det var mulig å hoppe 30 meter, hevder andre at de aller beste strakk seg ned mot 40 meterstreken. Det kan tenkes at det var før og etter at bakken fikk stillas.

Finn Geiran i posisjon på det eneste som ligger igjen etter den stolte Trollvannsbakken. FOTO: Tor Langset/Historielaget

Hva sa reven?

Ramberg forteller en utrolig revehistorie fra *Trollvannsbakken*, som angivelig skal være sann. Den skal ha utspilt seg under ei Skeid-trening en gang på 20-tallet. Da førstemann skulle sette utfor og kjøre opp spor etter at bakken var tråkka og preparert, var snøføyka så tett at det ikke var mulig å se hoppet fra toppen. Men gutten satte utfor, trygg på at det ville dukke opp når han kom ned i bakken. Men det første som dukka opp, var en rev. Den ble helt perpleks da den så en hopper komme susende mot seg der den sto i overgangen ut på hoppet. I stedet for å stikke av, klorte den seg fast til hopperens ski og bukse, ble med ut i svevet, gjennom nedslaget og stakk først etter at hopperen hadde avslutta med en elegant telemarkssving. Hoppet ble målt til 24 meter. Bakkerekord med rev!

ØSTREHEIMSBAKKEN

I dag er Østreheimsveien 24 ei boligtomt blant mange andre i villastrøket innunder den bratte åssida sør for Grefsenkleiva. Du skal ha et meget skarpt syn for hoppbakker for å se at det som sannsynligvis var byens

I den bratte lia bak boligene i Østreheimsveien lå det som kanskje var den største hoppbakken i Oslo for 90 år siden.

Et luftig svev i Østreheimsbakken på ei tid da Tosenhagen og Årvoll bare var skog. Ifølge bildeteksten ble bildet tatt i 1910, men siden bakken ikke sto ferdig før i 1915, er det neppe riktig. FOTO: Ukjent/Groruddalen Historielag.

største hoppbakke på 1920-tallet, lå akkurat her hvor det nå ligger et par bolighus.

Bakken ble bygd av Østre Skytterlag skiklubb. De begynte å bygge i 1913, og den sto klar til vinteren 1915. Bakken ble umiddelbart en suksess, og vant rask stor popularitet. Både fordi den var lett tilgjengelig, og fordi den var stor. Det gikk an å hoppe 50 meter i bakken på 20-tallet, mens bakkerekorden i *Holmenkollen* ikke ble 50 meter før i 1929.

En rekke klubber arrangerte renn i bakken, og publikum strømma til for å se datidas store hoppstjerner utfolde seg på Stig/Årvoll.

Men den store, populære bakken fik et kort liv. I 1923 la kommunen ut boligtomter i strøket, og da et hus ble bygd i overgangen, var det slutt på de lange, luftige svev i *Østreheimsbakken*. Seinere er det kommet enda et hus litt oppi det som var et unnarenn.

Deler av stillaset og hoppet forsvant rett og slett en mørk natt. Sannsynligvis var det en husbygger i strøket som trengte materialer til sitt byggverk.

Bakken ble erstatta av en ny bakke med det ikke veldig poetiske navnet *Dassbakken*. Navnet fikk den fordi den starta ved utedoen til Østreheim kro. To, tre tiår seinere kom de to *Skeidbakkene* noen få meter lenger innover lia.

BAKKENE I MARKA

Det har vært hoppbakker i Nordmarka i uminnelige tider, mange av dem lå der allerede på 1880-tallet da ingeniør F. Bjerknes gikk rundt og samla opplysninger

til verdens første skikart, som kom ut i 1890. Hovedregelen var at der det bodde folk, der var det hoppbakke.

Men de har gjort lite av seg, hoppbakkene. Jeg har pløyd gjennom en haug med nordmarksbøker – gudene veit hvor mange det er av dem – for å finne spor etter hoppkulturen som har levd og blomstra i Marka. Jeg har funnet så godt som ingen.

Sin største betydning hadde markabakkene kanskje under krigen. De lå så befriende langt fra okkupasjonssoldatene, og det benyttet idrettsopposisjonen seg av.

– Jeg var med i Skeid under krigen. Klubben bygde badstue på Tømte og arrangerte mange jøssingrenn der i løpet av krigsårene. Nazistene hadde sine egne skirenn, men fra 1942 greide noen ildsjeler å arrangere i alt ti slike jøssingrenn i Marka, forteller Kaare Tømte i et intervju med Helge Haakenstad for Maridalens Venner.

– Etter rennet i 1943 innkalte statspolitiet flere løpere til avhør for å avdekke om dette var organiserte konkurranser ledet av avsatte idrettsledere, men gutta greide å prate seg vekk fra denne anklagen. I disse rennene hadde vi ikke nummer på brystet; vi skreik bare navnet vårt når vi passerte mål. Da kunne vi raskt blande oss med publikum og forsvinne i mengden. Vi måtte være på vakt, for flere ganger gikk det rykter om politirazzia, men jeg selv opplevde ikke noe slikt.

Trygve Christensen forteller om jøssingrennene blant annet i boka «Marka og Krigen». Han skriver om langrenn, ikke hopprenn. Men vi veit at det ble arrangert illegale hopprenn i *Kollbakkene*, *Linderudkollen* og andre steder, og vi veit at de arrangørstedene han omtaler, Kamphaug, Liggern, Tømte, også hadde hoppbakker. Det er ikke utenkelig at de ble brukt når det først var skirenn…

Etter hvert balla det på seg, og de illegale rennene ble svære greier. «Det siste illegale ski-NM» ble arrangert 25. februar 1945, og det var et langrenn over 17 km med start og mål på Tømte. Leif Tømte vant på hjemmebane, for tredje år på rad.

Det var imponerende, men oppslutningen om rennet var mye mer imponerende. Ikke bare hadde 110 deltakere funnet veien inn til Tømte, ifølge Christensen hadde mer enn tusen tilskuere kava seg opp bakkene denne krigsvintersøndagen.

Men vi skal glemme krigen, og så skal vi begynne vår fredfull reise etter et kart som er mer enn 120 år gammelt, hjemme hos det største hopptalentet som er vokst opp i blant de tunge grantrærne i våre deler av Nordmarka.

ULLEVÅLSETERBAKKEN

På Ullevålseter begynte det lenge før Reidar Otto. Det begynte med den andre *Skuldbakken*. Skuld var en av de første skiklubben i Oslomarka. Den ble stifta i

STJERNA SOM SLUKNA

Reidar Otto Ullevålseter fant aldri ut hvor god han kunne bli som skihopper. Og det angrer han fremdeles ikke på.

Han ble født i 1933, og han vokste opp med alle forutsetninger for å bli en god skihopper. Faren, Paul Pettersen, var glødende hoppinteressert, og sørga for at hoppbakkene lå på rekke og rad når lillegutten bare stavra seg over tunet på Ullevålseter.

– Etter hvert ble det mest i Kollbakkene. Der var jeg mye, og der traff jeg alltid kamerater. Hoppbakkene var samlingsplasser for oss gutta. Men det ble ikke så mange hopp, sjelden over fire, fem. Ofte færre, for hvis jeg fikk til et skikkelig godt et, så ga jeg meg, slik at jeg kunne ta med meg godfølelsen hjem, sier Reidar Otto, som var landets beste hopper i sin årsklasse i åra rett etter krigen. Han vant landsrennet i 1946, -47 og -50.

For at han skal slippe å si det selv, siterer vi storverket Norske Skiløpere fra 1955: «Fra 1946 til han dro til USA i 1953 var han å finne på toppen i alle de konkurranser han deltok i, uansett klasse. Han tok 50 1. premier.»

Men mest dramatisk var det da han ikke vant, i 1949. Da ble landsrennet arrangert i Trondheim, og hopperne fra Oslo gikk gatelangs og slang dagen før fordi bakken var stengt for preparering og klargjøring.

– Men så fikk vi høre at stjernene Torbjørn Falkanger og Arnfinn Bergmann hadde preparert Gråkallen. Vi bestemte oss for å hente ski og slå i hjel noen timer der, forteller Reidar Otto, som så at førstemann, sporsetteren, fikk liten fart og problemer med å komme over kulen.

– Jeg tenkte ikke på at farten ble en

Det var ikke noe å si på hverken skiføring eller stil hos Reidar Otto Ullevålseter i glansdagene.

1886, og bygde seg hytte på Ullevålseter i 1894. Der står Skuldstuen fremdeles i skogkanten. Og selvfølgelig skulle gutta ha hoppbakke!

Klubben levde til å begynne med en nomadetilværelse. Den aller første *Skuldbakken* ble bygd på Huseby i 1887, den andre ble bygd på Ullevålseter – angivelig i 1889, men den var ikke tegna inn på skikartet fra 1890 – den tredje under klub-

annen når sporet var kjørt, og bestemte meg for å gå en god del høyere for å få skikkelig fart.

Og det fikk han. Og en perfekt sats. Han fløy som en ørn helt ned i dalens bunn.

Der hadde heltene slurva med prepareringa.

– Jeg gikk rett gjennom, og ble stående bom stille.

Og en slik bråstopp er ikke bra.

– Jeg brakk høyre ski og venstre lårbein, sier Reidar Otto, som ble liggende tre måneder i ei trøndersk sjukehusseng med beinet i strekk.

– Men jeg vant landsrennet året etter.

Tre år seinere var han, som 19-åring, på nippet til å kvalifisere seg for OL i Oslo.

Men så var det slutt.

– Det var ingen sammenheng, men jeg fikk et tilbud om skistipend i USA som var for godt til at jeg kunne si nei.

Dermed ble det fire år med studier i Moscow, Idaho.

– Jeg hoppa der også, men det ble ikke det samme. Dermed fant jeg aldri ut hvor god jeg kunne bli, men jeg angrer ikke. For det første var det en stor opplevelse, for det andre fikk jeg utdannelse som både forstkandidat og siviløkonom. Det var mange hoppere som ikke hadde noe å falle tilbake på da karrieren var over.

Reidar Otto Ullevålseter i et avslappet øyeblikk, mellom omgangene?

bens to årige opphold ved Åmot i Sørkedalen tidlig på 90-tallet, mens den fjerde ble bygd langs veien mellom Skjennungen og Ullevålseter i 1907. Den ble seinere en del av det som i noen år var en populær alpinbakke ned fra Skjennungen.

Men selv om Skuld flytta på seg og bygde stadig nye bakker, var bakken på Ullevålseter kommet for å bli. Og ikke bare det, på 20-tallet utvida Skogvesenets

I lia bak Reidar Otto Ullevålseter bygde skiklubben Skuld den første hoppbakken på slutten av 1800-talelt. Seinere ble det flere Ullevålseterbakker, og et yrende liv. Det er bare intenst arbeid fra fru Gerd som har redda bakken fa å bli gjenerobra av naturen.

dynamiske oppsynsmann, seinere driftssjef, Paul Pettersen, som bodde på Ullevålseter, anlegget med ytterligere tre bakker.

– Det er mulig det var fire totalt, men jeg regner ikke med snøhoppene og tenker på det som to bakker. De to som hadde stillas. Den lille hvor en kunne hoppe 20 meter og den største hvor det var mulig å hoppe 35, sier Pettersens sønn, Reidar Otto Ullevålseter.

Han vokste opp med pappa som engasjert trener, og bakkene rett over tunet. Som vi har sett, det ga resultater. I åra rett etter krigen var han landets beste guttehopper i sin klasse.

Det skyldtes blant annet at drømmen om en «høyfjellsbane» – et Oslos svar på sveitsiske Davos – på Tryvann døde ganske raskt. Skøytebanen på Oslos tak ble anlagt i 1934. Selv om den først i 1966 ble degradert til parkeringsplass, sendte vinden, som stadig herjet den forblåste toppen, rekordambisjonene pokkerivold lenge før. Drømmen om en ny rekordbane måtte skrinlegges, og lysanlegget ble demontert.

– Det fikk Fatter'n. Han hengte opp halvparten av lampene i *Heggehølet* , og tok med seg den andre halvparten hit. Vi fikk et lysanlegg på 7000 watt, det lyste godt opp i skogen, og vi har fortsatt noen av de digre pærene liggende, sier Ullevålseter.

Flomlys var en sjeldenhet, hoppbakker flest ble bare brukt i dagslys – og på svarteste vinteren er det så få timer om dagen at bakkene i praksis bare ble brukt lørdag ettermiddag (kortere arbeidstid på lørdager) og søndag.

Men i *«Lysbakken»* på Ullevålseter var det mulig å hoppe selv om sola var gått ned. Og etter krigen, i 1945, fikk den største bakken også nytt stillas.

– Bakkene ble mye brukt. Det var populært med skoleskirenn, og en lang rekke skoler kom hit og hadde renn. De hoppa blant annet om en egen Ullevålseter-pokal. Og hver tirsdag i mange år kom lastebileier Støa fra Sagene opp med et billass med unge hoppere fra Koll, sier Ullevålseter, som var fornøyd med å ha kort vei til trening.

Reidar Otto Ullevålseter i et luftig svev hjemme i bakken på Ullevålseter.

– For de andre, som regel et lass med 15-20 gutter, ble det noen kalde turer på åpent lasteplan innover Maridalen til den ukentlige treninga. I det hele tatt var aktiviteten stor, men renn var det dårlig med her oppe, kjørerestriksjonene gjorde det for vanskelig å komme hit. Renn ble arrangert i *Kollbakkene*, sier Ullevålseter.

Ullevålseterbakken var en av mange hoppbakker som falt for skarpslipte motorsager i kjølvannet av ulykken i *Bækkelagsbakken* i 1960. Det skjedde i 1962.

Men i lia, rett over tunet for den populære markastua, er det lett å se hvor bakken lå. Foreløpig har fru Gerd klart å holde skogens forsøk på å vinne området tilbake i sjakk, ved å nappe opp det som kommer av små trær og busker.

TØMTEBAKKENE

Det er en vakker solfylt søndag i overgangen mellom seinsommeren og tidlighøsten. En parkert bil er det eneste som minner om liv på vollen rundt Tømte. Det er vanskelig å tenke seg vollen fylt av et tusenhodig troll som lavmælt – for ikke å vekke tyskerne – heia hjemmehåpet Leif Tømte inn til gull på 17 km i det siste illegale NM på ski, som ble arrangert her oppe 25. februar 1945.

Nå er det helt stille, bare et svakt sus som den milde vinden skaper der den presses inn mellom Mellom- og Øyungskollen.

Men det har vært mye liv her.

Fredfylt, forlatt og idyllisk på Tømte en høstdag i 2013. Før krigen begynte skiløpere fra Skeid å reise hit i helgene, og under krigen var det stor illegal aktivitet i løyper og bakker. Men hvor lå hoppbakken?

Ofte var det hoppere fra Skeid som skapte livet. Når de begynte å trekke opp til Tømte er uvisst, men de bygde ei badstue der oppe under krigen en gang, og de var ofte oppe og hoppa i de to *Tømtebakkene*, som også ble kalt *Tschudibakkene*.

– Det stemmer visst at de var der mye, men om det var Skeid som bygde hoppbakkene eller om de var der fra før, det veit jeg ikke, sier Tor-Erik Tømte, som ikke selv husker bakkene.

Hvor bakkene lå, er uvisst. I 1890 tegna ing. Bjerknes inn en bakke rett vest for gården. 120 år seinere mener Ronny Ramberg, med sitt erfarne blikk for hoppbakker, å se et gammelt, utglidd steinhopp i et kratt sør for gården. Om det er den første bakken, eller kanskje en Skeid bygde seinere, er helt uvisst.

BAKKENE PÅ LIGGERN

Å orientere etter et kart som er mer enn 120 år gammelt, er ikke enkelt. På sitt kart fra 1890 har ingeniøren tegna inn tre hoppbakker på Liggern. De lå på rekke

En gang var det yrende aktivitet i minst tre hoppbakker her på Liggern. Men lå bakkene her, rett ovenfor hovedhuset, hvor de er tegna inn på skikartet fra 1890…

… eller lå de her hvor det stadig ligger noen steinhauger som kan være restene av gamle steinhopp – eller kanskje det er enda eldre steinurer?

og rad nord og vest for ringen som markerer gården. Eller er det det ringen markerer? Og ligger våningshuset fremdeles der det lå i 1890?

Huset som står på plassen i dag ser ut som det er gammelt og har stått ei stund. Men kanskje har det bare stått i 70 år, eller 90, kanskje er det flytta litt fra det som sto der i 1890?

Det er ikke godt å si. Men hvis ringen til Bjerknes markerer våningshuset på Liggern, hvis det fortsatt står der det sto og hvis Bjerkens har tegna riktig, så lå den midterste av de tre bakkene der hvor den blåmerka stien i dag går opp til veien fra Gåslungen og videre mot Tømte.

Ramberg mener tre steinhauger i krattet litt sørvest for dagens våningshus er restene av de gamle bakkene, og at alt tyder på at det var bakker med et slakt unnarenn som det gikk an å hoppe 10-15 meter i.

Han kan godt ha rett. Men da stemmer ikke ing. Bjeknes' kart fra 1890 med dagens terreng.

Uansett hvor bakkene lå, så har det en gang vært stor aktivitet i dem, og spesielt i den som het *Haugerudbakken*. I Boka Nordmarksfolk fra 1985 skriver Egil Collett Aabel at det var et «aktivt skimiljø i Haugerudbakken». Mer skriver han ikke om den saken.

Et aktivt skimiljø var det på en rekke andre plasser i Marka. På resultatlistene etter skirenn kunne en i tillegg til de vi har nevnt, finne navn som Kamphaug, Slagetern, Hakloa og andre. Men hvordan det var med hoppbakkene veit jeg ikke så mye mer om enn at disse karene må ha trent et sted, og at det på kartet fra 1890 er tegna inn bakker nesten på hver eneste plass innover.

BAKKENE I MARIDALEN

– Vi var ikke opptatt av hvor gamle hoppbakkene var eller av hvem som hadde anlagt dem. Når det kom snø, var vi opptatt av å få bakken i stand og begynne å hoppe. Historien var vi ikke opptatt av, forteller Arne Berntsberg.

Han var ikke alene, ingen var opptatt av historien. Det er grunnen til at vi, med unntak for litt omtale av *Berntsbergbakkene*, ikke har funnet skriftlige kilder som omtaler hoppbakkene i Maridalen. Men vi har funnet mange muntlige. Og de kan berette om et stort antall bakker og høy aktivitet.

– Ja, vi drev på hele vinteren, forteller Berntsberg. Han ble født i 1930, vokste opp på Vaggestein og var en ivrig hopper.

– Helt fram til 1948, da dro jeg på flyskolen, var jeg mye i hoppbakkene. Mest i *Skarbakken*, men også i *Kudalsbakken*, hvor vi arrangerte «bygderenn», og de andre bakkene inne i dalen, oppe på Ullevålseter og

En gang var det yrende hoppaktivitet i Maridalen, men de fleste steder har det gått som i bunnen av den første Berntsbergbakken. Her er det ikke lett for en hopper å trenge gjennom.

borte i *Kollbakkene*, forteller han. Og så forteller han om en bakke ingen andre har nevnt, *Sørbråtabakken*.

– Den lå øst for det gamle hovedhuset på Sørbråtan, i juvet ned mot Dausjøelva. Vi hoppa vel 10-20 meter nedi der.

Og så trekker han enda en kanin opp av hatten.

– Inne ved Nordbråten hadde vi også en bakke. Vi kalt den *Nordbråtabakken*, og klubbmesterskapet i Maridalen IL ble arrangert der like etter krigen, jeg tror det var i 1947, minnes Berntsberg, som ble nummer to i mesterskapet.

Og sånn er det hele tida. Tore Brodin er den første som nevner *Vestbykollen* for forfatteren. Den skal ha ligget ved Vestby i Dausjøgrenda og hatt trehopp og kanskje et lite stillas.

Det er noen eksempler – det er helt sikkert en rekke andre – på bakker som var svært lokale. Rekkevidden for guttunger som ikke hadde råd til bussen, som gikk svært sjelden, var ikke så stor på 30-, 40- og 50-tallet. Derfor bygde de opp sine lokale bakker på samme sted vinter etter vinter. De måtte det, hvis de ville hoppe.

Å ha oversikt over alle er umulig. Den runden vi nå skal ut på, forteller ikke den hele og fulle sannhet om hopphistorien i Maridalen. Men forhåpentligvis får vi nevnt de fleste av de viktigste bakkene, og antallet i seg selv gir en pekepinn om den hektiske hoppaktiviteten som utspilte seg her fra de tidligste tider og helt opp mot 1980.

Det kan se ut som om mange av bakkene døde hen under krigen, sannsynligvis ble aktiviteten da konsentrert om de moderne *Kollbakkene*, delvis *Skolebakken* og bakker lenger ned mot byen.

BERNTSBERGBAKKEN

Det er ikke godt å skille et gammalt steinhopp fra ei helt naturlig mosegrodd lita ur. Men lokalkjente folk påstår at ura som ligger tilbaketrukket på et lite platå, er hoppet til den minste – og første – *Berntsbergbakken*.

Og hvis du ser nærmere etter så finner du spor etter noe som godt kan ha vært en steinsatt kul noen meter

Forfatteren i moderne sittestilling på gammalt hopp. Lokalkjente hevder bestemt at dette ikke er en hvilken som helst steinhaug, men hoppet til den lille og første Berntsbergbakken.

DEN FØRSTE SKIKONGEN

Lauritz Bergendahl (1887-1965) var vår første skikonge. Han hadde avslutta sin aktive karriere da vinter-OL (1924) og ski-VM (1925) ble arrangert for første gang. Dermed fikk sørkedølen aldri OL- eller VM-gull.

I hans tid var det ikke noe som var større enn Holmenkollrennet. Der vant Bergendahl, som var like god til å hoppe som til å gå på ski, både femmila og kombinert i 1910, -12, -13, -14 og -15. I 1914 var han 22 minutter foran neste mann på femmila!

I 1909 ble ski-NM arrangert for første gang. Bergendahl vant begge øvelser, kombinert og 30 km.

Bergendahl løp OL-fakkelen inn på Bislett i 1952, og kong Olav avduka et monument over ham i Sørkedalen i 1977.

Etter at han la opp, fikk han jobb hos Løvenskiold som skogvokter, med bolig på Sandermosen. Dermed ble han på sine eldre dager, husmann i Berntsbergbakken.

lenger ned, og inni krattet som vokser i veikanten er det spor etter noe som må ha vært en steinsatt overgang.

Jeg tror de lokalkjente har rett, og da er sjansen stor for at alle de skriftlige kildene jeg har kommet over – de er ikke mange og de kan godt ha felles opphav – tar feil. Der står det at *Berntsbergbakken* ble utbedra og utbygd tidlig på 20-tallet. Kanskje ble den rett og slett flytta hundre meter eller så nordover, og der bygd opp i en større utgave? Det er mest sannsynlig.

Men før vi begynner med begynnelsen, hvor er vi? Vi er på et lite platå i ei bratt li på østsida av elva som renner fra Dausjøen til Maridalsvannet. Fra hoppet på den store bakken ser vi rett ned på den lille plassen Berntsberg som ligger på nedsida av gården Sander, nede ved elva. Der var det i sin tid ei sag, derfor er bakken også kalt *Sagstubakken*.

1912?

Da er vi klare for begynnelsen. Den skal ha vært rundt 1912. Men den kan også ha vært før, for Maridalen skiklubb ble stifta allerede i 1897, og det skal ha vært den som bygde den første *Berntsbergbakken*.

Den var mye brukt fram til 1920. Da begynte den å forfalle. Det kan ha sam-

Noen la ned mye arbeid i bygge opp kulen i den store Berntsbergbakken. Den store steinkulen har naturen ennå ikke klart å ta tilbake, den ligger der og forteller i all stillhet sin historie.

menheng med at skiklubben gikk inn i Kjelsås IL, siden mange av dens medlemmer holdt til der.

Men alle ble ikke med. De som ble igjen, stifta etter noen år Maridalen IL. Laget skal ifølge tradisjonen ha satt i stand *Berntsbergbakken* igjen.

To bakker?

Men kanskje tar tradisjonen feil, kanskje bygde dets medlemmer rett og slett en ny og større bakke? Med stillas og greier skal det ha vært mulig å hoppe 50 meter i *Berntsbergbakken*, som i så fall var en av de største i byen. I *Holmenkollen* ble, som vi har nevnt noen ganger, ikke bakkerekorden 50 meter før i 1929.

Berntsbergbakken var stor, den var populær og den var mye brukt på 1920-tallet. Og ikke av hvem som helst. Lauritz Bergendahl var med på både preparering og trening, og begynte fra 1926 – da var han 39 år – å konkurrere i eldste klasse.

Inni her et sted stod stillaset til Berntsbergbakken, som i sin tid kanskje var den største hoppbakken i Oslo. Jeg fant ingen spor etter det inni den tette skogen.

OL-vinnerne Jacob Tullin Thams og Alf Andersen skal ifølge «Norske skiløpere» ha vært blant dem som brukte bakken mye. Andre hyppige gjester var nydalshopperne Lorang Andersen og Bjarne Rosén og Kjelsås' storhopper Ole Oulie. Den siste tok med seg vandrepokalen fra Maridalen som gullsmed Kristiansen satte opp i 1918, over til Kjelsås IL Det gjorde han i 1928, og da sto det 11 navn inngravert. Men utover på 30-tallet dalte interessen for hoppbakken langt inni Maridalen. I tillegg til at det for mange var langt inn til Berntsberg, så var bakken ikke lenger populær.

Slutt under krigen

– Den var, som Nydalsbakken, skummel å hoppe i; farten var stor og du kom høyt i svevet før du datt ned i det stupbratte unnarennet, forteller en som sjøl aldri hoppa i bakken, men som likevel hadde solid bakgrunn for egne meninger: – Faren min hoppa der mye.

Bakken begynte å forfalle, og da krigen kom, var det ikke så mye annet enn minnene igjen. I dag begynner også de å bli borte, og naturen er i ferd med å fjerne alle spor av de en gang så stolte hoppbakkene.

– Jeg husker vi hoppa der i 1942. Vi gikk på tur, kom forbi bakken og fant ut at vi skulle klatre opp på det råtne stillaset og prøve den. Det gikk bra, men det var eneste gangen jeg hoppa der, forteller Arne Berntsberg.

SKOLEBAKKEN

Med et skarpt blikk inn til venstre fra Gamle Maridalsvei like før du kommer opp til Maridalen skole, akkurat der hvor bommen stenger den store stia til Kamphaug, kan du se en åpning i skogen. Går du inn, vil du litt oppi den bratte og trange lia finne en steinhaug som er restene av et hopp. Der lå *Skolebakken*.

– Den var trang og skummel, og ikke noe god å hoppe i. Så selv om den lå rett over veien for skolen, så ble den ikke mye brukt i min tid, minnes Reidar Otto Ullevålseter, som gikk på Maridalen skole under krigen, og måtte ta turen ned dit annenhver dag.

– Ikke en gang skolerenn ble arrangert der, så vidt jeg kan huske.

Men bakken var den som lengst ble holdt i hevd og brukt i hele Maridalen. Til godt ute på 70-tallet, kanskje helt opp mot 1980, sørget vaktmester Støen

Selv etter utbygging og utbedring var unnarennet i Skolebakken ganske smalt og ganske skummelt.

Det gamle steinhoppet er nesten intakt.

For mange var dette et skremmende syn på vinterstid; utsikten fra hoppet i Skolebakken. Gamle Maridalsvei kan sees i bakgrunnen.

på Maridalen skole, ildsjel og hoppentusiast, for at det var stor aktivitet i bakken.

Utbedra

Men det var en annen bakke enn den Ullevålseter husker fra krigstida.

– Ja, bakken lå død og hadde grodd igjen i mange år da den ble rydda og utbedra over flere år og satt i stand igjen i siste halvdel av 60-tallet. En som jobba i Veivesenet skaffa dynamitt og fikk sprengt slik at det ikke var så trangt og skummelt rett etter utgangen fra hoppet. Ovarennet ble delvis steinsatt og det ble satt opp lys, sier Jan-Edvard Monsrud.

Han var en av få som ikke hoppa, han var blant dem som svingte utenom

Her er de sørgelige restene av det som en gang var flomlyset i Skolebakken.

hoppet når han kjørte ned *Skolebakken*. Og veien over hoppet ble ikke noe mer fristende etter at en lærer skulle bevise at det ikke var noe skummelt å hoppe.

– Han dro skikkelig til, og endte med å brekke to ski! sier Monsrud.

En stund var det et yrende liv i *Skolebakken*, både på dagtid i skoletida og etter at vintermørket senka seg om kvelden. Men så begynte det å dabbe av. Og pluss minus 1980 var det slutt.

– Jeg tror det var to grunner til det. Det ble etter hvert for mye jobb å holde bakken i stand, og så ble det færre og færre som hadde de hoppskiene som var nødvendige for å sette utfor bakken, sier Monsrud.

Skolebakken er en av de gamle bakkene det kanskje fortsatt er et lite håp for; naturen er foreløpig kommet så kort i sin gjenerobring, at det ikke skal veldig mye arbeid til før den er klar igjen. Hvis noen gidder.

SKARBAKKENE

Kanskje var det her det begynte, inni Maridalen. I hvert fall kan det se sånn ut i standardverket «Norske skiløpere» som skriver følgende om et renn som skal ha

blitt arrangert i en bakke ved Skar allerede i 1884: «Rennet var av privat natur, og det ble arrangert av Harald Lilloe og agronom Høybraaten fra Eidsvoll». Mer står det ikke, men det er nok til å fastslå at bakkene ved Skar var tidlig ute. Selv om de ikke er tegna inn på det mye omtalte kartet fra 1890.

For det var to av den. Den største lå rett på oversida av steinbruddet som er godt synlig på høyre hånd i den bratte bakken opp gamleveien fra Skar. I den skal det ha vært mulig å hoppe 40 meter.

Den andre lå litt lenger oppe i bakken, ved bekken etter Skar gård, og var mye mindre.

– Jeg kan ikke huske at det var mer enn én bakke, sannsynligvis den lille. Vi lagde hopp midt i veien. Trafikken var så liten at det stort sett ikke var noe problem. Kom det en bil som ødela hoppet, spadde vi opp et nytt, sier Tore Brodin (1931).

Bare en gang gikk det helt galt, det var da fiskebilen kom over hoppet med forhjulene. Men ikke med bakhjulene. Dermed hang den der.

– Ja, det var en spesiell episode, sier Brodin, som mener at aktiviteten i bakken tok slutt med krigen.

– Ja, jeg kan ikke huske at det ble hoppa der etter krigen.

Arne Berntsberg minnes også *Skarbakken*, men mener at hoppet i hans tid var akkurat på nedsida av veien, som selvfølgelig ble brøyta om vinteren.

– Hver gang brøytebilen hadde vært ute måtte vi fram med spaden og fjerne brøytekantene der ovarennet kryssa veien. Men vi var mye i den bakken på slutten av 30-tallet.

Omtrent her, midt i veien hvor Tore Brodin står, lå hoppet til den ene Skarbakken hvor fiskebilen en gang «gikk på grunn».

MÅSABAKKEN

Måsabakken lå litt nede på jordet ved bekken som krysser veien litt innafor Maridalen skole. De tøffeste tok fart –

selvfølgelig var det naturlig fart og ikke noe oppbygd stillas – oppe fra veien. Ved bekken nede på jordet lå et hopp som var litt skummelt fordi det var stort.

– Som i de fleste av de andre småbakkene var det mulig å strekke seg 10-15 meter i *Måsabakken*, sier Reidar Otto Ullevålseter. *Sagabakken* skal ha vært en bakke i samme klasse, som lå litt lenger innover, der det i dag heter Gamle Maridalsvei 57.

TURTERBAKKEN

Hoppet i denne bakken var hundre prosent naturlig, det var en diger stein som lå helt inntil veien, men et par meter høyere. Det betyr at de dristige unge menn hoppa over veien.

– Men under krigen var ikke det noe problem. Det var ikke hver dag det kom en bil på den smale veien, minnes Tore D. Brodin.

Bakken var mye brukt, blant annet ble det på 40-og 50-tallet arrangert skoleskirenn i bakken hvor de dristigste strakk seg 12,13 meter.

– Det var ikke så langt, men bakken var bratt og ganske skummel, sier Brodin.

BRUABAKKENE

På ingeniør Bjerknes' kart fra 1890, det som angivelig er verdens eldste skikart, er det merket av to bakker i Maridalen. Begge ligger ved Hammern. Det kan ha vært *Bruabakkene*, som også omtales som *Myrabakkene*. Her skal maridølene ha arrangert hopprenn allerede på 1870-tallet.

– At de to navnene brukes, er ikke så rart. Bakkene hadde begge – i min tid kan jeg bare huske at det var én bakke der – slette nede på Bruamyra, myrdraget som strekker seg fra Skjervensaga til Hammern, sier Reidar Otto Ullevålseter, som hadde skoleveien sin forbi bakkken.

– Jeg minnes at det var en liten bakke nede ved brua på Hammern. Den lå vestvendt på baksida av den lille kollen langs Maridalsveien. Det var ikke mye vi hoppa der, sier Ullevålseter.

Og det stemmer godt med Rambergs observasjoner fra nyere tid. Etter å ha rota rundt i krattet mener han å ha funnet begge bakkene. Først den nederste, den Ullevålseter hoppa i, som skiller seg ut ved at den ligger «feil vei». Den ligger ikke østvendt i den store Skjervenåsen, men vestvendt, på baksida av den lille kollen som ligger langs Maridalsveien fra Skjervensaga til der Ullevålseterveien tar av ved Hammern.

– Unnarennet har vært brattere enn det som var vanlig på 1880-tallet, mens ovarennet var langt, slakt og kronglete, skriver Ramberg som mener at det kan ha

vært mulig å strekke seg 12-15 meter når unggutter i Maridalen møttes til hoppdyst på slutten av 1800-talet.

– Det var vanskelig å finne bakken, for både veien, stiene og elva går annerledes i dag enn på kartet fra 1890. Men den synes godt i terrenget når en først veit hvor den er, og det ligger igjen et utglidd steinhopp.

Forfatteren, som har et mye mindre trenet blikk for hoppbakker, fant ikke restene av steinhoppet, men naturen har nesten skapt en ferdig hoppbakke. En skarp kant, nesten et hopp, danner overgangen mellom et slakt ovarenn og et kort, bratt unnarenn. Som skapt for moderne hopping slik brødrene Hemmestveit innførte den i Nydalen rundt 1880, med hoppet øverst i unnarennet.

Ramberg skriver at han også har funnet de utglidde restene av et gammalt steinhopp mellom fjerde og femte stolpe på turveien i retning Skjerven. Han mener det kan være restene av det som kanskje var den aller første bakken ved Hammern.

SANDBAKKEN

Den skal tidlig krøkes som god krok skal bli, heter det ordtaket. Arne Berntsberg ble tidlig krøka.

– Jeg var vel fire, fem år da jeg begynte å hoppe i *Sandbakken*, anslår han nesten 80 år seinere. Men så hadde han ikke lang vei til hoppbakken da han vokste opp på Øvre Vaggestein i mellomkrigstida.

– Nei, bakken begynte rett vest for uthuset, og så gikk den ned mot Skarselva like før elva renner under Maridalsveien.

Og i den bakken var det et yrende liv i mellomkrigstida.

– Ja, den lå sentralt, så det ble ofte til at vi smårollingene i Nordkroken, som det gjerne het oppi der, møttes i bakken vinterstid. På det beste hoppa vi 15-20 meter.

– Og i den bakken slapp dere utfor gutter som ikke hadde begynt på skolen?

– Ja ja, men det gikk kanskje ikke så langt som jeg sa. Men 10-15 meter hoppa vi helt sikkert, sier Berntsberg.

Den tunge veien. Bildet illustrerer hoppsportens situasjon. Den sliter i tung motbakke, og har vanskelig for å rekruttere unge hoppere. Bildet er tatt i Blue Mountains, Oregon i 1955, og Reidar Otto Ullevålseter og Per Vinju sliter seg med tunge ski opp til et nytt hopp som nummer tre og fire.

Stein Erik Kirkebøen vokste på 60-tallet opp på Abildsø, med utsikt til Bækkelagsbakkene. Han har bodd på Kjelsås i 30 år men visste lite om den lokale hoppkulturen før han fikk gleden av å jobbe med denne årboka. Han jobber til daglig som journalist i Aftenposten Osloby, og har tidligere skrevet «Dobbelttak og langpasninger. Kjelsås IL gjennom hundre år».

Årsmøteinnkalling for Maridalens venner og Maridalsspillet

ÅRSMØTE I MARIDALENS VENNER OG MARIDALSSPILLET 2014

Innkalling til årsmøte 2014

Tid: Torsdag 27. mars kl. 19.00
Sted: Maridalen Velhus, krysset Maridalsveien/Kasaveien

I Stein Erik Kirkebøen: Skibakker og skihopping i Maridalen og i verden
Thor Gotaas: Femmila

II Forslag til dagsorden årsmøte Maridalens Venner:

1. Valg av dirigent og referent
2. Godkjenning av innkalling
3. Godkjenning av dagsorden
4. Årsmelding
5. Regnskap
6. Innkomne forslag
7. Fastsettelse av kontingent for 2014
8. Valg

III Årsmøte Maridalsspillet

Servering av kaffe og eplekaker fra Ullevålseter.

Salg av bøker.

Vel møtt!

Hilsen styret

ÅRSMELDING MARIDALENS VENNER 2013

1. Styret i 2013
Leder Tor Øystein Olsen
Konvallveien 67
2742 Grua
e-post: maridalensvenner@mobilpost.no

Nestleder/sekretær Lars Flugsrud
Gamle Maridalsvei 86
0890 Oslo
e-post: lars.flugsrud@grindaker.no

Kasserer Thor Furuholmen
Huk Aveny 50B
0287 Oslo
e-post: tf@vidsjaa.no

Styremedlem Jon Ivar Bakke
Skjerven gård
Maridalsveien 469
0890 Oslo
e-post: toribakk@online.no

Styremedlem Otto Ullevålseter
Ullevålseter, Nordmarka
0890 Oslo
e-post: reiott@online.no

Styremedlem Per Skorge
Øvre Kirkeby gård
Maridalsveien 500
0890 Oslo
e-post: per.skorge@bondelaget.no

Styremedlem Ragnhild Storaker
Gamle Maridalsvei 134
0890 Oslo
e-post: rastora@online.no

Varamedlem Anne-Lise Siljeholm Hansen
Treschows gate 21
0470 Oslo
e-post: a.l.s.hansen@matnat.uio.no

Varamedlem Jan Oseth
Sørbråtv. 39
0891 Oslo
e-post: jan.oseth@gmail.com

Varamedlem Rune Martinsen
Carl Kjelsens vei 58

0880 Oslo
e-post: trommerune@gmail.com

Varamedlem Aslak Sira Myhre
Svensenga 126
0882 Oslo
e-post: aslak@litteraturhuset.no

2. Andre tillitsverv
Revisor: Vekstra Hadeland Regnskap AS
Valgkomité: Ivar Bakke, Christian Dons og John Eirik Telle

3. Visjon for Maridalens Venner
Visjonen for Maridalens Venner er:
*"Maridalen skal være et **kunnskapssenter** for kulturlandskap, og ei **levende** og **livskraftig kulturbygd**!"*

4. Mål for Maridalens Venner 2013
Maridalens Venner ble stiftet i 1970 for å hindre at dalens gårder skulle bli revet. På 80- og 90-tallet var det arbeidet for vern av Maridalen og kampen mot golfbaneanlegg som fikk mest oppmerksomhet. Maridalens Venner var med på å forhindre en kommunal rivningsplan og bidro til at det isteden ble utarbeidet en statlig verneplan. I dag jobber foreningen for å oppnå **formålet** med vernet av dalen, det **å ta vare på et historisk jord- og skogbrukslandskap**. Man kan si at Maridalens Venner har utviklet seg fra å bekjempe en **rivningsplan** på 70-tallet, via å få utarbeidet en **verneplan** på 90-tallet, til i dag å jobbe for å oppnå formålet med verneplanen gjennom å utarbeide konkrete **handlingsplaner.** Følgende oppgaver er derfor viktige: Tiltak mot gjengroing av landskapet, bevaring og oppgradering av bygningsmassen i Maridalen og tiltak for å fremme og tilrettelegge for friluftsliv i dalen.

Maridalens Venner jobber aktivt for å bevare og utvikle det vakre og egenartede kulturlandskapet i Maridalen. Vi tar del i arbeidet som gjør dalen til ei levende og livskraftig jord- og skogbruksbygd. Dette oppnår vi gjennom:

1. Skjøtselstiltak – kampen mot gjengroingen!
2. Kulturarrangementer
3. Årsskrift
4. Nettstedet www.maridalensvenner.no

Mål 1) Skjøtselstiltak – kampen mot gjengroingen!
Dagens utfordring er: **Hvordan forvalte vernevedtaket i praksis for å oppnå formålet med vernet?** Maridalen er et jord- og skogbrukslandskap med dype historiske røtter. Vi vektlegger bevaring av *naturtyper*, *vegetasjonstyper* og *kulturmarkstyper*, og det *artsmangfoldet* og de *kulturminnene* som er knyttet til disse, og som sammen viser særpreg fra tidligere tiders jordbrukslandskap.

Maridalens Venner ønsker å samle alle gode krefter, private og offentlige aktører, organisasjoner, lokalbefolkning og gårdbrukere for å få realisert innholdet i verneplanen og for å oppnå formålet med vernet.

Etter at Maridalen ble vernet som landskapsvernområde, har vi fått mange oppgaver å ta tak i. Gammel kulturmark skal ryddes og restaureres. Verneverdige hus skal vedlikeholdes. Styvingstrær og andre trær skal beskjæres. Gamle ferdselsveier, vann- og elveanlegg og andre

kulturminner skal restaureres og vedlikeholdes. Det skal tilrettelegges for friluftsliv. Kulturarrangementene skal videreutvikles. Dalen skal ha et levende bygdemiljø med aktive og sjølstendige bønder. Alt dette skal folkeopplyses. For at disse oppgavene skal kunne omsettes til aktiv handling i samsvar med målet for vern av Maridalen, kreves kompetanse, engasjement, arbeidskraft, evne til å prioritere og samarbeide, og tilstrekkelige bevilgninger.

Maridalens Venner har *sju delmål* når det gjelder *forvaltningen av landskapet* (se også tidligere årsmeldinger for Maridalens Venner).

Maridalens Venner skal:

a) Fullføre restaureringen av de høyest prioriterte *slåttemarkene* i Maridalen. Årlig slått og raking vil bli gjennomført.
b) Bidra til at de høyest prioriterte gjengrodde *beitemarkene* blir restaurert og tatt i bruk.
c) Bidra til at de høyest prioriterte tilplantede og/eller gjengrodde områdene med *fulldyrka mark* blir restaurert og tilbakeført til fulldyrka mark.
d) Bidra til at *skogbryn* (gradvis overgang mellom fulldyrka mark og skogsmark, også kalt randsoner) blir ryddet og restaurert, særlig mot sør, vest og øst og i områder med størst verneverdi.
e) Bidra til at verneverdige forfalne *gårdsbygninger* blir restaurert.
f) Bidra til at *veikantene* langs hovedveiene i Maridalen blir ryddet i en forsvarlig bredde. Påse at veikantene blir slått med flere meters bredde hvert år og til riktig tidspunkt.
g) Bidra til at byggingen av egne *turveier* til, i, gjennom og fra Maridalen blir fullført. På denne måten vil vi oppnå en helhetlig tilrettelegging, som vil fremme friluftslivet i dalen.

Mål 2) Kulturarrangementer
Maridalens Venner er medarrangør i forbindelse med kulturarrangementer ved kirkeruinene i pinsa og på olsok. Dessuten arrangerer vi orkidétur på Slåttemyra i Nittedal.

Det årlige arrangementet "Maridalsspillet" blir satt i scene av foreningen Maridalsspillet. Maridalsspillet er en egen medlemsorganisasjon med eget nettsted, www.maridalsspillet.no. De som er medlem i Maridalens Venner, er automatisk medlem også i Maridalsspillet.

Mål 3) Årsskrift
Hvert år gir vi ut et innholdsrikt årsskrift. Tema for årsskriftet 2014 blir: Historiske hoppbakker i Maridalen og Nordmarka øst. Forfatter blir Stein Erik Kirkebøen.

Mål 4) Nettstedet www.maridalensvenner.no
En stor oppgave blir å videreutvikle nettstedet www.maridalensvenner.no.

5. Måloppnåelse
Mål 1) Skjøtselstiltak – kampen mot gjengroingen!

- *Delmål a) Restaurering og årlig pleie av slåttemarker*
  Her vises det til kapittel 8.

- *Delmål b) Restaurering av beitemarker*
  Her vises det til kapittel 9.

- *Delmål c) Restaurering av fulldyrka mark*
  Her har det ikke skjedd noe nytt i 2013.

- *Delmål d) Skogbryn (gradvis overgang mellom fulldyrka mark og skogsmark, også kalt randsoner) blir restaurert*
  Ingen nye skogbryn er blitt restaurert i år.

- *Delmål e) Gårdsbygninger blir restaurert*
  Ingen nye gårdsbygninger er ferdigrestaurert.

- *Delmål f) Rydding av veikantene*
  Bymiljøetaten slo veikantene i en meters bredde på forsommeren. Seinere ble veikantene i dalen slått med flere meters bredde. Det er ikke foretatt noen restaurering av veikantene.

- *Delmål g) Fullføre byggingen av egne turveier til, i, gjennom og fra Maridalen*
  I forbindelse med bystyrets behandling av flerbruksplanen for Oslo kommunes skoger 2007–2015 fattet bystyret 20. juni 2007 følgende vedtak: "Det anlegges en asfaltert sykkelvei på veiskulderen langs Maridalsveien." Miljøverndepartementet (MD) har, i brev av 20. august 2010, i henhold til markalovens § 6, gitt tillatelse til at arbeidet med reguleringsplanen for sykkelveien blir igangsatt. I dette brevet presiserer MD at Oslo kommune, i tillegg til alternativet med separat gang- og sykkelvei, også må utrede et alternativ med bred veiskulder.

  Høsten 2012 ble det gjennom annonse i dagspressen meldt om oppstart av planarbeid i forbindelse med tiltak for myke trafikanter langs Maridalsveien mellom Brekke og Hammeren. I februar 2013 kom planbeskrivelsen. I planbeskrivelsen framkommer det at Hjellnes Concult AS, på vegne av Oslo kommune, ved Bymiljøetaten, fortsetter arbeidet med reguleringsplanens to alternativer.

  Gå inn på nettsidene www.maridalensvenner.no. I navigeringen til venstre på nettsidene, under "Kulturlandskap", finner du knappen "Ferdselsveiplan". Her kan du lese artikkelen "Fylkesmannens og Oslo bystyres vedtak om gang- og sykkelvei i Maridalen".

  Se også tidligere årsmeldinger fra Maridalens Venner og følg med på saksinnsyn hos Plan- og bygningsetaten. Søk på saksnummer "200903491 Maridalsveien fra Brekke til Hammeren – Planinitiativ for offentlig trafikkområde – Sykkelvei".

Mål 2) Kulturarrangementer – se kapittel 6. Se også egen årsmelding fra Maridalsspillet.

Mål 3) Årsskrift
Tittelen på årsskriftet 2014 er: "Klart? I farta … Skibakker og skihopping i Maridalen og i verden". Forfatter er Stein Erik Kirkebøen.

Mål 4) Nettstedet www.maridalensvenner.no
Arbeidet med å videreutvikle vårt eget nettsted pågår kontinuerlig. Nettstedet er et viktig redskap i arbeidet for å realisere Maridalens Venners visjon om at Maridalen skal være et kunnskapssenter for kulturlandskap.

6. Kulturarrangementer (se egen årsmelding fra Maridalsspillet)
a) 2. pinsedag
Årets prostigudstjeneste ble ledet av prost Trond Bakkevig. Omkring 250 personer deltok under gudstjenesten. Etter gudstjenesten var det aktiviteter på Maridalen Bygdetun. Arrangementet er et samarbeid mellom Vestre Aker prosti, Grefsen menighet, Maridalen menighet, Maridalens Venner og Maridalen Bygdetun.

b) Orkidétur til Slåttemyra, Nittedal
Søndag 30. juni deltok 70 personer på en vandring på Slåttemyra. Denne vandringen var et samarbeid mellom Nittedal Historielag og Maridalens Venner. Arrangementet ble åpnet av Øyvind Grandum med lur og bukkehorn. Deretter var det Prøysen-sang ved Hans Christian Høie, Torill Lund Born, Henning Værnes og Hilde Irene Sunde. Det ble servert gratis skaukaffe. Tor Øystein Olsen ledet vandringen på myra. Avisa Varingen dekte arrangementet over to sider.

c) Olsok
Årets olsokgudstjeneste foregikk inne i kirkeruinene og ble ledet av sokneprest Egil Stray Nordberg.

7. Temamøte
Siden 2002 har Maridalens Venner gjennomført en serie med temamøter. Vi ønsker at Maridalens Venner skal være et åpent forum for debatt, studier og folkeopplysning for alle som er interessert i forvaltningen av Maridalen. Vi inviterer spesielt folk fra dalen (særlig gårdbrukere), fagfolk, grunneiere, Friluftsrådet, politikere, Fylkesmannen og ulike kommunale etater.

Følgende tema har vært diskutert i 2013:
- Samtale om jordbrukspolitikk

Møtet ble holdt i Drengestua på Skjerven gård.

8. Restaurering og årlig pleie av slåttemarker i 2013
Arbeid som er utført av Maridalens Venner (se også punkt 9):
Bjørkelunden – ei magereng
I mai ble flere styvingstrær "lauvet" etter fem års vekst. Midtsommers ble hele enga slått med ryddesag med krattkniv. Graset ble raket og fjernet. Stammeskudd og rotskudd på styvingstrærne ble fjernet. Stubber og steiner ble fjernet for å lette framtidig slått.

Rikenga
Den nordligste delen av enga ble midtsommers slått med ryddesag med krattkniv. Graset ble raket og fjernet. I det samme området ble stammeskudd og rotskudd på styvingstrærne fjernet. Stubber og steiner ble fjernet for å lette framtidig slått. Noen store grantrær ble fjernet i nordenden av enga.

Bekkedalen
Noe av den midtre delen av bekkedalsenga ble slått med ryddesag med krattkniv midtsommers. Graset ble raket og fjernet. Noen store trær ble fjernet i kanten mot vest.

Den mest artsrike delen av *enga rundt Martinhytta* ble på forsommeren slått med ryddesag med krattkniv. Graset ble raket og fjernet. Denne delen av enga er fargerik med mye ballblom, knollerteknapp og orkidéen grov nattfiol. Siste gang enga ble slått, var i 2008. Nesten hele Martinhytta ble beiset av Knut Jarle og Rita Wiik. En stor takk til dem! Siste gang hytta ble beiset, var i 1992, da av Einar Linderud.

Familien Dons takkes for raking, rydding av trær og brenning av kvist. Anders T. Aasgaard takkes for rydding av trær og brenning av kvist. Rita Wiik takkes for raking av gras.

9. Rydding av beitemark i Maridalen i 2013
Maridalens Venner ønsker å bidra til at årlig nødvendig vedlikehold (fjerning av uønsket oppslag) blir utført i de ryddede havnehagene.

Oppsummering av utført arbeid i Skjervenhagen, Øvre Kirkebyhagen og Vaggesteinhagen i 2013:
I løpet av beitesesongen har Skjerven gård, Øvre Kirkeby gård og Øvre Vaggestein gård fjernet uønsket oppslag i de ryddede delene av havnehagene. Maridalens Venner har i 2013 støttet dette arbeidet med til sammen kr 35 000 (inklusive støtte til slått rundt Kirkeruinene, slått av turveien fra Hammeren – via Kirkeby – til Hønefoten og slått rundt Maridalen kirke).

10. Omvisning
Tor Øystein Olsen har hatt omvisning i Kirkebyområdet for studenter ved Institutt for landskapsplanlegging ved Universitetet for miljø og biovitenskap (UMB).

11. Fylkesmannens rådgivende gruppe
Det har vært avholdt ett møte i den rådgivende gruppa for forvaltningen av Maridalen landskapsvernområde. Etter initiativ fra Maridalens Venner ble følgende saker diskutert: Formålet med gruppa, verneformålet, styrking av bosettingen, gang- og sykkelvei, Skar leir, oppgradering av renseanleggene, skjøtselstiltak og beverbestanden i Maridalen.

12. Bystyret i Oslo bevilget kr 800 000 til Maridalens Venner
Bystyret i Oslo vedtok i desember 2012 budsjett for Oslo kommune for 2013. I dette budsjettvedtaket ble det bevilget kr 800 000 til Maridalens Venner.

13. Godtgjøring til leder av Maridalens Venner
Brutto årslønn til leder i 2013 var 450 000 (eksklusiv arbeidsgiveravgift og administrering av lønn). I tillegg kommer lovpålagt innskuddspensjon.

Maridalens Venner har arbeidsgiveransvaret, og Carsten Bakke er administrativt ansvarlig.

PROTOKOLL FRA ÅRSMØTE I MARIDALENS VENNER 2013

Årsmøte i Maridalens Venner ble avholdt torsdag 21. mars i Maridalen Velhus.
Lederen Tor Øystein Olsen ønsket velkommen.
Før årsmøtet var det konsert med markaviser ved Jørn Simen Øverli og Kjetil Skaslien.

1. Valg av ordstyrer og referent
Stein Buan ble valgt til ordstyrer og Lars Flugsrud til referent.

2. Godkjenning av innkalling
Årsmøteinnkallingen ble godkjent.

3. Godkjenning av dagsorden
Dagsorden ble godkjent.

4. Årsmelding
Til punkt 2 i årsmeldingen: Styret valgte ny revisor etter at årsmeldingen gikk i trykken.
Revisor er Vekstra Hadeland Regnskap AS.
Årsmeldingen ble enstemmig godkjent.

5. Regnskap
Regnskapet ble delt ut og gjennomgått. Revisors beretning ble delt ut. Det ble gitt orientering fra styreleder om forslag til budsjett. Budsjettet vil bli behandlet på neste styremøte.
Regnskapet ble enstemmig godkjent.

6. Innkomne forslag
Ingen innkomne forslag.

7. Fastsettelse av kontingent for 2013
Kontingenten ble enstemmig vedtatt videreført med kr 150.

8. Valg
Valgkomiteen ved Christian Dons framla valgkomiteens forslag. Følgende ble valgt ved akklamasjon:

Styret:
Tor Øystein Olsen, leder, ikke på valg
Lars Flugsrud, ikke på valg
Thor Furuholmen, ikke på valg
Ragnhild Storaker, ikke på valg
Jon Ivar Bakke, valgt for to år
Otto Ullevålseter, valgt for to år
Per Skorge, valgt for to år

Varamedlemmer til styret, alle valgt for ett år:
Jan Oseth
Anne-Lise Siljeholm Hansen
Aslak Sira Myhre
Rune Martinsen

Valg av revisor, valgt for ett år:
Vekstra Hadeland Regnskap AS ble valgt som revisor.

Valg av valgkomite, valgt for ett år:
John Eirik Telle, Ivar Bakke og Christian Dons.

Årsmøtet avsluttet med kaffe og de beste eplekaker fra Ullevålseter.

Lars Flugsrud
Referent

Regnskap for Maridalens Venner

Regnskapsåret fra 1. januar 2012 til 31. desember 2012

	Inntekter	Utgifter
Kontingenter og støttebeløp	79 950	
Støtte fra Oslo kommune	800 000	
Renter	14 433	
Årsskrift 2012		132 691
Kulturarrangementer		15 756
Nettsted		6 838
Skjøtselstiltak		69 251
Skjøtselstiltak Slåttemyra		80 000
Kjøregodtgjøring		10 000
Medlemssørvis		12 770
Mobiltelefon og internett		30 794
Bruttolønn til leder		421 217
Arbeidsgiveravgift og admin. lønn leder		66 237
Innskuddspensjon		8 354
Administrasjon og IT-utstyr		38 338
Martinhytta		23 467
Støtte til Maridalen Bygdetun		40 000
Sum	894 383	955 713
Underskudd		(61 330)
Sum	894 383	894 383

Balanse	**31.12.2012**	**31.12.2011**
DNB, driftskonto	66 387,56	62 022,27
DNB, kapitalkonto	291 244,48	356 948,00
Odal Sparebank lønnskonto	10 832,56	36 298,35
Trekkinnskudd	16 694,00	22 094,00
Skyldig skattetrekk	(22 824,00)	(44 262,00)
Skyldig arbeidsgiveravgift	(3 767,50)	(13 203,50)
Sum netto beholdning	358 567,10	419 897,12
Underskudd		(61 330,02)
Sum	358 567,10	358 567,10

BEHOLDNING 31.12.2012	
Bankinnskudd 31.12.12	385 158,60
Sum beholdning	385 158,60
Egenkapital 31.12.2011	419 897,12
Årets underskudd	- 61 330,02
Egenkapital 31.12.2012	358 567,10

GJELD OG EGENKAPITAL 31.12.2012	
Skyldige offentlige avgifter	26 591,50
Egenkapital	358 567,10
Sum gjeld og egenkapital	385 158,60

Thor Furuholmen
Kasserer

Tor Øystein Olsen
Leder

Vekstra
Hadeland Regnskap AS

Maridalens Venner

Konvallvegen 67
2742 GRUA

Revisjonsberetning for 2012 Maridalens Venner

Uttalelse om regnskapet
Jeg har revidert regnskapet for Maridalens Venner som består av balanse pr 31. desember 2012 og resultatregnskap. Regnskapet er ført etter kontantprinsippet og avgis av foreningens styre.

Revisors oppgaver og plikter
Vår oppgave er å gi uttrykk for en mening om dette regnskapet på bakgrunn av vår revisjon. Revisjonen omfatter kontroll av utvalgte deler av materialet som underbygger informasjon i det ferdige regnskapet, vurdering av de benyttede regnskapsprinsipper, vurdering av innholdet i og presentasjonen av regnskapet.

Konklusjon
Etter min mening gir regnskapet et riktig bilde av foreningens stilling pr 31. desember 2012 og av driften i regnskapsåret.

Lunner 21. mars 2013

Vekstra Hadeland Regnskap AS

Berit Sunnset

Berit Sunnset
Autorisert regnskapsfører

MARIDALSSPILLET

Årsmøte Maridalsspillet 2014

1. Godkjenning av innkalling
   Forslag til vedtak: **Godkjennes**

2. Godkjenning av dagsorden
   Forslag til vedtak: **Godkjennes**

3. Valg av møteleder
   Forslag til vedtak: **Markus Løveid**

4. Valg av referent
   Forslag til vedtak: **Lars Flugsrud**

5. Valg av en person til å skrive undertegne protokollen ved siden av møteleder
   Forslag til vedtak: **Lars Flugsrud**

7. Årsmelding 2013
   Forslag til vedtak: **Godkjennes**

6. Regnskap 2013
   Forslag til vedtak: **Godkjennes**

7. Innkomne forslag

   a. Styreperioden for medlemmer av styret i Maridalsspillet endres til; Maridalsspillets styre velges for perioder som følger den kommende oppsetning, slik at samme styre har mulighet til å følge dette hele veien.Styreperioden blir da fra september til september.Det gml. styret er ansvarlig for å sluttføre alt som har med «deres» oppsetning å gjøre. dvs. avslutte regnskap, årsmelding osv. Forslag til vedtak: **Godkjennes**

   b. Hvis sak a. til vedteksendringene blir vedtatt foreslås det at det sittende styret sitter til september 2014, samt at de sluttfører alt vedr. denne oppsetningen, med unntak av styremedlem Anne-

Lise S. Hansen som trekker seg på dette årsmøtet. Forslag til vedtak: **Godkjennes**

c. Hvis sak a. til vedltektsendringer blir vedtatt velger årsmøte nytt styre som tiltrår i september 2014, men har møterett i styret, som observatør fra første styremøte etter årsmøtet. Forslag til vedtak: **Godkjennes**

8. Valg

Styret har bestått av
Markus Løveid, styreleder
Lars Flugsrud, nestleder
Anne-Lise S. Hansen, styremedlem
Mari Mehus, styremedlem
Anne-Marthe L. Engnes, varamedlem
Irene Isaksen, varamedlem

På valg er:
Styreleder Markus Løveid
Styremedlem Lars Flugsrud (tar ikke gjenvalg)
Styremedlem Mari Mehus
Styremedlem Anne-Lise S. Hansen (tar ikke gjenvalg)
Anne-Marthe L. Engnes, varamedlem (tar ikke gjenvalg)
Irene Isaksen, varamedlem

Forslag til nytt styre vil bli lagt frem på årsmøte.

Årsmelding for Maridalsspillet 2013

Maridalsspillet er Oslos mest tradisjonsrike historiske friluftsspill og settes opp ved de vakre ruinene av St. Margaretakirken i Maridalen. Trilogien 'Tre Maridalsspill' ble skrevet av forfatter og dramatiker Carl Fredrik Engelstad, og disse tre samt noen andre spill har vært oppført i ruinene siden 1974. Takket være Oslo kommune og andre støttespillere, har vi hatt de nødvendige midler til å sette opp friluftsspill i Maridalen.

For første gang siden 1980-tallet ble en bearbeidet versjon av «Kirkebygger» satt opp. Stykket handler om brytningstiden i vikingtiden mellom åsatro og kristendom og de konflikter som religioner kan forårsake. Et veldig aktuelt tema også i disse tider.

De siste årene har det på veien ned til spillplassen på kirkeruinen fra parkeringsplassen «Hønefoten» blitt vist stemningsskapende tablåer. Dette er i 2013 utviklet og spesialisert ytterligere til en egen fremtredende plass i selve spillet: I år ved at publikum ble presentert en tur gjennom gudenes rike Åsgaard.

Foto: Torunn Løveid

Forestillingen Kirkebyggeren i 2013

Maridalsspillet 2013 ble vist for publikum i perioden 14. - 18. august.

Kunstneriske ledere av årets spill.

Regissør og kunstnerisk leder: Bente Lavik,
Tablå instruktør : Anne-Marthe Lund Engnes
Komponist: Knut Buen
Dramaturg: Liv Sandvik

I bærende roller:
Markus Tønseth, Mads Henning Jørgensen, Ingebjørg Buen, Filip Stav, Karen Høie og Ronny Fagereng.

Andre ledende funksjoner:

Produksjonsleder:	Tonje Berg Pettersen i en 20% stilling
Markedsansvarlig:	Rune Bergersen (på egen fritid)
Hovedkostymeansvarlig:	Johanne Hannay etter fast honorar
Velferden:	Helene Laurvik (på egen fritid)

Foto: Torunn Løveid

Årets spillåpner:	Ordfører i Oslo Fabian Stang

Styret 20123:

Styreleder og produsent:	Markus Løveid
Nestleder i styret:	Lars Flugsrud
Styremedlem:	Anne-Lise S. Hansen
Styremedlem	Anne-Marthe Lund Engnes
Styremedlem	Mari Mehus
Varamedlem :	Irene Isaksen

Styreleder mottar et honorar på kr. 5.000,- øvrige medlemmer fikk ikke honorar.

Vi vil rette en ekstra takk for stor frivillig innsats til Fred Borg, Jon Ivar Bakke og alle andre maridøler som bidro . Uten disse hadde det ikke blitt noe Maridalsspill

Nordisk Institutt for Scene og Studio (NISS)
Maridalsspillet fikk etablerte et meget fruktbart samarbeid med NISS for forestillingene i 2012, som delvis ble videreført i 2013. Lyd avdelingen ble desverre ikke med, noe som medførte en ekstrakostnad på 75.000,- .

NISS tok ansvaret for lys, grafisk design, samt rundt 20 elever fra skuspillerlinjen som bidro sterkt til å heve spillet.

Foto: Torunn Løveid

Frivillige forann og bak scenen:

I Maridalsspillet 2013 var det totalt over 180 personer med på og bak scenen. de fleste frivillige, ofte med lokal tilhørighet, som løser enkeltoppgaver som f.eks. trafikkvakter, parkeringsvakter og billettselgere/-kontrollører, av disse var over halvparten under 26 år.

Målsetninger og økonomi:
Gjennomføringen av Maridalsspillet medfører fortsatt svært mye arbeid på få personer.
Med de utfordringene vi møter, og med det arbeidet som utføres, er det behov for noen avlønnede stillinger og engasjementer. Et av våre mål er å profesjonalisere Maridalsspillet ytterligere, på alle plan, men samtidig beholde det frivillige engasjementet, egenarten og å ta vare på tradisjonene.

Det er viktig for Spillet å få en stabil organisasjon, Vi har vært så heldig at vi nå fra desember 2013 har fått ansatt Maridølen Linn Eidås i stillingen som Produksjons -og prosjektleder. I praksis betyr dette at hun blir den nye daglige lederen av spillet i 2014 og forhåpentligvis i mange år fremover.

Hovedtrekk for regnskapet for 2013*:
- Billettinntektene har økt med : rundt 30 %
- Den økonomiske støtten til spillet den samme som i 2012
- Driftsutgiftene er økt med : 22%
- Lønn og honorarer kuttet med : 2,5%
- Markedsføringsutgiftene redusert med : 25%

* alle tallene er basert på foreliggende estimater, regnskapet for 2013 er ennå ikke ferdig, eller revider.

Resultatet for spillet ser ut til å bli et overskudd på ca. 15.000,-

For Maridalsspillet 2013

Markus Løveid
Styreleder og produsent Maridalsspillet 2013

REFERAT FRA ÅRSMØTE MARIDALSSPILLET 2013

1. **Valg av møteleder, referent samt to personer til å undertegne referatet**
   Markus Løveid ble valgt til møteleder.
   Anne-Lise S. Hansen ble valgt til referent.
   Markus Løveid og Christian Dons ble valgt til å undertegne referatet.

2. **Godkjenning av innkalling og dagsorden**
   Innkalling og dagsorden ble enstemmig godkjent.

3. **Årsmelding 2012 og utfordringer 2012**
   Markus Løveid henviste til Årsmeldingen, jf Maridalens Venner Årsskrift «Maridalen kultur- og natursti» sidene 131-135. Årsmøtet så det ikke nødvendig at Maridalsspillets årsmelding ble gjennomgått detaljert, så Løveid fremhevet de viktigste punktene samt orienterte om beklagelig inkurie i oppsummeringen hvor det korrekte er: resultatet for spillet viser et lite overskudd (når periodisering er hensyntatt) på kr. 3.000 (ikke kr. 42.000 som skrevet i årsmeldingen), mot et underskudd på 61.000 (ikke overskudd på 11.000 som skrevet i årsmeldingen) i 2011. Årsmeldingen ble enstemmig godkjent.

4. **Regnskap**
   Regnskapet og revisjonsberetningen for 2012 ble utdelt.
   Hansen orienterte om hovedtrekkene i revisors beretning.
   Årsmøtet godkjente enstemmig regnskapet for 2012.

5. **Innkomne forslag**
   Det var ikke kommet inn forslag for behandling.

6. **Valg** Følgende forslag til styre og varamedlem ble lest opp:

Styre:	
Markus Løveid (leder),	ikke på valg
Linn Eidås	valg for 2 år – *Trakk seg skriftlig få dager etter årsmøtet, og ansees derfor ikke som del av styret.*
Lars Flugsrud	gjenvalg for 2 år
Anne-Lise S. Hansen,	gjenvalg for 1 år
Mari Mehus	valg for 1 år
Varamedlem:	
Anne-Marthe Lund Engnes	valg for 1 år
Irene Isaksen	valg for 1 år

De foreslåtte styremedlemmer som var på valg og varamedlemmet ble valgt med akklamasjon. Styret konstituerer seg selv med nestleder, kasserer, sekretær og styremedlemmer.
Revisor er Asker og Bærum revisjon og betales etter regning.
Det ble gitt orientering om at det i 2013 planlegges satt opp spill etter ide fra Engelstadspillet «Kirkebyggeren».

Maridalen, 21.03.13

Anne-Lise S. Hansen
referent

Markus Løveid

Christian Dons

Regnskap for Maridalsspillet
Regnskapsåret 01.01.2012 – 31.12.2012.

	Regnskap 2012		Regnskap 2011	
	Inntekter	Utgifter	Inntekter	Utgifter
Støtte Oslo Kommune	550 000		550 000	
Bydel Nordre Aker	30 000		30 000	
Bydel Nordre Aker Skoleforestilling	0		0	
AOF/LO's Kulturutvalg	0		0	
Støtte Bydel Vestre Aker	0		5 000	
Frifond	35 000		0	
Norsk Teaterråd	50 000		35 000	
Coop Øst	0		0	
Støtte NRK	20 000		20 000	
Billettbetaling Norsk Kulturarv	0		3 750	
Billetter og andre salgsinntekter	184 810		299 150	
Kursmidler AOF	0		0	
Diverse inntekter	8 000		0	
Mva kompensasjon	33 697		0	
Renteinntekter bank	446		640	
Honorarer og lønnsutgifter		421 652		456 192
Arrangementsutgifter inkl leiekostnader		245 721		347 566
Kontorutgifter, utstyr, profileringskostn		262 057		180 770
Andre utgifter		108		208
Avskrivninger		0		0
Sum	911 953	929 538	943 540	984 736
Underskudd	17 585		41 196	
Sum	929 538	929 538	984 736	984 736

Balanse	31.12.2012	31.12.2011
Eiendeler		
Anleggsmidler		
Varige driftsmidler	0	0
Omløpsmidler		
Andre fordringer	55 000	0
Bankinnskudd, kontanter etc	76 464	134 170
Sum eiendeler	131 464	134 170
Egenkapital og gjeld		
Sum egenkapital	116 585	134 170
Annen langsiktig gjeld	0	0
Skyldig off avgifter	4 859	0
Annen kortsiktig gjeld	10 020	0
Sum beholdning	131 464	134 170

Maridalen 08. mars 2013.

Markus Lorvik

Anne-Lise S. Hansen

ANNE-LISE S. HANSEN

Asker og Bærum Revisjon AS
Medlem av Den norske Revisorforening

Til årsmøtet i
Maridalsspillet

REVISORS BERETNING

Uttalelse om årsregnskapet
Vi har revidert årsregnskapet for medlemsforeningen Maridalsspillet, som viser et underskudd på kr 17.585,-. Årsregnskapet består av balanse pr 31. desember 2012 og resultatregnskap for regnskapsåret avsluttet pr denne datoen.

Styret og daglig leders ansvar for årsregnskapet
Styret og daglig leder er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet og for at det gir et rettvisende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge, og for slik intern kontroll som styret og daglig leder finner nødvendig for å muliggjøre utarbeidelsen av et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Revisors oppgaver og plikter
Vår oppgave er å gi uttrykk for en mening om dette årsregnskapet på bakgrunn av vår revisjon. Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder International Standards on Auditing. Revisjonsstandardene krever at vi etterlever etiske krav og planlegger og gjennomfører revisjonen for å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon.

En revisjon innebærer utførelse av handlinger for å innhente revisjonsbevis for beløpene og opplysningene i årsregnskapet. De valgte handlingene avhenger av revisors skjønn, herunder vurderingen av risikoene for at årsregnskapet inneholder vesentlig feilinformasjon, enten det skyldes misligheter eller feil. Ved en slik risikovurdering tar revisor hensyn til den interne kontrollen som er relevant for medlemsforeningens utarbeidelse av et årsregnskap som gir et rettvisende bilde. Formålet er å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av medlemsforeningens interne kontroll. En revisjon omfatter også en vurdering av om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimatene utarbeidet av ledelsen er rimelige, samt en vurdering av den samlede presentasjonen av årsregnskapet.

Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Organisasjonsnr: 986 352 619 MVA
E-mail: abrevisjon@abrevisjon.no
Besøk: Drengsrudbekken 31, 1385 Asker
Post: Postboks 73, 1371 Asker
Telefon: 66 76 41 00
Telefax: 66 76 41 01
Bankforbindelse: Sparebanken Øst
Kontonr: 2220.18.81106

Konklusjon
Etter vår mening er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettvisende bilde av den finansielle stillingen til medlemsforeningen Maridalsspillet pr 31. desember 2012 og av resultater for regnskapsåret som ble avsluttet pr denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Uttalelse om øvrige forhold

Konklusjon om registrering og dokumentasjon
Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller begrenset revisjon av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av medlemsforeningens regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge,

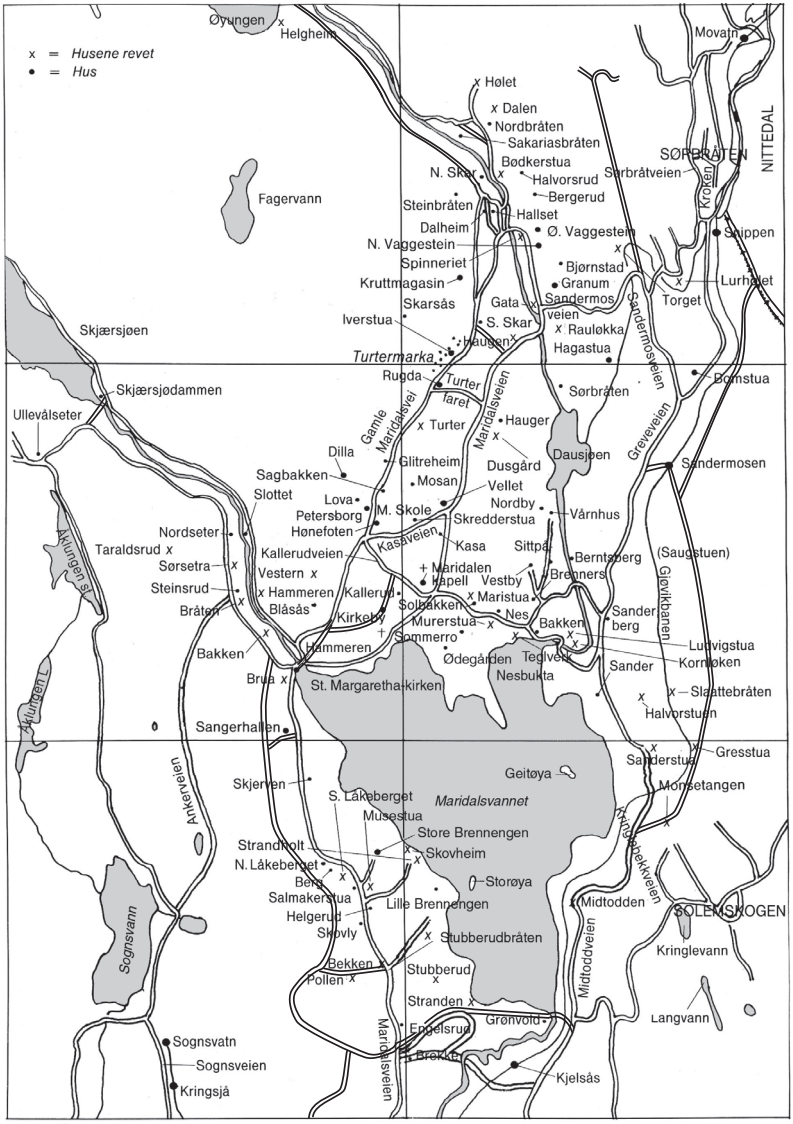
Konklusjon om utdelinger og forvaltning
Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendige i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000, mener vi medlemsforeningen er forvaltet og utdelinger er foretatt i samsvar med lov, medlemsforeningens formål og vedtektene for øvrig.

Asker, 18. mars 2013

Sue K Remme
statsautorisert revisor

Kr. 150,-

Returadresse:
Maridalens Venner
Konvallveien 67
2742 Grua

www.maridalensvenner.no
www.maridalsspillet.no

9 788292 553039